

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ר) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרקא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפקא = טרקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; זרקא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, ומנ לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

1.1 בראשית - וישלח לב ד

בראשית ויצא לב, ב – ג:

[ב] ויעקב הלך לדרבבו ויפגעו בו מלאכי אלהים:

[ג] ויאמר יעקב פאשר ראם מתנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים: פ

[רש"י] (בר' ויצא לב, ב) מלאכים של ארץ-ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ: **(לב, ב) מחנים**. שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן. ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו:

טט: וסמוך לאלו שלעיל פתח פרשת וישלח כדלהלן

בראשית וישלח לב, ד: **וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו ארצה שער שדה אדום:**

(בר' ויש' לב, ד) **וישלח יעקב מלאכים** - קדמא מהפך פשטא, תבנית טעמים בתפקיד כעין המידות כ"א וכ"ב מל"ב מידות של ראבריה"ג,

(כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, כאן הכתוב שלפניו **(בר' ויצא לב, ב-ג)** מלמד על **(בר' ויש' לב, ד)**,

כפ' **[רש"י]** מלאכים ממש, **ועיקר שפת"ח** מסביר דאם-לא-כן **לפניו** למה לי. לכן פירש מלאכים ממש. ופירושו **לפניו** אותן שהיו **לפניו** שנאמר **(בר' ויצא לב, ב-ג)** **ויפגעו בו מלאכי אלהים**: אותם שלח.

טט – שלח המלאכים שהוזכרו בכתוב שכתוב בפסוקים הקודמים והעומדים עתה **לפניו** היינו הנמצאים לידו.

ה**תבנית** קדמא מהפך פשטא, בעלת לפחות התפקידים הבאים: כעין המידות כ"א וכ"ב מל"ב מידות של ראבריה"ג, (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, ותפקיד כעין טעמא דקרא שלפניו.

בראשית וישלח לב, ז:

ויאמר יעקב

אלהי אבי אברהם ואלהי יצחק

ה' האמר אלי שוב לארצה ולמולדתי ואיטיבה עמך:

ויאמר יעקב – זרקא סגול, לפעמים גורע לפעמים מוסיף עניין מהעניין המדובר בו. כאן גורע ומוסיף מיעקב על יעקב, ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' שתי הבטחות ה' להגן אליו. בזכות שתי הבטחות אלו שאחת מהן הובטחה בשם המיוחד לבדו. יעקב מבקש לעורר רחמי ה' לגרוע ממנו מידת הדין אף אם חטא או שגג רק במחשבתו (ראב"ע) ולהוסיף עליו רחמים.

ואפשר כי דומה ל-**(שמ' תשא לד, ו) ויעברתי על-פניו ויקרא** – זרקא סגול, לכתחילה דין, בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים.

גריעת דין והוספת דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים.

וגם דומה ל-**(שמ' בא ב, יב) ויעברתי בארץ מצרים בלילה הזה** העברת (גריעת) דין מישראל והוספתו על פשעי מצרים והוספת חסד ורחמים לישראל בהגנת הקב"ה בעצמו מפני המשחית שניתנה לו רשות לפגוע בארץ מצרים.

ה' האמר אלי - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו וזהו הזכרת שם ה' המיוחד לעורר רחמי ה', ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' את הבטחת הגנתו בשם המיוחד לבדו,

[רש"י]... ועוד: מהו שחזרו והזכיר שם המיוחד, היה לו לכתוב: **האומר שוב לארצך וגו'?** ! אלא כך אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא: שתי הבטחות הבטחתי: אחת ביציאתי מבית אבא אמרת לי: "אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק" (בר' כח, ג), ושם אמרת לי: "ושמרתיו בכל אשר תלך" (בר' כח, טו). ובבית לבן אמרת לי: "שוב אל ארץ אבותיך" וגו' (בר' לא, ג), ושם נגילתי לי בשם המיוחד לבדו, שנאמר "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך" וגו' (בר' לא, ג); בשתי הבטחות הללו אני בא לפניך

[ראב"ע קצר] ... ועוד ידענו, כי כל עון קטן וגדול - כנגד העושה; על כן העון הקל, לגדול יקרא 'גדול'; ויעקב פחד, שמא חטא או שגג במחשבתו, ובעבור זה לא יהיה השם עמו. ואל תתמה, כי הנה משה, שאין למעלה ממנו, והוא שלחו להוציא את ישראל ממצרים, ובעבור שגגתו שלח מלאך להמיתו (ראה שמ' ד, כ).

בראשית וישלח לב, יד:

ויגלן שם בלילה ההוא

ויקח מן-הבא בידו מנחה לעשו אחיו:

ויקח מן-הבא בידו - גרשיים דרגא תביר, כעין יצא לידון בענין אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר

[רש"י] **הבא בידו** ... ומ"א ... אבנים טובות ומרגליות. **דבר אחר** מן החולין שנטל מעשר וכו'.

טט - החמיר ליטול מעשר לפני מתן המתנה, להקל לפיכך ולהינצל

מן-הבא בידו מנחה דרגא תביר טפקא, קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים, שעל כל אחד חל הענין או ההלכה, כאן שימוש בכל

הקניינים ונקיטת כל אמצעי הגנה לפיכך במ **לעשו אחיו** – אתנח ממעט אותו מאחווה מלאה, ע"פ **[רלב"ג]** מהקניינים, **[רד"ק]** מרמז

מהשוואת מלת בידו למלת בידו של עבד אברהם לומר כל אשר יש לו, ועוד וזה להודיע, כי האדם, כשיהיה בעת צרה, אפלו יהיה צדיק, לא יסמוך על הנס, אלא ישמור עצמו **בכל אשר יוכל**;

[רד"ק] ... **בידו**, ואמר "עזים" וגו' (להלן, טו). **בידו** - ברשותו, וכן "כל אשר יש לו נתן בידו" (ראה בר' לט, ד, ח). ולא בא לו המלאך שהיה תשובת תפלתו, עד שהכין המנחה ושלחה לפניו; וזה להודיע, כי האדם, כשיהיה בעת צרה, אפלו יהיה צדיק, לא יסמוך על הנס, אלא ישמור עצמו בכל אשר יוכל;

מן-הבא בידו מנחה לעשו אחיו – בדומה לאליהו בהר הכרמל שנתן הפר בידו לנביאי הבעל כי הפר סרב ללכת מעצמו, וכך פירש גם ה-**[שפת אמת]**. כך גם בעלי החיים של יעקב סירבו ללכת מעצמם. ויש המפרש שהפיל גורל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"ס - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבי; דרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבי ממש; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקרף - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, זמן לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

בראשית וישלח לב,ג:

על-פֿן לאַ-יאַכלוּ בני-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הנֶשֶׁה אֲשֶׁר על-כַּף הַיַּרְדֵּי עַד הַיַּם הַהַיְוֵה כִּי נִנְעַב בְּכַף-יַרְדֵּי יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה:

פסוק זה הוא מקור לשתי הלכות!

א' לגופו של ענין זוהי מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות (תיב"ע), בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
 ב' דרשהו לענין אחר ואם צריך לענינו. לענינו זהו לעיל, דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

א' לגופו של ענין מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
 תבנית הפסוק עשויה להיות כעין כלל ופרט וכלל לאיסור אכילת גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות הטהורים.

הסבר בדרך כלל ופרט וכלל: הכלל ראשון מורכב מכעין פרט קדמא **על-פֿן - פזר, כלל לאַ-יאַכלוּ בני-יִשְׂרָאֵל** - קדמא ואולא
 פרטי הכלל קדמא הם: **פרט - אֶת-גִּיד הנֶשֶׁה** (מונח רביע, כעין שני ענינים עם קשר לערך ארבע (א) גיד פנימי, גיד חיצוני (סה"כ 2),

בכל ירך (סה"כ 4) ומרמז למה שרבנן ריבו עליו הקנוקות והשומנים שסביבם להרחקה מעבירה; (ב) **ט"ז יורה דעה סימן ק ס"ק ג (ג)**
 כרוחב ד' אצבעות. - זה בשור הגדול ובכבש (קטן) [גדול] ב' אצבעות כ"כ או"ה שם: ¹ **הולך ומפרט מקומו** בבעל חיים **אֲשֶׁר**

על-כַּף הַיַּרְדֵּי (מחלוקת האם ימין או שמאל ונפסק ששניהם, מתאים לזקף-קטן בתפקיד של שתיים) **וזמנו עַד הַיַּם הַהַיְוֵה** (מחלוקת האם החל מיעקב אבינו או ממתן תורה והאם גם חל על בני נח כי בימי יעקב היו עדיין בכלל בני נח).

ב' דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

טט - ע"פ **[כלי יקר]** גיד הנשה שהוא קשה ואין בו טעם הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. בלשונו ורמזו במצוה זו להורות למנוע מישאל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור ב-**[רמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה, ס' רמ"ז סע' ד']** כפיא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה, ש"ך סק"ו ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

[שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו ס"ק ד] חייב אדם לשלש למודו...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישור דעתו.
 ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלאו כריסו בשור ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).

[ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו] שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמר ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

בראשית וישלח לג,ט: וַיִּקֶן אֶת-חֲלֻקַת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֶהְלֹו מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אֶבְי שָׁכֵם בְּמֵאָה קֶשֶׁתָּה:

וַיִּקֶן אֶת-חֲלֻקַת הַשְּׂדֵה - אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על על הכלל כולו,

(א) אף על פי שהקב"ה העניק את ארץ ישראל לעם ישראל, ע"פ **ליקוטי שיחות כה** ע' 177 ... יעקב אבינו קנה מקום ראשון של חנייה בארץ-ישראל מתוך חיבת ארץ הקדש ... ושלם עליה במטבעות חשובות המשמשות כתכשיטים.

(ב) **(בר' וישלח לג,יח) נתן את-פני הָעִיר: (בר' וישלח לג,יט) וַיִּקֶן אֶת-חֲלֻקַת הַשְּׂדֵה** ר"ת החל ממלת הָעִיר ה-ו-א-ה-ה ובסידור אחר ח' א-ה-ו-ה, כעין רמז לשמונה פעמים שם הפלאים שבין היתר מבטא של קישור שמים וארץ. שמונה מרמז לענין שמעל לגדר הטבע.

ולרב יצחק גינצבורג ה"ו, אזלא-גרש בראש פסוק מרמז לעניני גאולה. וזה מתאים לפי **ראב"ע** - מי ישיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה

(ג) אם נלמד **וַיִּקֶן ... אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם** - אזלא-גרש ... מהפך פשטא, כעין תבנית יצא לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר כאן להקל בקביעת תחום שבת להליכת תחום שבת מחוץ לעיר, ע"פ **רש"י ורמב"ן** ערב שבת היה - בשאלות דרב אחאי בר"ז, לא רצה להיות אכסנאי בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה **וקבע לו תחומין**.

(ד) **(בר' וישלח לג,יט) הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֶהְלֹו** - רביע ... זקף-קטן כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וזה קשור לזכות עם ישראל לארץ-ישראל התחוננה והעליונה.

(בר' וישלח לג,יט) וַיִּקֶן אֶת-חֲלֻקַת הַשְּׂדֵה - אזלא-גרש מונח רביע, דומה לקנין מערת המכפלה

- **(בר' ח"ט כג,יג) נָתַתִּי קָפָף הַשְּׂדֵה** - אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) קניית השדה בנוסף על המערה להקל מחששות עפרון (ב) להקל על אברהם ובניו לעתיד שלא ישאר טענה לעפרון בשדה ובמערה. **רש"י** ... מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר.
- שני קניני אבות בארץ-ישראל, והשלישי הוא קנין גרן ארונה ע"י דוד המלך.

בראשית וישלח לג,כ: וַיַּצֵּב-שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לֹו אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס

וַיִּקְרָא-לֹו אֵל - קדמא זקף-קטן (שני טעמים בתבה אחת) טפחא

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל - מרכא סלוק פר' סגורה **פירוש מהרז"ו ר"ב פ"פ ס"ח** ... והוקשה לו דמ"ש ויקרא לו אל אלקי ישראל הרי שיחד הקב"ה שמו על יעקב בחייו ואין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם כמ"ש לקמן פצ"ד סס"ה ע"כ דורש ע"פ **מדה ל"א** ויקרא ישראל לו אל אלקי שהש"י הוא אלקי העליונים והתחתונים:
וַיִּקְרָא-לֹו כעין מדה ל"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי - מוקדם שהוא מאוחר בענין. לתבנית זאת יש אופני פעולה נוספים.

¹ **שו"ע יו"ד ק** הגה: [בן] ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, [גן] והוא <ג> כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה. (בארוך כלל כ' כ"ח). **ביאור הגר"א** [בן] ועיקר גיד כו'. חולין צ"ו א' ב':

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעתים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות, פסק ו- – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו-; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בהצג פסוק – היקף השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרישי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

בראשית וישלח לוי, יב – יב:

[יא] ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו ונעקם וקנו:

[יב] ותמנעו היתה פילגש לאליפז בן-עשו ותלד לאליפז את-עמלק

אליה בני ערה אשת עשו:

המילה **ותמנעו** מוטעמת בטעם 'מונח לגרמיה (-מונח פסק). לבאר זאת נביא כמה מקורות.

כתב ה-**[רמב"ן]** (לוי, יב) **ותמנעו היתה פילגש** - ... ועל דרך הפשט יש לחשוב בו, כי תמנעו פילגש אליפז אחרי לידתה את עמלק ילדה

בן, ותקש בלדתה ותמת, ותקרא את שמו תמנעו בעבור הזכיר שמה. ואביו אליפז קרא לו קרה,

... ואני עוד סובר בכתוב הזה מה שאמרו רבותינו בשלשים ושתים מדות (**מדה יא**) שהאגדה נדרשת, אמרו סדור היה ראוי להיות

אלא שנחלק ... וגם רודפי הפשט יאמרו כן בפסוקים אחרים, וכן זה יאמר (לוי, יא) **ויהיו בני אליפז תימן אומר צפו ונעקם וקנו:**

(טט סלוק) (**לוי, יב**) **ותמנעו**. וחזר ואמר **היתה פילגש**... והיא הסבה שלא הזכיר שמה, כי לא רצה לאמר שני פעמים ותמנעו לזכר

ולנקבה.

[רשב"ם] **ותמנעו היתה פילגש** ראיתי ב-**[שוחר טוב]** **ותמנעו** מחובר גם לפסוק העליון שכן ב-**[דה"א א, לו]** **בני אליפז תימן ואומר צפי**

ונעקם קנו ותמנעו ועמלק: ס ... **ותמנעו היתה פילגש** הראשון (טט: בדברי הימים) זכר מבני אליפז והשני (טט: בבראשית) נקבה.

[תורה שלמה יח] ... ב-**[לקח טוב]** כתב ויש מפרש **ותמנעו** על פירוש **לגרמיה**, [פי' מלה נפרדת] כי הפרידו הכתוב וכתב **ותמנעו**, כי

תמנעו זכר הוא וגו' ... וביתר ביאור ב-**[שכל טוב]** כי **הקו המפסיק** בא להורות כי תמנעו עולה לכאן ולכאן כי היה תמנעו זכר בנו של

אליפז ותמנעו נקבה וגו'

סיכום: **[רמב"ן]** סובר כי **ותמנעו** הוא מידה י"א מל"ב מידות של רבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי – סדור שנחלק, **[רשב"ם]** ע"פ **[שוחר טוב]**

מלמד כי **ותמנעו** מחובר גם לפסוק שלפניו, **[לקח טוב]** מלמד כי **ותמנעו** לגרמיה [פי' מלה נפרדת] (טט: וזהו טעם מונח לגרמיה) וביתר

ביאור ב-**[שכל טוב]** כי **הקו המפסיק** (טט: טעם פסק) בא להורות כי תמנעו עולה לכאן ולכאן

ע"פ סברת רמב"ן ב-**[בר' וישלח לוי, יב]** מתקבלת התוצאה כי הטעם מונח לגרמיה (-מונח פסק) ב-**[בר' וישלח לוי, יב]** **ותמנעו** וגו' הוא מופע של

מידה י"א מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם, מידת **סדור שנחלק** ובארוכה סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק. כאן זוהה,

בפירושי הראשונים (רשב"ם ע"פ שוחר טוב, תורה שלמה [יח] ע"פ לקח טוב, שכל טוב) קשר בין תבנית טעמי מקרא ומידת דרשת תורה.

ואפשר שמכאן יש ללמוד למקומות אחרים בעלי אותה תבנית טעמים בצורה דומה. למידה י"א יש מופעים ע"פ תוכן כדוגמאות המובאות

ע"י המהרז"ו בהקדמה לפירוש מדרש רבה.

קריאה עם פסק מחבר את המלה בראש הפסוק לפסוק שלפניו וזהו שם הזכר תמנעו, קריאה ללא פסק תמנעו (הנקבה) היתה פילגש וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמיתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשס"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קסידים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, I; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פזר - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

1.2 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לב,יא:

קִטְנֹתֵי מִכַּל הַחֲסָדִים וּמִכַּל הָאֱמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עֲבָדֶיךָ כִּי בְמַקְלֵי עֲבָדֶיךָ אֶת-הַיָּרְדֵן הָיְתָה וְעַתָּה הָיִיתִי לְשָׁנִי מִחֲנוֹת:

כִּי בְמַקְלֵי - מונח רביעי, לפחות ארבע ענינים קשורים, **רש"י** לא היה עמי (א) לא כסף (ב) ולא זהב (ג) ולא מקנה אלא (ד) מקלי לבדו. וגו'

אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות {3} ע' 143, התרנ"ו (ע"פ אוצר החכמה)

זק"ף גדול"ז זק"ף קט"ן עולה יסוד מלכו"ת כי בחי' דכר נקרא גדול ובחי' נוקבא הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף ג"ה ע"א שופר מהופך זקף קטן שהוא אתמר ב"י **"קִטְנֹתֵי מִכַּל הַחֲסָדִים וּמִכַּל הָאֱמֹת"**, אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קט"ן זק"ף גדול"ל שיתהפך ע"י השופר וזהו **(תה' פא,ה) מְשַׁפֵּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב** דייקא שנאמר בוי קטנתי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

גרסת כתר ומגנס **קִטְנֹתֵי** - אזלא-גרש מהפך פשטא, תבנית טעמים כעין יצא להקל ולא להחמיר כמאמר **אמרי נועם** ע"פ **תיקוני הזוהר תקון כא** ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

ראה **מהפך, אזלא-גרש מהפך פשטא**

גיל זק"ף גדול"ל (230) גיל זק"ף קט"ן (346) (סה"כ 576) עולה (שווה) גיל יסוד"ד (80) מלכו"ת (496) (סה"כ 576) עולה גיל תקע"ו שופר מהופך הוא טעם מהפך, מהפך זקף-קטן בד"כ מטועם מהפך פשטא (מונח) זקף-קטן, ויש בו לימוד אחד כפשוטו (כאן כנראה בחי' נוקבא הוא בקטנות) ולימוד אחר היוצא מפשוטו (כאן כנראה אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.)

ההיפוך מבחי' קטנות לבחי' גדלות ממדת הדין למדת הרחמים מושג ע"י התעוררות בתשובה בתקיעת השופר וזהו תקע"ו בשופר מהפסוק **(תה' פא,ד) תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר**, תקע"ו (גיל 576) עולה (שווה) זק"ף קט"ן זק"ף גדול"ל (גיל 576) שיתהפך ע"י תקיעת השופר תוצאת **(תה' פא,ה) מְשַׁפֵּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב** ממה"ד (ממדת הדין) למדה"ר (ממדת הרחמים) דייקא שנאמר בו (ממאמר יעקב על עצמו, מידת קטנות, וכן בית יעקב אלו בנות ישראל) **קִטְנֹתֵי** עיין בתקונים ד"ס ע"ב

תהלים פא [ד] תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו: [ה] כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב:

הפסוק הפותח בתפילת יעקב **(בר' וישלח לב,ג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב** - זרקא סגול, מוסיף או גורע מענין יעקב על ענין יעקב. כמאמר **אמרי נועם** אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים). הזדקפות יעקב בתפילה מהפכת אותו מקטנות לגדלות ע"י שגורע ממידת הדין ומוסיף על מידת הרחמים, והתוצאה מהפכת מדת הדין למדת הרחמים. ואפשר כי דומה ל-**שמות כ"ט-תשא לדו, וַיַּעֲבֹר ה' אֶל-פְּנֵי וַיִּקְרָא** - זרקא סגול, לכתחילה דין בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים. גריעת דין והוספת דרכי בקשת סליחה, העברת דין והוספה ברחמים. וגם דומה ל-**שמות בא יב,יב וְעַבְדֵי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֹּאת** העברת (גריעת) דין מישראל והוספתו על פשעי מצרים והוספת חסד ורחמים לישראל בהגנת הקב"ה בעצמו מפני המשחית שניתנה לו רשות לפגוע בארץ מצרים.

גרסת קורן **קִטְנֹתֵי** - רביעי, ואחריו **מִכַּל הַחֲסָדִים וּמִכַּל הָאֱמֹת** - מהפך פשטא זקף-קטן, תבנית טעמים רביעי ... זקף-קטן עשויה להורות על כעין מדה ל"ד למהרז"ו כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש. רביעי בתפקיד של רובץ עליו הרבה דברים ופי' **רמב"ן** ... **הַחֲסָדִים** הצלתו אשר הצילו **פעמים רבות** מכל צרותיו, ועשה **אֱמֹת**- כל הטוב הזה שהיה לו, כי נתן לו (א) בנים ובנות (ב) ועושר (ג) ונכסים (ד) וכבוד (ע"פ קה' ו,ב). והנכון בעיני, כי **הַחֲסָדִים** הקיימים יקראו **אֱמֹת**, כי הוא מגזרת 'אמנה', כטעם **וַנֶּאֱמֵן בֵּיתֶךָ וּמִמְלַכְתֶּךָ עַד-עוֹלָם (שמואל ב ז,טז)**, ענין קיום; **לְחֶמְו נָתַן מִיָּמִיו נֶאֱמָנִים (יש' לג,טז)**; כאשר אמר **הו' תהנה לי כְּמוֹ אֲבוֹב מִים לֹא נֶאֱמָנו (יר' טו,ח)**.

בראשית וישלח לב,ג:

עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׂה אֲשֶׁר-עַל-כַּף הַיָּרְדֵן עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף-יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׂה: בְּבַלִּי חוֹלִין צַהַב - צו,א,ב

הרב **מ' קובלסקי מאורות הדף לקט ראשונים** האומרים יסוד והגדרה, האם התורה אוסרת בשם תואר או בשם עצם. בכל דבר שהתורה אסרה בתואר - יש שיעור אכילה, כגון ערלה, טבל, נבלה (ערלה באופן כללי עינב בודד פחות משיעור)

בכל דבר שהתורה אסרה בשם עצם יש בריה, כגון גיד הנשה, שרץ, אבר מן החי (כגון עצם הקטן מכזית), לכן **עַל-כֵּן** - פזר ללא טעם תלישא (גדולה או קטנה אחריו) מרמז לאיסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה, שנאמר בשם עצם וממנו ילמד אל שרץ ואבר מן החי.

בראשית וישלח לג,ו - ז:

[ו] וַתַּגִּישְׁנוּ הַשְּׂפָחוֹת הַנֶּהָה וַיִּלְדִּיָּהוּן וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ:

[ז] וַתַּגִּישְׁנוּ גַם-לֵאֵה וַיִּלְדִּיָּהוּ נִשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נָגַשׁ יוֹסֵף וַיִּכַּף וַיִּרְחַל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

[ו] וַתַּגִּישְׁנוּ הַשְּׂפָחוֹת הַנֶּהָה וַיִּלְדִּיָּהוּן - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים עם הלכה או ענין שווה לפרטיה. אבל התת-תבנית **הַשְּׂפָחוֹת הַנֶּהָה וַיִּלְדִּיָּהוּן** - תביר מרכא טפחא, מלמדת על קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים שההלכה או הענין לא חל על חלק מפרטיה. וזה מתאים לפי' **רבי יוסף בכור שור** כי בני השפחות לא השתחוו; ונתן טעם לדבר, כי כשראו אותם משתחוות, אמרו: אמותינו משתחוות כי כן דרכן להשתחוות לכל, אבל אנו לא נשתחווה; וטעם סלוק של מלת **וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ**, מגביל כפי' **רבי יוסף**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך, רבוי; דרגא – מדרגה; תברך – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תברך מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד למד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

בכור שור ולכך כתב בהן **ותשתחווין** שרק הן השתחוו ולא בניהם.

[ז] **ותגש גם-לאה וילדיה** – דרגא תברך טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים בעלי הלכה או ענין שווה לפרטיה, כאן כולם **וישתחוו** בקבוצה זאת כולם השתחוו

יאחר – רביע, כאן **נגש יוסף ורחל** – מרכא תברך טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים עם הלכה או ענין לא שווה לפרטיה, כאן **וישתחוו** – יוסף לא השתחוה כדי להסתיר את רחל אמו כפי **רש"י** **אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה**. לכאורה תבנית הטעמים הייתה צ"ל תברך מרכא טפחא. שרק רחל השתחוותה. ולכן אפשר שיוסף עמד בין עשו ובין רחל כאשר הוא מכופף מעט או פורש ידיו או בגדו וזה נראה כמשתחוהו. **וישתחוו** – אתנח בתפקיד מגביל, **וישתחוו** – סלוק בתפקיד מגביל, אפשר שלא השתחוו בפישוט ידים ורגלים אלא בכפיפה עמוקה

רש"י (1) **נגש יוסף ורחל** – בכולן האמהות נגשות לפני הבנים, אבל רחל – **נגש יוסף** – לפני; אמר: אמי יפת תואר, שמא יתלה בה עיניו אותה רשע, **אעמוד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה**. [מכאן זכה יוסף לברכה: "עלי עין" (בר' מט, כב; ראה ב"ר עה, י)].

טט – והסבר זה מתואם עם הסיפא של פ' **רבי יוסף בכור שור** האומר נראה דכולם השתחוו, וגם לא עם פ' **ראב"ע שנמסר לתלמיד** כי פרט לבני השפחות שהיו בעלי נפש גבוהה משל נפש בני הגבירות כולם השתחוו.

רבי יוסף בכור שור כי בני השפחות לא השתחוו; נותן טעם לזכרו, כי כשראו אמותם משתחוות, אמרו: אמותינו משתחוות כי כן דרכן להשתחוות לכל, אבל אנו לא נשתחוהו; ולכך כתב בהן **ותשתחווין**; אבל בני הגבירות, שראו אמותם משתחוות, השתחוו גם הם, ... נראה דכולם השתחוו, דאם לא נשתחוו, למה נגשו?

בראשית וישלח לג, ח: ויאמר מי לך כל-המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצא-תן בעיני אדני:

ויאמר – זקא-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר, שתיים על ספיגת מכות ממלאכים כי לא השגהו ביחוס עשו לאברהם וליצחק, ושלישית על הפסקת המכות ביחוס עשו להיות אחי ליעקב. אפשר שמכוון לפ' **רש"י** **מי לך כל-המחנה הזה** ... ומדרשו כמות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם של מי אתם? והם אומרים להם: משל עשו. והם אומרים: הכו, הכו! ואלו אומרים:

טט – א' הניחו בנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחין,
טט-ב' בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים עליו,
טט-ג' אחיו של יעקב הוא, ואילו אומרים להם אם כן משלנו אתם:

מי לך כל-המחנה הזה – מרכא תברך טפחא, קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים שלא על כולם חל ענין / הלכה מסוים.

רלב"ג ביאור מילות או יהיה פירושו: מה יבקשו **לך כל-המחנה הזה אשר פגשתי** – והם מוליכי המנחה – קבוצת הפרטים הם מוליכי המנחה והמנחה שנשלחו מחנה מחנה, והענין שלא חל על כולם הוא שעשו כאלו לא היה מאמין **עשו** שתהיה המנחה (כולה) שלוחה לו, להפלטתה.

ויאמר – פעם שניה בקרא – זקא-גדול, שלוש נקודות שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. נשלב פ' רבי יוסף בכור שור עם פ' רמב"ן ונאמר נקודה באופן אחד היא שיעקב אומר שאין המנחה שלו כי כבר שלחה ממנו, ושתי הנקודות באופן אחר הן תוארו של עשו בפי יעקב (האיש) הגדול והאדון בעיני יעקב

רבי יוסף בכור שור ויאמר למצא-תן בעיני אדני – כלומר: אינו שלי, אלא ששלחתי **למצא-תן** בעיניך.
רמב"ן וטעם **מי לך כל-המחנה הזה** – כלומר: **מי זה לך** שתשלח לו כל אלה, כלומר: מי הוא הגדול אצלך שתשלח לו כל אלה? והוא ענהו: **למצא-תן בעיני אדני**, כי אתה הוא הגדול והאדון בעיני.

בראשית וישלח לג, י: ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מדרי כי על-כן ראיתי פניך פראת פני אלהים ותרצני:

(בר' וישלח לג, י) **יעקב אל-נא אם-נא** – רביע פשטא קדמא ללא אולא. רק שני מופעים כאלה בתורה, כאן וב- (שמות ד, יד) ויחראף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי

רש"י (י) **אל-נא** תאמר לי כן. **אם-נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מדרי כי על-כן ראיתי** – כי כדרי והגון לך שתקבל **מנחתי** על אשר **ראיתי פניך**, והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי, שר שלך; ועוד שנתרצית לי למחול על סורחני. ולמה הזכיר לו ראית המלאך? כדי שיתירא ממנו ויאמר: רָאָה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה (ראה **סוטה מא, ב**). **ותרצני** – נתפייסת לי, וכן כל רצון' שבמקרא לשון 'פיוס': "כי לא לרצון יהיה לכם" (**וי' כב, ב**) – הקרבנות באים לרצות ולפייס; "שפתי צדיק ידעון רצון" (**מש' ילב**) – יודעים לרצות ולפייס.

ויאמר יעקב אל-נא אם-נא מצאתי חן בעיניך – רביע ... זקא-קטן, כעין מידה ל"ד למחרז"ו אם כל המידות, סתום שלא בא לסתום אלא לפרש כפי **רש"י** **ראיתי פניך**, והן חשובין לי כראיית פני המלאך **שראיתי, שר שלך**; ועוד שנתרצית לי למחול על סורחני. **ולמה הזכיר לו ראית המלאך?** כדי שיתירא ממנו ויאמר: רָאָה מלאכים וניצול, איני יכול לו מעתה (ראה **סוטה מא, ב**).

בראשית וישלח לג, י: ויצב שם מזבח ויקרא-לו אל אלהי ישראל: ס

ויקרא-לו אל – קדמא זקא-קטן (שני טעמים בתבה אחת) טפחא **אלהי ישראל** – מרכא סלוק פר' סגורה **מהדו"ו ב"ר פ"פ ס"ח** ... והוקשה לו דמ"ש **ויקרא-לו אל אלהי ישראל** הרי שיחד הקב"ה שמו על יעקב בחייו ואין הקב"ה מיחד שמו על הצדיקים בחייהם כמ"ש לקמן פצ"ד ססי"ה ע"כ דורש ע"פ **מדה ל"א ויקרא ישראל לו אל אלהי** שהש"י הוא אלקי העליונים והתחתונים: **ויקרא-לו** – קדמא זקא קטן במלים מוקפות, הוא מופע של מידה ל"א מוקדם שהוא מאוחר בענין, ובמקרא הזה מעביר את מלת ישראל מלהיות מאוחרת ללהיות מוקדמת. לתבנית זאת יש אופני פעולה נוספים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוותי האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתחן**, **סלוק** = סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא טגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.3 בראשית וישלח לבד,

בראשית וישלח לגיח:

וַיבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם עִיר שְׁכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֵאֵר מַפְתֵּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת-פְּנֵי הָעִיר

בבלי שבת לגב, וכן בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט, ד"א וַיִּחַן אֶת-פְּנֵי הָעִיר, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן.

נִבְאָר - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור לתחומין ושיעור לזמן דמדומי חמה.

מהו הזמן של דמדומי חמה?

תשובות הגאונים - מוסאפיה (ליק) סימן נא

ממה שאמרתם עם **דמדומי חמה** וממה שאמרתם פוסק באיזו ברכה שמרגיש בה כי בא השמש משמע שהתחיל ועדיין לא בא השמש ולא יפה הוא זה כי מבא השמש עד עונת ק"ש ערבית יש רוח לומר י"ת. ובזמן שמתחיל ש"צ בשעה שיש דמדומי חמה ועדיין לא בא השמש (לא השלימה שקיעתה מתחת לאופק ואח"כ) אף על פי שבא השמש משלים. והכין מנהגא דרבנן כדאתרמי דוחק העת אבל אין נופלים על פניהם אחריה. ואנו אומרים כי בודאי אם אפשר לעשות עושיין כן ואם אי אפשר וחלה שבת או יום טוב אין לך דוחק גדול מזה ומתפלל הבינו. ואם דוחק העת שאפי' להבינו אין בו שהות בודאי יש לו לעשות כן ולומר אבות וגבורות וקדושת השם וחוקת. כל זה בהכנסת שבת וי"ט דאיכא שתי תפילות משונות זו מזו אבל בימי החול לא צריכינן לכולי האי אלא גומר והולך אפי' בלילה.

משנה ברורה סימן רלג (יד) דהיינו עד צאת הכוכבים - [יז] לאו דוקא דערך רבע שעה קודם צאת הכוכבים בודאי בין השמשות הוא לכר"ע ואין להתפלל באותו זמן אלא ר"ל סמוך לזה וכן אי' בד"מ ברל"ב. ודע דאף שמהמחבר והרמ"א משמע דלדין דנהגים להתפלל מעריב אחר צה"כ מותר להתפלל מנחה אפי' אחר שקיעה עד סמוך לצה"ה [יח] יש פוסקים רבים שחולקים בזה ודעתם שתפלת המנחה הוא רק קודם שקיעת החמה ולכן לכתחלה צריך כל אדם ליהזר להתפלל קודם שקיעת החמה דוקא דהיינו שיגמור תפלתו בעוד שלא נתכסה השמש מעיניו ומוטב להתפלל בזמנה ביחידות מלהתפלל אח"כ בצבור ובדיעבד יוכל לסמוך על דעת המקילים להפלת אחר שקיעה עד [יט] רבע שעה קודם צה"כ [אך כל מה שיכול להקדים מחוייב להקדים כדי שלא יכנס בספק בין השמשות אכן אם כבר נראו [כ] כוכבים כבר עבר זמן מנחה בודאי דהוה סימן ללילה כמבואר כ"ז בסימן רצ"ג ע"ש במ"ב ובה"ל] אך כ"ז [כא] בדיעבד ושעת הדחק גדול אבל לכתחלה בודאי אין לאחר זמן המנחה עד אחר שקיעה וכ"ש שיש ליהזר מאד שלא לאחר עד סמוך לצאת הכוכבים וכבר אחז"ל במערכא לייטי אמאן דמצלי עם דמדומי חמה דלמא מטרפא ליה שעתא:

בבלי שבת לדב, תנו רבנן: בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום, ספק כולו מן הלילה - מטילין אותו לחומר שני ימים. ואיזהו בין השמשות - משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון - בין השמשות, הכסיף העליון והשוה לתחתון - זהו לילה, דברי רבי יהודה. רבי נחמיה אומר: כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל (רש"י שיעור אורך בין השמשות, ולאחר חצי מיל היו לילה). רבי יוסי אומר: בין השמשות כהרף עין, (רש"י כשיעור קריצת עין ברפיון ולא בחזקה) זה נכנס וזה יוצא, ואי אפשר לעמוד עליו.

תוספות ... דהא ביה"ש הוא לכל הפחות חצי מיל דהוה אלף אמה דשיעור מיל הוא אלפים אמה כדפי' רש"י בפרק שני שעירים (יומא דף סז. ושם) ואמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג). ראה אחת מרובה כג' שהיא כמגדין לילה שהם שתי טבילות ושני סיפוגין (2 שיעורי רבי נחמיה, היינו מיל = 2000 אמה) הרי זה זב גמור ובתוספתא בריש מסכת זבין משמע היינו שיעור ק' אמה **בבלי שבת להא, רבי נחמיה** אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל - אמר רבי חנינא: הרוצה לידע שיעורו של רבי נחמיה יניח חמה בראש הכרמל, וירד ויטבול בים ויעלה (רש"י הוא לילה), וזהו שיעורו של רבי נחמיה.

בבלי שבת לדב, דאיתמר: שיעור בין השמשות בכמה? אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל: שלשה חלקי מיל. מאי שלשה חלקי מיל? אילימא תלתא פלגי מילא - נימא מיל ומחצה! אלא תלתא תילתי מילא - נימא מיל! אלא: תלתא ריבעי מילא. ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל: שני חלקי מיל. מאי שני חלקי מיל? אילימא תרי פלגי מילא - לימא מיל! ואלא תרי ריבעי מילא - לימא חצי מיל! אלא להא, תרי תילתי מיל. מאי בינייהו? - איכא בינייהו פלגא דדנקא. (1 חלקי 12 משיעור הילוך מיל)

דמדומי חמה

בבלי שבת קיחב, אמר רבי יוסי: יהא חלקי מתפללים עם **דמדומי חמה**. אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: מצוה להתפלל עם דמדומי חמה. אמר רבי זירא: מאי קרא - (תהלים עב) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים. **רש"י דמדומי חמה** - כשהיא אדומה, שחרית אחרי הנצה מיד היא אדומה, וערבית סמוך לשקיעתה. וכן פי' ר"ן במקום. עם שמש - עם זריחתה. ולפני ירח - קודם אור הירח, בעוד השמש לא שקעה.

הרא"ש בבלי ברכות פ"א סימן י עם דמדומי חמה ... ועם משמע או לפניו או לאחריו. אבל לפי **רש"י בבלי ברכות כטב, עם דמדומי חמה** תפלת המנחה עם שקיעת החמה. **ייראוך עם שמש** - זו תפלת יוצר. **ולפני ירח** - זו מנחה. **לייטי במערכא** - על מי שמשחה תפלת המנחה עד דמדומי חמה, שמת טרף לו השעה על ידי אונס ועבר הזמן.

פני משה יור' פסחים פ"ה וא"כ של בין הערבים הוא זמן שקיעת החמה והוה עם דמדומי חמה שמתחלת לשקוע וקרוב לערב ממש: **תורה תמימה בריש פ"ח הערה יט ... דמדומי חמה**, שפירושו הזמן המעורב מיום ולילה, האם המשמעות תהיה בין השמשות, היינו אחרי שקיעה. ואולי פרמ' לזמן רבינו תם כ-72 דקות אחרי שקיעה שהיו קהילות באירופה שאחרו תפילת מנחה מאד.

ב- **תשובות הגאונים - מוסאפיה (ליק) סימן נא** מדובר על חזרת הש"צ של תפילת מנחה שהתחיל בה ועדיין לא בא השמש, כלומר לא נעלמה מתחת לאופק, כתב ב-**משנה ברורה סימן רלג (יד)** לכתחלה צריך כל אדם ליהזר להתפלל קודם שקיעת החמה דוקא דהיינו שיגמור תפלתו בעוד שלא נתכסה השמש מעיניו.

בראשית רבה (וילנא) פרשת ויצא פרשה סח י (בר' ויצא כחיא) וַיִּפְּנֵעַ בְּמִקְוֵם גִּלְוֹן שָׁם, בקש לעבור נעשה העולם כולו כמין כותל

לפניו, **כ"י-בא השמש**, רבנן אמרי כיבא השמש, מלמד שהשקיע הקדוש ברוך הוא גלגל חמה שלא בעונתה שבביל לדבר עם יעקב אבינו בצניעה, משל לאוהבו של מלך שבא אצלו לפרקים אמר המלך כיבו את הנרות כיבו הפנסין שאני מבקש לדבר עם אוהבי בצניעה, כך השקיע הקדוש ברוך הוא גלגל חמה שלא בעונתה שבביל לדבר עם יעקב אבינו בצניעה, ר' פנחס בשם רבי חנין דציפורין אמר שמע קולן של מלאכי השרת אומרים **בא השמש בא השמש**, אתא שימשא, אתא שימשא, בשעה שאמר יוסף **(בר' וישב לוט) הִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ** אמר יעקב מי גלה לו ששמי שמש, **הַשָּׁמֶשׁ**, אתא שימשא, אתא שימשא, בשעה שאמר יוסף **(בר' וישב לוט) הִנֵּה הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ** אמר יעקב מי גלה לו ששמי שמש,

ב"ה טוב טעם ודעת לדעתי (ט"ו) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתנן**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תברך – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תברך טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תברך מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקרף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

דרשות אחרות מהפסוקים:

ויבא יעקב שלם עיר שכם בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט המדרש מונה ארבע שלמויות ביעקב, אפשר כי נסמך על תבנית הטעמים של **עיר שכם** – מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבע.

ה **ויבא יעקב שלם**, שלם בגופו לפי שכתוב (שם) /בראשית/ לב) והוא צולע על ירכו ברם הכא שלם בגופו, שלם בבניו לפי שכתוב בו (שם) /בראשית ל"ב/) אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה ברם הכא שלם בבניו, שלם בממונו, אף על גב דא"ר אבון בשם ר' אחא תשע שנים היה מכבד אבינו יעקב את עשו באותו הדורון ברם הכא שלם בממונו, ר' יוחנן אמר שלם בתלמודו, אבל יוסף שכח, שנאמר (שם) /בראשית/ מא) כי נשני אלהים את כל עמלי, ולהלן הוא אומר (משלי טז) נפש עמל עמלה לו.

בראשית וישלח לגיט: ויבן את-חלקת השדה אשר נטה-שם אהלו מיד בני-חמור אבי שכם במאָה קשיטָה:

אפשר כי יעקב עצמו חנה במרחק המאפשר לראות **ויבן את-חמור העיר** אבל בשביל כל מקנהו היה תחום של 12 מיל. האם הוא קנה תחום זה כדי שמקנהו לא יאכל משדות של אחרים, או האם זה היה שטח הפקר. **רמב"ן (לגיט)**, ערב שבת היה – בשאילתות דרב אחאי בר"י, לא רצה להיות אכסנאי בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה וקבע לו תחומין.

(לגיט) יעקב שלם – קדמא אזלא ... (לגיט) ויבן את-חלקת השדה – אזלא-גרש מונח רביע, תבנית טעמים בשני פסוקים או חצאי פסוקים סמוכים העשויה ללמד על מלמד ועל נלמד שעולה על המלמד.

הצעת פתרון (א) קנין הארץ היה כנראה יותר יקר מהדורון שכבד בו את עשו במשך תשע שנים (קושיה איך תשע שנים, כאשר במחניים וסוכות שהה רק כ-20 חדש). **(לגיט) במאָה קשיטָה** ע"פ ת"א מאה חורפן (מטבעות חריפים שחשובים למסחר בכל מקום), רש"י בחומש והאדמו"ר מ"מ שניאורסאהן פירשו **במאָה קשיטָה** הם מאה מעות, היינו חמשה שקלים, סכום לא גדול, אלא אם שקלים אלו הם לא במובן הרגיל ואז זה יהיה כדברי שכם לדינה שאביה שלם סכום גדול מערך השדה. **בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה פ** ... אמר לה (שכם לדינה) אביך בשביל שדה אחד ראה כמה בזבז וכמה ממון הכריע אני שיש לי ליתן לך כמה נטעים וכמה שדה בית זרע

הצעת פתרון (ב) יעקב אבינו לא החשיב את העושר שעשה מלבן, אלא היה לו מקור פרנסה אחר שהיה צנוע אבל חשוב בעיני יעקב מכל עבודתו עם צאן לבן. ממקור זה קנה את חלקת השדה.

הצעת פתרון (ג) **ויבן את-חלקת השדה – אזלא-גרש מונח רביע**, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, אפשר שעשיית שבת קודש בארץ-ישראל שנגאלה מידי הטומאה ונתקדשה היה חשוב בעיני יעקב אבינו יותר מכל הדורון שכבד בו את עשו. כפי' **ראב"ע** - מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה אפשר כי לכן מדרש רבה מביא במקום את סיפור טיהורה של טבריה ע"י רבי שמעון. אמנם זה מובא ללמד שאכסנאי יעשה טובה למקום המארח אבל אגב כך למדנו על טהרת הארץ.

אפשר כי הנלמד על יעקב שירש את העולם שלא במידה, יותר מאברהם אבינו כנדרש **בראשית רבה (וילנא) פרשת בראשית פרשה יא** ז' ו' יוחנן בשם ר' יוסי בר חלפתא אמר אברהם שאין כתוב בו שמירת שבת ירש את העולם במדה שנאמר (בראשית יג) קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה וגו', אבל יעקב שכתוב בו שמירת שבת, שנאמר (שם) /בראשית/ לג) ויחן את פני העיר, נכנס עם דמדומי חמה, וקבע תחומין מבעוד יום, ירש את העולם שלא במדה שנאמר (שם) /בראשית/ כח) והיה זרעך כעפר הארץ וגו'.

משנת רבי אליעזר פרשה כ עמוד 363 ר' יוסי ביר' חלפתא אומ', אף הבאין בדרך חייבין לזכרו (את השבת), שכן מצינו ביעקב אבינו, שנכנס עם דמדומי חמה ושם אהלו חוץ לעיר, שני **ויבא יעקב שלם עיר שכם**, ... **ויבן את-חמור העיר**. ולמה לא נכנס לעיר, אלא מלמד, שנכנס עם דמדומי חמה. לפיכך זכה ונתברך שבע פעמים, כנגד השבת שהוא שביעי. ראשונה, ועודנו במעי אמו, שני' ויאמר **(ע' 364)** יי לה שני גיים. שנייה, ויתן לך האלהים. שלישיה, ואל שדי יברך אותך. רביעית, והנה ייי נצב עליו. חמישית, שוב אל ארץ אבותיך. ששית, ויאמר לו אלהים שמך יעקב. שביעית, ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה. אף מי שהוא מענג את השבת זוכה לכל הברכות הללו, שנאמר אז התענג אל ייי. מפני מה נתפרש יעקב לבדו, מפני שנתפרשה שמירת שבת. ד"א זכור, עד שלא יכנס, להוסיף עליו מן החול בתחלתו. שמור משיכנס, להוסיף עליו מן החול בצאתו.

משנת רבי אליעזר פרשה כ עמוד 363 אפשר כי הנלמד על יעקב אשר זכה ונתברך שבע פעמים (היינו בתגבור רב) בזכות שמירת שבת.

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עט, ויבן את-חמור העיר, חנן את הפנים שבעיר התחיל משלח להם דורות, ד"א **ויבן את-חמור העיר**, התחיל מעמיד הטליסין ומוכר בזול, הדא אמרת שאדם צריך להחזיק טובה למקום שיש לו הנאה ממנו, ר' שמעון בן יוחאי ור' אלעזר בריה הו' שמירין במערתא י"ג שנה ביומי דשמדא והיו אוכלין חרובין של גורדא עד שהעלה גופן חלודה, לסוף שלש עשרה שנין נפק יתיב על תרע מערתא חמא חד צייד קאים וצייד ציפורין, וכד הוה שמע ר' שמעון ברת קלא אמרה מן שמאי דימוס דימוס ספגא, וכד הוה שמע ברת קלא אמרת ספוקלא הות מתצדה ונלכדה אמר ציפור מבלעדי שמאי לא מתצדא על אחת כמה וכמה נפש דבר נש, נפק ואשכח מיליא משדכן ונתבטלה הגזירה אתון ואסתחון בהדא בי בני דבית מוקד דטבריא א"ל בריה כל הדא טבתא עבדת לן טבריא ולית אנן מדכן יתה מן קטוליא, אמר צריכים אנו לעשות טובה כדרך שהיו אבותינו עושים שהיו עושים איטלוסין ומוכרין בזול אמר צריכין אנו לדכיא טבריא, מה עבד נסב תרמוסא והוה מקצץ תרמוסא ושדי קצוצתיה ומקלק בשוק וכל אתרא דהוה קטילא סליק ואינן מפקון, ונפקין וכל מקום שלא היתה שמה טומאה תרמוסא עומדת, והוא מציין איזה מקום טומאה ומקום טהרה עד זמן דדכי יתה מן קטיליא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי - תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנן**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **זרנא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרנא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואולא** - סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל פרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.4 בראשית וישלח לב,ד

בראשית וישלח לב,כו:

וַיִּרְא כִּי לֹא יִכַּל לֹא וַיִּנְעַב בְּכַף-יָרְכֹו וַתִּקַּע כַּף-יָרְדֵי יַעֲקֹב בְּהַאֲבָקוֹ עִמּוֹ:

וַיִּרְא - רביע **כִּי לֹא יִכַּל לֹא** - מונח מהפך פשטא זקף-קטן **וַיִּנְעַב בְּכַף-יָרְכֹו** - טפחא אתנח **וַתִּקַּע כַּף-יָרְדֵי יַעֲקֹב** - פשטא מונח זקף-קטן **בְּהַאֲבָקוֹ עִמּוֹ** - טפחא סלוק

בְּכַף-יָרְכֹו - מקף, בתפקיד רב-מצב, רב-משמעות (א) כף הירך, (ב) רמז לקשר למצוות זיווג (רש"י מלת ביצתון) **רמב"ן** נגע בצדיקים שהם עתידים לצאת ממנו; זה דורו של שמד. **רד"ק** (כו) ... **וַיִּנְעַב בְּכַף-יָרְכֹו** - רמז לו, שיעשו לא יוכל לו, אבל הוא יכאב מצד אחד, מצד **יָרְכֹו**; רמז לו בזה, שיכאב מאחד **מיוצאי ירכו**, והוא בתו שנבעלה לכנעני (ראה בר' לד,ב). לפיכך נגע **בְּכַף**, כי 'כף' לשון נקבה. וכל זה הביין יעקב ממעשה המלאך; וראב"ע דוחה קשר לזיווג **ראב"ע** (לג) **בניד הנשה**, ידוע, כאשר העתיקו קדמונינו ז"ל (חולין צא,א). ואין בו ספק כי אם לחסירי דעת לשון ותולדה, שאמרו, שהוא האבר; ויפרשו **הנשה** - מגזרת 'נשים'.

[כז] וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְחֶךָ כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי:

אִם-בְּרַכְתָּנִי - מקף בתפקיד רב מצב, (א) **רמב"ן** (ל) ... והקירוב מה שאמרו רבותינו (ראה ב"ר עח,ב), שהודה לו על כל הברכות שם במקום שהוא על כרחו, (ב) ובנוסף הוסיף לו ברכה **וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם**

[כט] **וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל כִּי-שְׁרִית עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים וְתוֹכַל: [ל] ... וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם:**

(בר' וישלח לה) (ט) **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד בָּאֵו מִפְּנֵי אֲרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:**

(י) **וַיֹּאמֶר-לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֶךָ יַעֲקֹב לֹא-יִקְרָא עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל הִנֵּה שְׁמֶךָ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:**

רד"ק (בר' וישלח לב,כט) **וַיֹּאמֶר**. יש רשות למלאך להוסיף על שליחותו כפי אשר יראה, **לֹא יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר עוֹד שְׁמֶךָ** - בשורה היא שבשורה, שהקדוש ברוך הוא יקרא שמו ישראל; וכן עשה בבית אל. לפיכך אמר שם (בר' וישלח לה,י) **וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל: (בר' וישלח לב,ג) ... וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם** - מלבד שקרא **יִשְׂרָאֵל**, שהוא לענין ברכה: [כט] ... **כִּי-שְׁרִית עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים**, עוד ברכו ברכה אחרת [ל] **שָׁם**. ואמר [ל] **שָׁם**, לפי שעתיד לברכו עוד בבית אל (ראה (בר' וישלח לה,ט) **וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ**)

בראשית וישלח לב,לג:

עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר-עַל-כַּף הַנֶּהָד עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נִנְעַב בְּכַף-יָרְדֵי יַעֲקֹב בְּנִיד הַנֶּשֶׁה:

תבנית הרישא של הפסוק **עַל-כֵּן** - פרט קדמאה המלמד כי הפסוק רב-תחומי **לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** - כעין כלל לכל תחום שהפסוק מלמד עליו **אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה וגו'** - פרט בתראה, הממלא תוכן לכלל. משלושה תחומים מתקבל לימוד בנושא של היתר ואיסור מאכל ונאמנות בכשרות

עַל-כֵּן - פזר מלמד לדרוש לענין אחר ואם צריך גם לענינו, מקף בתפקיד רב-מצב, ובא ללמד כי הפזר מלמד באופן רב-תחומי.

אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה פסוק זה הוא מקור לארבע הלכות לפחות

א' לגופו של ענין זוהי מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות (תיב"ע), בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
 ב' דרשהו לענין אחר ואם צריך לענינו. לענינו זהו לעיל, דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים
 ג' דרוש מה אינו נחשב אכילה
 ד' איסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבדיה

א' לגופו של ענין מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים. תבנית הפסוק עשויה להיות כעין כלל ופרט וכלל לאיסור אכילת גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות הטהורים. הסבר בדרך כלל ופרט וכלל: הכלל ראשון מורכב מכעין **פרט קדמאה עַל-כֵּן** - פזר, **כלל לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** - קדמא ואולא **פרטי הכלל קדמאה הם: פרט - אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה** (מונח רביע, כעין שני ענינים עם קשר לערך **ארבע** (א) גיד פנימי, גיד חיצוני (סה"כ 2), בכל ירך (סה"כ 4) ומרמז למה שרבנן ריבו עליו הקונקות והשומנים שסביבם להרחקה מעבירה; (ב) **ט"ז יורה דעה סימן ס"ק ג** (ג) כרוחב ד' אצבעות. - זה בשור הגדול ובכבש (קטן) [גדול] ב' אצבעות כ"כ או"ה שם: ⁽³⁾ **והולך ומפרט** מקומו בבעל חיים **אֲשֶׁר עַל-כַּף הַנֶּהָד** (מחלוקת האם ימין או שמאל ונפסק ששניהם, מתאים לזקף-קטן בתפקיד של שתיים) **וּנְמַנְו עַד הַיּוֹם הַזֶּה** (מחלוקת האם החל מיעקב אבינו או ממתן תורה והאם גם חל על בני נח כי בימי יעקב היו עדיין בכלל בני נח).

ב' **דרשהו לענין אחר** ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים

טט - ע"פ **כלי יקר** גיד הנשה שהוא קשה ואין בו טעם הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. בלשונו ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור **ברמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה**, **ס' רמ"ז סע' ד'** בספיא, הגהות הרמ"א ... **פרדס ... רמב"ם ספר מדע** ספ"ד מהלכות יסודי התורה, ש"ך סק"ז ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו ס"ק ד חייב אדם לשלש למודו...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. ומ"מ

³שו"ע יו"ד ק הגה: יב] ועיקר גיד הנשה אינו אלא על הכף בלבד, יג] והוא <ג> כרוחב ד' אצבעות, ואם הוא שלם מקרי בריה. (בארן כלל כ' כ"ח). **ביאור הגר"א** [יב] ועיקר גיד כו'. חולין צ"ו א' ב':

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורדני) כי במצותי האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - המצות ההשערת: אתנה, סלקו = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מנח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מנח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקש; השלישיה: קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, ומזו לכלל פרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פזר - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לא-יורה דעה סימן רמו ס"ק ו שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה

כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

ג' דרוש מה אינו נחשב אכילה

בבלי חולין צה,ב - צו,א,ב

על-פן לא-יאכלו בני-ישךאל את-גיד הנשה גיד הנשה עצמו אינו ראוי לאכילה ולולא גזירת הכתוב שאסור לאכול, האוכלו כאילו לא אכל, כך כל דבר אחר שאינו ראוי לאכילה כגון עצמות, פרסות, קרניים למשל מנבלות, מבעלי חיים טמאים, אולי אף ממוקדשין, אכילה ביה"כ האוכלים אינו עובר על איסור.

ד' איסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה

הרב מ' קובלסקי מאורות הדף לקט ראשונים האומרים יסוד והגדרה, האם התורה אוסרת בשם תואר או בשם עצם. בכל דבר שהתורה אסרה בתואר - יש שיעור אכילה, כגון ערלה, טבל, נבלה (ערלה באופן כללי עינב בודד פחות משיעור)

בכל דבר שהתורה אסרה בשם עצם יש בריה, כגון גיד הנשה, שרץ, אבר מן החי (כגון עצם הקטן מכזית), לכן על-פן - פזר ללא טעם תלישא (גדולה או קטנה אחריו) מרמו לאיסור שאינו נמדד בשיעור אלא בבריה, שנאמר בשם עצם וממנו ילמד אל שרץ ואבר מן החי.

ברמת דרש ספורנו - כדי שיהיה היזק אשר הורע בנגיעת כף הירך היזק בדבר בלתי נחשב אצלנו.

טט - לגיד הנשה ע"פ בבלי חולין אין טעם, היינו דבר בלתי נחשב. בא הפזר להעיד שההיזק ליעקב אבינו עבר מיד ולא השאיר רושם בבניו (ההיזק התפזר ונעלם).

אור החיים - פ"י לצד שנודעזע הגיד ממקור הקדושה ושלט בו הקליפה בחינה זו בכל מקום שהיא נטמאה, ואסרה הבורא כי הוא היודע. ותמצא סוד בזה כי גיד זה אין בו טעם והוא סי' (סימן או סיבה) לבחינת הקליפה כי אין בה טעם כיון שנעקרה קדושה ממנו ויש בזה פשטים לומר אלא שהעיקר כמו שכתבת.

כלי יקר - מצינו לרז"ל שדברים עמוקים שהשגתם קשה נמשלו לגידין כמו שפירש"י בפר' יתרו על הפסוק "ותגד לבני

ישראל"וההשגה נקראת בלשון אכילה כמו שמצינו בארבעה שנכנסו לפרדס, שעל החקירה הנסתרת מעין כל חי מביא פסוק "אכול דבש דייק". (טט כנראה מרכב השני פסוקים כמוצג):

משלי כה טז,כז: [טז] דְּבַשׁ מִצֵּאתָ אֲכָל דָּגָן פֶּן-תִּשְׁבְּעוּ וְתִקְאֲתוּ: [כז] אֲכָל דְּבַשׁ הִרְפּוֹת לֹא-טוֹב וְתִקְרַב פְּבַדְּךָ פְּבוֹד:

ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרותי יש לחוש פן יהרסו שכלם ויבואו לידי מינות, כי לא רבים יחכמו להבין כל הסודות על מתכונתם מצד היות שכלם עובר בעמק העכור, כי הבלי העה"ז וחמדותיו מבלבלין שכל האדם. ורמז במניעת אכילת הגיד לדורות להיות לזכרון בין עיניהם כי מנע ה' מהם פרי עץ הדעת, שלא יאכילו את שכלם דברים קשים כגידין, כי נגע בכף ירך יעקב. ואם ליעקב השלם קרה מכשול זה לפי שעה כשנטה קצת מהדרך, השווי מה יעשו אוזבי הקיר, אשר רוב עסקיהם בהבלי העה"ז וחמדותיו, ע"כ לא יהיה להם עסק בנסתרות כ"א יחידי סגולי הדור כרשב"י ודוגמתו אשר קצו ומאסו בהבלי העה"ז כיעקב. כ"א לפי שעה קרה זה ליעקב על שנותר לבדו בלי ספק שאחר שקרה לו ענין התאבקות של סמאל הרגיש בחטאו וסר מן הדרך ההוא וראיה שנה' **ויבא יעקב שלם** ודרשו רז"ל שלם בתורתו. ופ"י זה יקר הערך והמשכיל ישמע ויקח לקח.

טט - ע"פ **כלי יקר** גיד הנשה הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. ע"פ **אור החיים** בגיד הנשה אין טעם כי נעקרה קדושה ממנו והוא סימן - משל לבחינת הקליפה שאין בה טעם.

כלשון **הכלי יקר** ורמז במצוה זו להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכון

לאמור **ברמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה, סי' רמ"ז סע' ד'**

בסיפא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה

שי"ך סק"ו ד"ה אבל לא בלימוד שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף ד

חייב אדם לשלש ללמוד...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. הגה: ה וי"א שבתלמוד בבלי שהוא לכול במקרא, במשנה וגמרא, אדם יוצא ידי חובתו בשביל הכל. (טור בשם ר"ת וע"פ ע"ל סי' רמ"ה ס"ו). ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא, משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם, ובה יקנה העולם הזה והעולם הבא, ו אבל לא בלמוד (ד) שאר חכמות. (ריב"ש סימן מ"ה ותלמידי רשב"א) ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"ד ד' מהל' יסודי התורה).

שי"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו

שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפי' אזה כתב הרמב"ם שאע"פ שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסא I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

בראשית וישלח לב, לג:

על-כֵּן לֹא-יֵאכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה עַל-כֵּן הִתְרַדַּף עַד הַיּוֹם הַזֶּה

כִּי נָגַע בְּכַף-גֵּיד יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׁה:

לא-יאכלו – מקף בתפקיד של מספר מצבים בלאו של אכילת גיד הנשה, (א) הגיד פחות מכזית האוכלו חייב משום בריה, (ב) גיד הגדול מכזית האוכל כזית ממנו לוקה מפני שיעור איסור (ג) אכל בהעלם אחד יותר מכזית לוקה 40, אבל אכל בהעלם אחד גיד ימין וגיד שמאל לוקה שניים (80 מלקות) וכן אכל שני גידים והם בסה"כ פחות מכזית לוקה שניים (80 מלקות); (ד) גיד פנימי שעל הכף לוקה מדאורייתא, אבל משאר הגיד וחלבו או אכל גיד חיצון לוקה מרבנן, בחיה טהורה שחלבה מותר, יהיה אסור מרבנן משום שרך גיד.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח

הלכה א גיד הנשה נזהג בבהמה וזחיה הטהורין ואפילו בנבלות וטרפות שלהן, ונוהג בשליל ובמוקדשין בין קדשים הנאכלים בין קדשים שאינן נאכלין, ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, ואין אסור מן התורה אלא שעל כף א הירך בלבד שנאמר אשר על כף הירך, אבל שאר הגיד שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סופו, וכן חלב שעל הגיד אינו אסור אלא מדברי סופרים, ושני גידין ב הן הפנימי, הסמוך לעצם אסור מן התורה ג והעליון כולו אסור מדבריהם.

הלכה ב האוכל מגיד הנשה הפנימי ממקום שעל הכף לוקה, ואם אכל מחלבו או משאר הגיד הפנימי או מכל החיצון מכין אותו מכת מרדות, וכמה שיעור אכילה כזית, ואם אכל הגיד שעל הכף כולו אף על פי שאין בו כזית לוקה מפני שהוא ד ככריה בפני עצמה.

הלכה ג אכל כזית מגיד של ימין וכזית מגיד של שמאל, או שאכל שני גידים כולן אף על פי שאין בהן כזית לוקה שמונים, (וכן הוא לוקה על כל גיד וגיד).

בני-ישראל – מקף בתפקיד של מספר מצבים בנאמנותם של בני ישראל על גיד הנשה ועל שאר עניני כשרות

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ח

הלכה ז הנוטל גיד הנשה צריך לחטט אחריו עד שלא ישאיר ממנו כלום, ונאמן הטבח על גיד הנשה כשם שנאמן על החלב, ואין לוקחין בשר מכל טבח אלא אם היה אדם כשר ומוחזק בכשרות הוא ששוטט לעצמו ומוכר ונאמן.

הלכה ח במה דברים אמורים בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל בזמן שכולה לישראל לוקחין מכל אדם.

הלכה ט טבח הנאמן למכור בשר ונמצא בשר נבלה או בשר טריפה יוצא מתחת ידו, מחזיר את הדמים לבעלים ומשמתין אותו ומעבירין אותו ואין לו תקנה לעולם ליקח ממנו בשר עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה בדבר חשוב או ישחוט לעצמו ויוציא טרפה לעצמו בממון חשוב שודאי עשה תשובה בלא הערמה.

הלכה י הלוקח בשר ושולחו ביד אחד מעמי הארץ הרי זה נאמן עליו, ואף על פי שאינו מוחזק בכשרות אין חוששין לו שמה יחליף, ואפילו עבדי ישראל ואמהותיהן נאמנין בדבר זה אבל לא לעכו"ם שמא יחליף.

הלכה יא עשר חנויות תשע מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת נבלות ולקח בשר מאחת מהן ואינו יודע מאיזה מהן לקח הרי זה אסור שכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אבל בשר הנמצא מושלך בשוק הלך אחר הרוב דכל ה דפריש מרובא פריש, אם היו רוב המוכרים עכו"ם אסור, ואם היו רוב המוכרים ישראל מותר.

את-גיד – מקף בתפקיד של מספר מצבים: יש גיד שאינו גיד הנשה מפני שאין כף ירך ויש גיד שהוא גיד הנשה מפני שיש כף ירך

על-כף – מקף בתפקיד של מספר מצבים של כף ע"פ רמב"ם

(א) בבהמה כשרה, כאשר יש כף – לוקים, כאשר אין כף, הגיד אסור אבל אין לוקים עליו

(ב) בהמה וזחיה טמאה – פטור לפי שנוהג רק בבהמה שכולה מותרת.

(ג) בעוף כשר, כאשר אין כף וכאשר יש כף. כאשר יש כף הגיד אסור אבל אין לוקים עליו.

רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ח

הלכה ה העוף אין בו משום גיד הנשה מפני שאין לו כף ירך אלא יריכו ארוך, ואם נמצא עוף שירכו כירך הבהמה שיש לו כף גיד הנשה שלו אסור ואין לוקין עליו, וכן בהמה שכף ירכה ארוך כשל עוף גיד הנשה שלה אסור ואין לוקין עליו.

הלכה ו האוכל גיד הנשה מבהמה וזחיה הטמאים פטור לפי שאינו נוהג בטמאה אלא בבהמה שכולה מותרת, ואינו כאוכל משאר גופה שאין הגידים מכלל הבשר כמו שביארנו, ואם אכל מחלב שעל הגיד הרי זה כאוכל מבשרה.

רד"ק (לג) ... **אֲשֶׁר עַל-כֵּף הַיֶּרֶךְ** - אינו אסור מן התורה אלא **אֲשֶׁר עַל-כֵּף** בלבד, אבל לא שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו. וכן גיד החיצון כלו, אינו אסור אלא מדברי סופרים. ונוהג בבהמה ובחיה, ונוהג בשליל. ונוהג בירך של ימין ובירך של שמאל, אע"פ שיעקב אבינו לא לקה אלא באחת, שנאמר **וַיִּגַע בְּכַף-יָרְכּוֹ** (לעיל,כו). ומחלוקת בין רבותינו ז"ל (ב"ר עח,1): רבי יהודה אומר: באחת מהם נגע, ואחת מהם נאסרה. רבי יוסי אומר: באחת מהן נגע, ושתיהן נאסרו. והלכה כר' יוסי. וחלב הגיד אסור מדברי סופרים (מש"ת (משנה תורה) מאכלות אסורות ח,א).

ויגע בכף-ירכו - מקף בתפקיד רב-מצב, אתנח מגביל וזה פי' רד"ק **ויגע בכף-ירכו** בלבד, אבל **בכף-ירכו** - מקף בתפקיד רב-מצב, לא שלמעלה ממנו (מכף-ירכו) ושלמטה ממנו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור) (ל) כי במצוותך האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מרדף; דרגא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ...; זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא - גרש - גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.**

1.5 בראשית וישלח לבד

בראשית וישלח לגיט: וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטַח-שָׁם אֶהְלֹו מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אֶבְי שָׁכֵם בְּמַצֵּה קְשִׁיטָה:

וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה - אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על על הכלל כולו, (א) אף על פי שהקב"ה העניק את ארץ ישראל לעם ישראל, ע"פ **ליקוטי שיחות כה** ע' 177 ... יעקב אבינו קנה מקום ראשון של חניה בארץ-ישראל מתוך חיבת ארץ הקדש ... ושלם עליה במטבעות חשובות המשמשות כתכשיטים.

(ב) **(בר' וישלח לגיט, נחמן את-פני העיר: (בר' וישלח לגיט) וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה ר"ת החל ממלת העיר ה-ו-א-ה-ה ובסידור אחר ח' א-ה-ו-ה,** כעין רמז לשמונה פעמים שם הפלאים שבין היתר מבטא של קישור שמים וארץ. שמונה מרמז לענין שמעל לגדר הטבע. ולרב יצחק גינצבורג הי"ו, אזלא-גרש בראש פסוק מרמז לעניני גאולה. וזה מתאים לפי **ראב"ע** - מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה

(ג) אם נלמד **וַיִּקַּח** ... **אֲשֶׁר נָטַח-שָׁם** - אזלא-גרש ... מהפך פשטא, כעין תבנית יצא לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר כאן להקל בקביעת תחום שבת להליכת תחום שבת מחוץ לעיר, ע"פ **רש"י ורמב"ן** ערב שבת היה - בשאלות דרב אחאי ברי"י, לא רצה להיות אכסניא בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה וקבע לו תחומין.

(ד) **(בר' וישלח לגיט) הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטַח-שָׁם אֶהְלֹו** - רביע ... זקא-קטן כעין כתוב תתום שלא בא לסתום אלא לפרש, וזה קשור לזכות עם ישראל לארץ-ישראל התחוננה והעליונה.

(בר' וישלח לגיט) וַיִּקַּח אֶת-חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה - אזלא-גרש מונח רביע, דומה לקנין מערת המכפלה

- (בר' ח"ש כגי, נחמ"י כסף השדה - אזלא-גרש מהפך פשטא,** כעין יצא להקל ולא להחמיר, (א) קניית השדה בנוסף על המערה להקל מחששות עפרון (ב) להקל על אברהם ובניו לעתיד שלא ישאר טענה לעפרון בשדה ובמערה. **רש"י** ... מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר.
- שני קניני אבות בארץ-ישראל, והשלישי הוא קנין גרן ארונה ע"י דוד המלך.

בראשית וישלח לדא:

וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה אֲשֶׁר יִלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוּת בְּבִנּוֹת הָאָרֶץ:

וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה - מהפך פשטא זקא-קטן **אֲשֶׁר יִלְדָה** - מרכא טפחא **לְיַעֲקֹב** - אתנח **לְרָאוּת בְּבִנּוֹת הָאָרֶץ** - טפחא מרכא סלוק

בראשית רבא פרשה עט ח - אמר ריש לקיש ... אמר (יעקב) אתה אלוה-בעליונים ואני אלוה-בתחוננים. ר' הונא בשם ריש לקיש אמר אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה לעצמו ואתה היית נוטל שררה לעצמך מחר בתך יוצאה ומתענה. ה"ד **וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה. מתנות כהונה** ואני אלוה-ה - אלקי ישראל דרש כאלו אמר אני ישראל גם אנכי נקרא אלוה-וגו' ... ה"ד ותצא וגו' - לפיכך **סמך** לו ותצא דינה וגו'.

אמנם מהרז"ו מוצא דרך זכות ליעקב אבל הדרש עדיין נשאר במקומו **ב"ר פע"ט, ח** אפילו חזן הכנסת אינו נוטל שררה. ... ואיך נטל יעקב לעצמו שררה כזאת. וע"כ ע"פ **מתנות כהונה סמך** לו **וַתֵּצֵא דִינָה** וגו' ונענש בדינה.

אפשר כי תבנית הטעמים של **וַתֵּצֵא דִינָה בַת-לֵאָה** - מהפך פשטא מונח זקא-קטן, שתי דרשות: (א) מלמדת לדרוש הכתוב שלא כפשוטו שלא יצאה מעצמה, אלא יצאה בגלל הערמה (כמו הנחש בבר' פ"ג) שעשה שכם בן חמור ששלח את בנות הארץ המתופפות והמשחקות ליד בית יעקב (ע"פ פדר"א פל"ז), (ב) ונדרשת שלא כפשוטו שיצאה כדי להעניש את יעקב על נטילת שררה שלא אמור היה לעשות זאת. ראה ל- (א) הסבר משולב ב- (לד, יג, כא), ל- (ב) הסבר משולב ב- (לג, כ),

בראשית וישלח לדיג, כא: [יג] וַיַּעַזְבוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבִיבֵי בְמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אַחֲתָם:

[כא] הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ וַיִּשְׁבּוּ בְּאָרֶץ וַיִּסְחָרוּ אֹתָהּ וְהָאָרֶץ הִנְהָה רַחֲבַת-יָדַיִם לַפְּנִימָה

אֶת-בְּנֵיהֶם נִקַּח-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֵיהֶם נָתַן לָהֶם:

[יג] וַיַּעַזְבוּ בְנֵי-יַעֲקֹב אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבִיבֵי בְמִרְמָה ... **[כא] שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ** - דרגא מונח רביע, יצר רע הגורם להטעית דעת. מענה בני יעקב היה בחכמה ששכנעה את את שכם וחמור אביו באופן מלא, כל אחד מסיבת יצרו שלו. ולכן הטעיתם את אנשי שכם הייתה משכנעת מלא. ב-**פדר"א פרק ל"ז** נאמר **וְאִי זֶה הוּא הַנְּחֹשׁ (כמו ב- (בר' ג), וְכִי תִאָּהֱ-הוּא לְעֵינַיִם** - דרגא מונח רביע) זה שכם בן חמור שבערמה גרם לדינה לצאת לראות בבנות הארץ.

[יג] אֶת-שָׁכֵם וְאֶת-חַמּוֹר אֲבִיבֵי בְמִרְמָה - קדמא מרכא תביר טפחא, מרכא תביר טפחא כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חל הנושא או הלכה באופן שווה. דבר זה מתבטא במאמרם **[כא] שְׁלָמִים הֵם אֲתָנּוּ** - דרגא מונח רביע, שכם וחמור אביו כל אחד השתכנע ממענה בני יעקב מסיבה יצרו שלו. שכם בתאוות עריות, חמור בתאוות כבוד וכסף. הם משכנעים את אנשי שכם לתנאי בני יעקב המביא למילתם שלא ברצון ופורענויות שבאו מכך. אבל יש כאן הכנה להוצאת ניצוץ הקדושה השבו בשכם - רבי חנינא בן תרדיון (ר"ת **[כא] קַחְבַּת**) והוא אחד מעשרת הרוגי המלכות נזכר ע"י **מאור ושמש**.

בראשית וישלח לדכה:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם כְּאֲבִיבֵי וַיִּקְחוּ שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלֹוִי אֶתִי דִינָה אִישׁ חֲרָבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל-הָעִיר בְּטַח וַיַּהֲרֹגוּ כָּל-זָכָר:

תורה תמימה בראשית לדכה שמעון ולוי וגו' איש חרבו - לא מצינו בכל התורה שיהא קרוי איש בפחות מבן י"ג שנה, אבל **בבב י"ג מצינו שיקראו הכתוב איש**, כדכתיב שמעון ולוי וגו' איש חרבו, וגמירי דהיהא שעתא בני י"ג שנה הור"י **[ג שנה הור"י כ"ט ב' ברש"י]**:

תורה תמימה הערה ט (ט) כי כשתחשוב י"ג שנה שעשה יעקב עם לבן אחר שנשא את לאה וילדה לו אחר ב' שנים בקירוב שעלו בהריון לשלשת האחים, **ראובן שמעון ולוי**, לחשבון שבעה חדשים לכל אחד, נמצא **לוי בן י"ג שנה** כשיצאו משם, הוסיף עליהם ו' חדשים שעשו בדרך וי"ח חדשים שעשה בסכות, קיץ וחורף וקיץ, **שהם ב' שנים** [ע"ל ל"ג י"ז], הרי לוי בן י"ג שנים בלכתו לשכם [תו"י"ט פ"ה מ"כא דאבות], ונקרא איש, וע' בסדר עולם. - ומכאן ילפינן דבן י"ג שנה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ד) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנן**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **זרקא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **זרקא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

נחשב לאיש בר דעת שְׁדַרְדְּרִי נָדָר וְהַקְדְּשׁוּ הַקֹּדֶשׁ, ויחבאר אי"ה לפנינו בפי' בחקתי ובפי' נשא ובפי' מטות למקומותם לעניניהם, וכן נעשה בר מצוה להתחייב בכל **המצות**, יען דכתיב (פ' נשא) איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, וצריך טעם בדבר כמ"ש בשבת פ"ט ב' דבי"ד של מעלה אין עונשין בפחות מבין עשרים, ובמקום אחר באינו ענין זה ועל כפי' לך, י"ז י"ד. ודע דשיעור זה דוקא בזכר, אבל נקבה נקראת אשה לענין נדרים ועוד ענינים השייכים בה כשהיא בת י"ב שנה, ונתבאר מענין זה לפנינו בפי' בראשית בפסוק ויבן ה' את הצלע בדרשא ונדדה מ"ה ב', ועוד יתבאר אי"ה בפי' מטות בפי' נדרים ובפי' עקב בפסוק ולמדתם אותם את בניכם:

שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב – תלישא-גדולה, בעלת תפקיד ללמד משהו לפנינה ומשהו לאחריה, ואפשר כי לאחריה באה ללמד שיעור גיל איש, כלומר ממתי אדם יצא מקטנות ונהיה לאיש. כי שמעון נולד בתום השנה השמינית של יעקב אצל לבן, ולוי חצי שנה עד שנה אחריו, אם כך לחישוב גילו של לוי הצעיר משמעון נותרו 5 שנים עד סיום העבודה עבור רחל, 6 שנים לעבודת יעקב לפרנסתו, 2 שנים בדרך, סה"כ 13 שנה ללוי. **האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן** זצוק"ל מחשב שלוי היה באותו זמן בן י"ג שנה, דהוא מדויק מיום ליום. מיום שנשא יעקב את לאה עד המאורע בשכם עברו י"ד שנה וששה חדשים וכ' יום. לאחר שנשא את לאה, חיכה ז' ימים ונשא את רחל, ואח"כ עבד שבע שנים ברחל, ועוד שש שנים ללבן, הרי י"ג שנה וז' ימים. אח"כ ברח מלבן ז' ימים (רש"י בר' ויש' לא, כג), לן לילה אחד במעבר יבוק (לב, כב, כג), ונסע לסוכות ושהה שם י"ח חדש (רש"י לג, יז), הרי לנו י"ד שנה, ו' חדשים וט"ו ימים. (דבר מלכות וישלח התשע"ד ע"פ רשימת חוברת כ"א) אם כן תלישא בתפקיד שיעור וכל השיעורין הם להלכה למשה מסיני. **ראה דברים כ"א, כ – כא** בן סורר ומורה מיום י"ג שנה ויום אחד ועד שלושה חדשים אח"כ כי אם עיבר אז העובר ניכר.

בדרך דרש ולא לענין שיעורין
... וַיִּקְרְאוּ שְׁנֵי-בְנֵי-יַעֲקֹב – מונח תלישא-גדולה, כאילו פעמיים ת"ג, פעמיים היתלשות גדולה **רש"י** א' בניו היו, ואף-על-פי-כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם בניו ב' שלא נטלו עצה ממנו.

בראשית וישלח לד, ל: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-שָׁמְעוֹן וְאֶל-לֵוִי עֲכָרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בַיָּשֵׁב הָאָרֶץ כִּפְנֵינִי וּבְפָרְזִי וְאֲנִי מֵתִי מִסָּפֶר וְנֶאֱסַפּוּ עָלַי וְהַפְּנוּ וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:
וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד על **אל-שמעון ואל-לוי עכרתם אתי** – מונח זרקא מונח סגול, כאילו מספר לימודי ז"ס וביניהם בתפקיד הרחבת העכירה ביחסים עם הגוים למעבר ליושבי הארץ אל גוים רחוקים, כגון מצרים, שע"פ אלשיך בפר' מקץ ראה הסברנו ב-(מב, יט) ארץ כנען היתה ממלכות או חסות מצרים בימים ההם (**אלשיך** ע"פ ב"ר עה, ז). **משנה מסכת אבות פ"ד מ"ג** הוא היה אומר אל תהי בו לכל אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום: **פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פ"ד מ"ג** יאמר: לכל אדם אי אפשר שלא תהיה עת כלשהי שבה יוכל להזיק או להועיל, ולו בקל ובפחות שבדברים, ואם זולתו בו - יצערך זה הצער המועט.

וכאשר בא הרעב היו צריכים לרדת למצרים ושמעון ולוי עלולים היו להיפתס למלכות על הריסת העיר שכם, וגם לסכן את שאר האחים. **וְאֲנִי מֵתִי מִסָּפֶר וְנֶאֱסַפּוּ עָלַי וְהַפְּנוּ** – ... זקף-קטן ... זקף-קטן בתפקיד דבר החוזר וקורה לעם ישראל בדורות שונים וצריך להיעזר בגוים שונים ולכן לא צריך להתגרות באומות. שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום:

בראשית וישלח לד, לא: וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה יַעֲשֶׂה אֶת-אֲחֹתָנוּ: פ
וַיֹּאמְרוּ – ללא טפחא בין סלוק ובין אתנן. טפחא משמשת כמשנה משמעות באופנים שונים, ללא טפחא זאת אמירה שלא מותרה מקום לשנוי (א) **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת וישלח לד, לא** **וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה**. השיבוהו **תשובה נצחת**, ללמדך שאנוסה היתה, ולא נתרצה בו: (ב) **וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה** – כשם שעשו את דינה הפקר כך יראו את בני ישראל הפקר להרגם ללא דין, לכן אין מקום ליתור כלשהו. **שכל טוב (בובב) בראשית פרשת וישלח פרק לד (לא) וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזְנֵה יַעֲשֶׂה**. לשון תימה, כמו הכמכת מכהו (ישעי' כו ז). האם יחרוש, וכל דומיהן, אמר הכל יודעין שאנס את אחותינו ואם הנחנוהו חי, הרי נתרצית לו כזונה, ומעתה יהיו הכל נוהגין בנו כבני אדם של הפקר, וזו היא תשובה נצחת: (ב) ללא טפחא זאת אמירה שלא מותרה מקום למעט את זכרי שכם ולהרוג את שכם בלבד כי גם ידם היה במעל הזה ולא מחו ולא דנו אותו למיתה. כי נאמר (**בר' וישלח לד, כה**) **וַיַּהַרְגוּ כָל-זָכָר: ופירש רלב"ג ביאור הפרשה (לא) וַיֹּאמְרוּ לו: האם ראוי ש-יַעֲשֶׂה שכם אֶת-אֲחֹתָנוּ ... כּוֹזְנֵה**, שלא יהיה בן נח נהרג עליה? והנה לא היה אפשר להרוג שכם אם לא בזה האופן, כי אם יהרגוהו לבדו, ינקמו נקמתו אביו וכל יושבי עירו. וידם גם כן היה במעל הזה, כי היה בידם למחות לו לעשות זה הפועל המגונה, או מפני שלא השתדלו שיהיה נהרג עליה כמשפט; ולזה הרגו כולם.

הַכּוֹזְנֵה – זקף-גדול, שלושה מצבי זנות (א) כל ביאה של ישראל על ישראלית שלא לשם קידושין היא ביאת זנות, (ב) **בבלי יבמות** אחרי תקנת רבנן שאין קידושי ביאה, אז אם יבוא עליה גזרו רבנן שזאת ביאת זנות (ג) **שכל טוב (בובב) בראשית פרשת וישלח פרק לד** ובר ישראל הבא על הגויה ועל השפחה (ואף שהוא התכוין לקידושין) **זנות הוא** ולא תפסי בה קידושין, ואי מגייר גויה או משתחררת שפחה לא צריכא גיטא מיני' [גויה מנלן] דכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה וגו' (דברים כא יג), מכלל דמעיקרא לית הוייה בגויה.

בראשית וישלח לה, א:
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב קוּם עֲלֶה בֵּית-אֵל וְשֹׁב-שָׁם וַעֲשֶׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאֶה אֵלֶיךָ בְּבָרְחֶךָ מִפְּנֵי עֵשָׂו אָחִיךָ:
וַעֲשֶׂה-שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאֶה אֵלֶיךָ בְּבָרְחֶךָ – שלוש פעמים זקף-קטן, תוקף אי קיום הנדר **רש"י** לפי שאחרת נידרך נעשת, ובאה לך זאת מבתך **שפת"ח** ... ואילולי חטא איחור הנדר לא היה פחד האומות נכנס בלבך ... **ספר הפרשיות הרב כיטוב** - תוקף אי קיום הנדר: רדיפת לבן, נגזר מות על רחל, שרו של עשו, מעשה דינה,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק - סוף פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרנא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקהא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' ששנויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצני פסוק - היקף השלישי; קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר מלמד ולמד, זמנו לכלל ופרט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.6 בראשית - וישלח לב,ד (התשע"ו)

בראשית וישלח לה,ח - ט:

[ח] ותקמת דבריה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות: פ

[ט] ויגא אלהים אל יעקב עוד בבואו מפני ארם ויברך אותו:

(י) ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל:

(יא) ויאמר לו אלהים אני אל שדי פתח ורבה נוי וקהל גוים יהיה מנחה ומקלים מחלציה יצאו:

רש"י (ח) ותקמת דבריה - מה ענין דבורה אצל בית יעקב? אלא לפי שאמרה רבקה אל יעקב: "ושלחתי ולקחתין משם" (בר' כז, מה), שלחה דבורה אצלו לפון ארם לצאת משם. מדברי רבי משה הדרשן למדתי (בר' רבתי ע' 311). **מתחת לבית אל** - העיר יושבת בהר, והיא נקברה בגבולי ההר. **תחת האלון** - "בישפולי משרא" (ת"א), שהיה המישור מלמעלה בשיפוע ההר, והקבורה מלמטה, והמישור של ביתאל היו קורין לו אלון. **ומדרש אגדה (בר' פא,ה)**: שם נתבשר באבל שיני, שהוגד לו על אמו שמתה, וראיון בלשון יוני: אחר. ולפי שהעלמנו את יום מותה, שלא יקללו הבריות כרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פירסמה (ראה תנא) כי יצא ד. **(ט) עוד** - פעם שיני במקום הזה: אחד בלכתו ואחד בשובו. **ויברך אותו** - ברכת אבליים (אף הכתוב ב"ר פא,ה).

[ט] ויגא אלהים אל יעקב - קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו. **[בר' פא,ה]** על (לה,ה) דורש כי יעקב נתבשר על מות אמו רבקה וב-**(לה,ט)** מסופר כי ויגא אלהים אל יעקב ולכן לב"ר יש בסיס ללמוד כי ויברך אותו - זאת ברכת אבליים לנחמו, כמו ב-**(בר' ח"ש כה,יא)** ויהי אחר מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בגו התגלות א-לקים ליצחק לנחמו במות אברהם אבינו.

בראשית וישלח לה,י: ויאמר לו אלהים שמך יעקב

לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל:

ויאמר לו אלהים - מרכא טפחא שמך יעקב - מונח אתנה,

לא יקרא - תלישא-קטנא שמך עוד - קדמא ואולא יעקב כי אם ישראל יהיה שמך - רביע ... זקא-קטן כעין סתום שלא בא

לסתום אלא לפרש יעקב - רביע כי אם ישראל יהיה שמך - מהפך פשטא מונח זקא-קטן

ויקרא את שמו ישראל - מרכא טפחא סלוק

תורה שלמה [נא] ע"פ **[ברכות יג,א]** לא שיעקר שם יעקב ממקומו אלא [יעקב מוסיף על ישראל] ישראל עיקר ויעקב טפל וכו'. כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה כו', אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה"נ שאני התם הדר אהדריה קרא דכתיב **(בר' ויגש מב,ג)** ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר יעקב ויעקב. בהערות מובא ... ויש להעיר מדברי הבי"א ע"ז סוס"י קכ"ט מביא בשם מדרש הר' מנחם מלוניש שכ' מי שנשנתה שמו והוקבע לו שם שני ונשתקע ממנו שם ראשון צריך לכתוב בגט ב' שמות כי כן מצינו ביעקב שנא' לא יקרא וגו' (בשם הרב יצחק אריאלי)

לא יקרא - תלישא-קטנא, בתפקיד של מקור (ראשון) וגם עקירת שם ראשון של אדם ושימוש בשם אחר, אלא שלענין כתיבת גט יש

לכתוב בגט שני השמות, כפי שמביא **תורה שלמה בהערה נא**

טט - לפי ההסבר בתורה שלמה יש לומר כי תבנית הפסוק הוא כעין פרט וכלל ופרט, לא יקרא - תלישא-קטנא, פרט קדמאה המלמד על עקירת שם, שמך עוד - קדמא ואולא, מלמד על כעין כלל, כדי שנדרוש בפרט וכלל ופרט, יעקב כי אם ישראל יהיה שמך - פרט בתראה המרחיב על בפרט קדמאה שרק אמר על עקירת שם, כאן מוסיף על שם יעקב את השם ישראל ולא מחליפו, ומלמד לענין כתיבת גט שגם אם נשתקע השם הראשון (המקורי) בגט יש לכתוב שם זה וגם כינויים של האדם.

בראשית וישלח לה,יא: ויאמר לו אלהים אני אל שדי פתח ורבה נוי וקהל גוים יהיה מנחה ומקלים מחלציה יצאו:

ויאמר - תלישא-קטנא, בתפקיד מחיצה וגבול, המתאים להסבר (א) או בתפקיד שיעור המתאים להסבר (ב):

(א) **תורה שלמה [נד]** בשם **חגיגה יב,א** אל-ש-די אמר ר"ל מאי דכתיב אני א-ל-ש-די, אני הוא שאמרתי לעולם די.

(ב) **תורה שלמה [נט]** בשם **תני' וישלח לא** גוי וקהל גוים תורה בישרו שבניו עתידין להיות נעשין כגוים מה הגוים שבעים אף בניך שבעים סנהדרין שנאמר אספה לי שבעים איש **(במד' יא,טז)**

בראשית וישלח לה,יג,יד,טו:

(יג) ויגאל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו:

(יד) ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסד עליה נסד ויצק עליה שמו:

(טו) ויקרא יעקב את-שם המקום אשר דבר אתו שם אלהים ביתאל:

בראשית וישלח לה,יד:

[יד] ויצב יעקב מצבה במקום אשר דבר אתו מצבת אבן ויסד עליה נסד ויצק עליה שמו:

במקום - תביר אשר-דבר אתו - מרכא טפחא, יתור לרבות ע"פ **תורה שלמה [סט]** בשם **לקח טוב** מלמד ששני פעמים נגלה אליו בבית אל, אחרי שובו מפני ארם חוץ מפעם הראשונה, בברחו מפני אחיו (בר' לה,ז), לכך נאמר במקום אשר דבר אתו, הוא המקום הראשון אשר דבר אתו.

רבי יוסף בכור שור במקום אשר דבר אתו - כלומר: במקום אשר דבר אתו בהלכו לחרן **בחלום**, ונראה אליו עכשיו **במראה**; **רש"י (יג) במקום אשר דבר אתו** - איני יודע מה מלמדונו **(תרי"ש)** ואני אומר: קובע מקום לתפילתו בא ללמדונו; **לכך שנה וישלש**. טט: אמנם מפורש על פסוק י"ג, אבל מתאים לי"ד בענין של פעמים נפרדות?

רשב"ם (טו) המקום אשר דבר אתו שם אלהים - כמה פעמים נאמר לשון זה בפרשה זו (ראה לעיל, יג-יד), לפי שהיה המקום באמצע הדרכים ואין שם עיר.

רד"ק (יג) במקום אשר דבר אתו - להודיע, כי אותו המקום היה מקום קבול השכינה ומקום הנבואה, ובאותו המקום דבר עמו בראשונה ובשניה. זהו אותו המקום הנבחר, שאמר המלאך "ושם ידבר עמנו" (הו' יב,ה), ושם הציב יעקב אבינו מצבה בראשונה (ראה בר' כח, יח) ובשניה (ראה להלן, יד). ו

שכל טוב (בובר) בראשית פרק לה (יג) ויגאל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו: א"ר שמעון בן לקיש האבות הן המרכבה, שני ויגאל

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסדר ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

מעליו אלהים, והנה ה' נצב עליו (שם כח יג), אשריהן לצדיקים ששכינה למעלה מן ראשיהן, וזהו שדרשנו בתחלת שכל טוב, על דבר הקודש הנגלה לנביאי ישראל כשהוא לאוט במראות הכבוד, כענין שנאמר לשכון כבוד בארצנו (תהלים פ' י), מכאן אמרו רבותינו אסור לאדם להלך בקומה זקופה ששכינה למעלה מראשו, ואסור להלך ארבע אמות בראש פרוע, שני' מלא כל הארץ כבודו (ישעיה ו' ג'): **(יג) בפנקום אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ:** שלמעלה מזה הענין כתיב כי שם נגלו אליו האלהים (פסוק ז), וסמוך לו **(בר וישלח לה, ט)** **וַיֵּלֶךְ אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד:**

פנים יפות בראשית פרק לה

(יג) וַיַּעַל מַעְלֵיו אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ: **(יד) וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצְבֵּה וְגו'.** יש לומר **בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ** היינו מפני שאמר יעקב [לקמן כח, יז] וזה שער השמים והוא מקום היכל וקדשי קדשים שהוא מכוון נגד שער שמים, וכדאיתא במדרש [ב"ר נה, ז] שמקום מזבח של עקידת יצחק היה **בַּמָּקוֹם מִזְבַּח הַקְּטוֹרֶת הַפְּנִימִי**, והוא במקום שהציב המצבה כי המזבח שבנה בבואו בתחילה לבית אל היה במקום מזבח החיצון להקריב עליו קרבנות וזה אינו מכוון נגד שער השמים, וזהו שרמזו הכתוב שעליית השכינה היה מכוון נגד **(טו) ... הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱתוֹ** שהיה שער השמים ושם הציב המצבה, כמו שאמר בתחילה [לקמן כח, כב] והאבן הזאת יהיה בית אלהים והוא מקום ההיכל וקדשי קדשים: **(בר וישלח לה, ד)** **מַצְבֵּה** – רביע, רמז למזבח הפנימי בשהיה רבוע אמה ארכו אמה רחבו אמתיים קומתו, **בַּמָּקוֹם** – תביר, למעט או לא ממש במקום של המזבח אשר בנה בבואו בתחילה לבית אל, שהוא מקום המזבח החיצון לקרבנות.

(בר ויצא כח, יח) **וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאֶבֶן אֲשֶׁר-שָׁם מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצָּק שָׁמֶן עַל-רֵאשֵׁהּ:**

(בר ויצא כח, כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי מַצְבֵּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן-לִי עֹשֶׂר אֶעֱשֶׂרנּוּ לָךְ:**

(כח, כב) **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת** – מונח רביע, במשמע של ארבע ללמד כב-**[תרגום יונתן (כח, ג'יא)]** (מובא בלשון הקדש) **נס שני ארבע האבנים ששם למראשותיו מצא אותם בבוקר לאבן אחת.**

ש"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן נז

... בקיום נדרו **(בר וישלח לה, ד)** **וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצְבֵּה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ מַצְבַּת אֶבֶן** שפירושו לא שהיתה מאבנים הרבה, אלא **דוקא מַצְבַּת אֶבֶן אחת**. וכדאיתא בר"פ ויצא במעשה נדרו, **(בר ויצא כח, כב)** **וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי מַצְבֵּה**, והיתה רק אבן אחת, כדכתיב **(בר ויצא כח, יח)** **וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח אֶת-הָאֶבֶן אֲשֶׁר-שָׁם מִרְאֲשֵׁתָיו וַיִּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה**. ופירש הכתוב כי **(בר וישלח לה, ד)** **מַצְבֵּה זו** שהקים כאשר קיים את נדרו היתה אותה המצבה שהיתה **אז**, שלקח את האבן אשר שם מראשותיו. שגם עתה בשוכו שקיים נדרו – שעבד את השי"ת עוד הפעם על האבן ששם אותה אז מצבה, וקיים עתה נדרו.

בַּמָּקוֹם – תביר, למעט או לא ממש הציב מצבה כי היתה אותה מצבה שהקים בשעה שיצא לחרן.

מַצְבַּת אֶבֶן – מונח אתגנח, רבוי והגבלה מצבה מאבנים רבות.

(טו) אֶתוֹ שָׁם אֱלֹהִים – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא, והשוניים בהלכותיהם או יחסם אל הנושא. ע"פ הפירושים ב-**(לה, יד)** פרטים קשורים הם התגלויות ה' ליעקב במקום נבחר, אבל יש הבדל בין התגלויות. בראשונה זה בחלום סתום ונבואה, באחרונה זה במראה ברור.

בראשית וישלח לו, מ – מב: **וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֲלֹפֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמַקְוָתָם בְּשִׁמְתָם** **אֲלֹפֵי תַמְנֵעַ אֲלֹפֵי עֲלִיָּה אֲלֹפֵי יִתְת:** **[מא] אֲלֹפֵי אֶהְלִיבְמָה אֲלֹפֵי אֶלָּה אֲלֹפֵי פִינִן:** **[מב] אֲלֹפֵי קַנָּה אֲלֹפֵי תִימָן אֲלֹפֵי מִבְּצָר:**

רש"י לאחר שמת הדר ופסקה מהם מלכות וגו'

וְאֵלֶּה – תלישא-גדולה, בתפקיד ללמד אלפניה, וללמד לאחריה. בתפקיד תלישא כשיעור, כמחיצה, כנבחר,

בפנימיות התורה פסוקים (לו, לא – לט) עוסקים בשבע ספירות או מידות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות (כעין כל אחת במחיצתה) של עולם התוהו, ומעבר מהם אל עולם התיקון – אצילות. אפשר כי גם הפסוקים (לו, מ – מג) מלמדים על דברים הקשורים לעולם התיקון.

בפסוקים (לו, מ – מג) חוץ משמו של עשו (שבפנימיות התורה נשמתו מעולם התוהו) יש אחד עשר שמות. אפשר כי אלו מרמזים לי"א תיקונים (ספירות) של קליפת נגה כעין מידות שיש לתקן, כי זה לעומת זה ברא האלקים. י"א אלו פרודים, מחולקים זה מזה, לעומת ספירות דקדושה שמאוחדים זה בזה.

י"א מידות אלו באות לבחון את ישראל ומהוות עבורו מבחן הבחירה החפשית שיבחר בטוב ובהיים ולא ברע ובמוות. ועוד י"א אלו הם שרשים של עמים ומדינות, שמצד אחד הם שרי מלכויות שנבחרו לתקן את ישראל ע"י השתעבדות בישראל, שאין ישראל ניתנים אלא למלכויות מובחרות ומרמזו לארבע המלכויות ששעבדו את ישראל.

מצד אחר היות והם מפורדים, כך הקב"ה מכין תרופה למכה וכאשר מלכות אחת משתעבדת בישראל, יש להם מקום אחר לגלות אליו ולחיות בו.

שְׁמוֹת – גרשיים – טט –אל תקרא שמות – שי"ן בשוא' אלא שְמוֹת – שי"ן קמוצה – שיעבוד בישראל לתקנם.

שְׁמוֹת אֲלֹפֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם – גרשיים מהפך פשטא זקף-קטן. זקף-קטן מלמד על שני לימודים. אחד מהם בתבנית המלים **שְׁמוֹת אֲלֹפֵי עֵשׂוֹ** – גרשיים מהפך פשטא, בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר.

דרך הסבר (א) שהקב"ה מכין תרופה למכה וכאשר מלכות אחת משתעבדת הישראל, יש להם מקום אחר לגלות אליו ולחיות בו. דרך הסבר (ב) כיון שבפסוקים (לו, מ – מב) מופיע בכולם טעם תביר (מ) **תַמְנֵעַ** (מא) **אֶהְלִיבְמָה** (מב) **קַנָּה** אפשר כי מרמזו שכמו ששלטון כל אחד מהם נשבר וביניהם שלוש מלכויות ראשונות ששיעבדו את ישראל) נשברו ובטל שיעבודם מעל ישראל כך גם (מג) **אֲלֹפֵי מְגִדִיאֵל** המרמזו למלכות אדום שעדיין נמשכת, וטעמי הכתוב מרכא טפחא כעין יתור לרבות אורך זמן שילטונם, תפסק בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

בראשית וישלח לו, מג: אֲלֹפֵי מְגִדִיאֵל אֲלֹפֵי עִירָם

אֵלֶּהוּ אֲלֹפֵי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּחְתָּם בְּאַרְצָן אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשׂוֹ אֲבִי אֲדוֹם: פ

אֲלֹפֵי מְגִדִיאֵל רש"י (מ, מ) – שנקראו על שם מדינותיהם

שפת"ח ... לכן מביא ראייה ממגדילא שהוא שם מקום לכן יש לומר שכולם נקראו על מדינותיהם, שבא זה וגילה על זה (ממ"ש) **אֲלֹפֵי מְגִדִיאֵל** – מרכא טפחא, יתור לרבות זמן שילטונם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רביי ממשפטי; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; קמף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.7 בראשית - וישלח לב, ד (התשע"ז)

בראשית וישלח לב, יא: קטנתי מפל החסדים ומפל האמת אשר עשית את-עבדך כי במקלי עברתי את-הנהרן הזה ועתה היתני לשני מחנות:

הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל. **תניא איגרת הקודש פרק ו 1** ... אך איזה הדרך שיזכה האדם לאמת ה' ? הנה הוא על ידי שיעורר **רחמים רבים** לפני ה' על הניצוץ שבנפשו שהיא מדתו של יעקב (מדת הרחמים) מברייח מהקצה אל הקצה דהיינו מרום המעלות עד למטה מטה (עוברת ומשתורת מדת הרחמים של יעקב שיש בכוחה) להמשיך אמת ה' לעולם השפל הזה החשוך וכמ"ש **(מכילתא, פ' אשכנזי ב' א' אור לוי: וזהו (תה' ק"ב, ב) כי צבר עלינו חסדו** כו') (טו) - **ואמת ה' לעולם הללו-יה**: אך התעוררות ר"ר (=רחמים רבים) לפני ה' צ"ל ג"כ באמת וגם כשהוא באמת שלו איך יוכל על ידי אמת שלו לעורר רחמים עליונים מאמת ה'.

(אסתר א, ו) ותעמר בפיצה בית-המלך – גרשיים (=אזלא-גרש מלרעית) מהפך פשטא, כעין יצא להקל, אסתר סבורה שכלו כל זכויותיה ולכן נסתלקה הימנה שכניה, אבל הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל ומעורר אותה לשאת תפילה שהקב"ה יעשה עבור עם ישראל לפני משורת הדין. וזה מהלך **(בבלי מגילה טו, ב)**:

אמרה: **(תה' כ"ב, ב) אלי אלי למה עזבתני**, שמה אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון ? או שמה על שקראתיו כלב, שנאמר **(תה' כ"ב, ב) הצילה מתורב נפשי מיד-פלב ויחיתי**. חזרה וקראתו אריה, שנאמר **(תה' כ"ב, ב) הושיעני מפי אריה**. **אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות 3** ע' 143, התר"ו (ע"פ אוצר החכמה) זק"ף גדול זק"ף קט"ן עולה יסוד' מלכו"ת כי בחי' דכר נקרא גדול ובחי' נוקבא הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף נ"ה ע"א שופר מהופך זקף קטן שהוא אתמר ב"י " **קטנתי מפל החסדים ומפל האמת** ", אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש. (האם לאמרי נועם הייתה גירסה – קטנתי בזקף-גדול?, גירסת קורן ברביעל, רד"ק ומנחת שא לא מעירים על כך.) וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קט"ן זק"ף גדול שיתהפך ע"ש השופר וזהו **(תה' פ"א, ה) משפט לאלהי יעקב** דייקא שנאמר בו קטנתי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

גירסתו כתר ומגנס **(בר' וישלח לב, יא) קטנתי מפל החסדים** – אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא להקל, יעקב אבינו סבור שכלו כל זכויותיו, אבל הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים כדי לעורר רחמים רבים ממנו להקל על עם ישראל ומעורר אותה לשאת תפילה שהקב"ה יעשה עבור עם ישראל לפני משורת הדין. כמאמר **(אמרי נועם) ע"פ [תיקוני הזוהר תקון כא]** ומהפכין מה"ד (מדת הדין) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

בראשית וישלח לב, כו – לב:

[כו] ונראה כי לא יכל' לו ויגע בכף-ירכו ותקע כף-ירך יעקב בהאבקו עמו: [כט] ויאמר לא יעקב ויאמר עוד שמך כי אם-ישראל כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל: [ל] וישאל יעקב ויאמר הגידה-נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם: בראשית וישלח לב, כט: ויאמר לא יעקב ויאמר עוד שמך כי אם-ישראל כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל:

[תרגום אונקלוס] (כט) ואמר לא יעקב יתאמר עוד שמך אלהין ישראל ארי רב את קדם יי ועם גובריא ויכילתא: **[תרגום המיוחס ליונתן]** (כט) ואמר לא יעקב יתאמר עוד שמך אלהין ישראל ארום אתרברבת עם מלאכיא דיי ועם גובריא ויכלת להום: **[כתר יונתן]** (כט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך אלא ישראל כי התרברבת עם מלאכים של יי ועם אנשים ויכלת להם: נפתח בהסברת הסיפא של **(כט, כט) כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל** **כי-שרית** – מקף כרב-משמעות מלת **שרית** (א) **[שכל טוב]** נתגוששתה, לחמת, רבת, **[שכל טוב]** נשתררה ונתגברה (ב) נעשית שר כפי **[כלי יקר]** ... כי ע"י כושר מפעלך תהיה שר ונגיד עם אלקים ואנשים ותוכל וזהו ישראל ישר אל. ע"פ [כלי יקר] שתי המשמעויות מתמזגות לשם ישר אל - ישראל **עם-אלהים** – מקף כרב-משמעות מלת **אלהים** (א) ה' אלקינו (ב) מלאך ה' (ג) דיין . כאן התורה ממשיכה עם המשמעות (ב) מלאך ה'. **ועם-אנשים** – מקף כרב-משמעות מלת **אנשים** (א) **[שכל טוב]** אלו עשו ולבן, שהם אנשים גדולים שבדור (ב) **[בבלי חולין צ"ב, א]** אמר רבה: רמז רמז לו שעתידים שני שרים לצאת ממנו - ראש גולה שבבבל, ונשיא שבארץ ישראל, (ג) צדיקים שבכל דור **כי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא, כאן מאבקי יעקב, ועל כל אחד חלה אותה הלכה או חל אותו ענין. כ-**[ת"י] (כט, כט)** עם-מלאכיא דה' ועם-גובריא, נאבקו עם יעקב מלאכים אחדים כגון בסולם יעקב, כגון שרו של לבן, שרו של עשו, וכן אנשים עשו ולבן. כולם ניסו להכשיל את יעקב וכולם נכנעו מפניו.

ותוכל – סלוק, מגביל התגברות יעקב על שרו של עשו שיודה על ברכותיו של יצחק, אבל לא העבירו לגמרי מפעילותו המכשילה כפי שמפרשים **[אביקת המלאך עם יעקב]** (בחומש מאור ושמש) וה-[כלי יקר] **[אביקת המלאך עם יעקב]** ... השר של עשו בא לעזור את עשו לבטל הברכות מיעקב. הלא ידוע שברכת יעקב היא על תנאי אם ישמור תורת ה', ואם לא יחולו הברכות על עשו. והשר של עשו הוא השטן הוא יצר הרע. וידוע כי יש לשטן רשות לירד למטה ולהתלבש באיזה צורה שירצה להחטיא את האדם, ולהכותו בכל מכה שירצה כמו שמצינו באיוב ... **[כט, כט] ונראה כי לא יכל' לו ויגע בכף-ירכו** והראה לו השטן כי בזה חטא שנשאו שתי אחיות... אבל השטן לא היה יכול להענישו על זה ולא ליקח הברכות כי בעת הזאת היה קודם למתן תורה, רק עתידה התורה לאסור ... וכיון שראה שלעת עתה לא ניתן רשות לעכב את יעקב ... אך יעקב היה ירא לנפשו שאם יבוא (השטן) יום אחר יום לנסותו כאשר עשה לאיוב ... ע"כ אמר לו יעקב **(כט, כט) לא אשליחך כי אם-ברכהני** שתאמר בפה מלא שהברכות שלי המה ולא תתבע אותם ממני ולא תנסני עוד. ... עוד נוכל לומר **(כט, כט) ויגע בכף-ירכו** ר"ל שרמז לו על בניו יוצאי ירכו שאצלם לא יתקיימו הברכות בשלמות. ע"כ **(כט, כט) והוא צלע על-ירכו** ר"ל היה מצטער עבור בניו. ובאכילת גיד הנשה של בהמה יתרבה באדם כח תאות המשגל ע"כ אסרה התורה אכילת גיד הנשה של בהמה שישראל יהיו פרושים ומובדלים מכל תאוה ויצר ויהיו קדושים לאלהיהם.

[כלי יקר] ... כי ע"י כושר מפעלך תהיה שר ונגיד עם אלקים ואנשים ותוכל וזהו ישראל ישר אל מישור הנראה גם בעיני האל יתברך. ע"י זריחת השמש באה לו הרפואה על המכה אשר הכה סמאל להכותו והוא לעור עיני שכלו להביאו לידי הכחשת אלו-ה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוות האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א - תשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבי; דרגא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** - פשוט, 1; **זקף-קטן** - 2; **זקף-גדול** - 3; **רביע** - 4; **מונח רביע** - לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק - היקף; השלישיה: **קדמא** - סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; **קדמא ואלא** - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט; דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

לכך נאמר לו לצרכו כי זרחה עליו שמש צדקה ומרפא בכנפיה ובסכת זריחתה מלך ביופיו תחזינה עיניו. אבל מכל מקום אהני מעשי של סמאל לעשותו צולע על ירכו ולסגור בעדו שערי בינה בללתה היות לו מבוא לבא בסוד ה' ליראיו כל זמן היות עינו על ממונו והיותו להוט אחר בולמוס קניני העה"ז.

ע"פ פירושים אלה אפשר כי טעם דרגא במלת **כי-שְׁרִיף** מעהירה את ההגבלה שבסיפא (**בב,בב**) אל (**בב,בב**) **וְיָרָא כִּי לֹא יָכֹל לֹא וַיַּעַב** **בְּכַף-יָרְכוּ וַתִּקַּע כַּף-יָרְדָּה וַיַּעֲקֹב בְּהָאֲבָקוֹ עֵמוֹ**: ומסבירה מדוע המלאך הצליח לנגוע **בְּכַף-יָרְכוּ וַתִּקַּע כַּף-יָרְדָּה וַיַּעֲקֹב** לומר שלא לגמרי גבר על שרו של עשו ועל האנשים הפועלים בשליחותו להזיק לבני יעקב שבטי י-ה ולעם ישראל בכלל.

נעבור להסברת הרישא של (**בר וישלח לבב**) (**בב,בב**) **לֹא יָכֹל** - מהפך פשטא ו- (**בב,בב**) **לֹא יַעֲקֹב** - מהפך פשטא, כפשוטו כי אין דרך האדם להאבק במלאך ויוצא מפשוטו שמלאך לא יוכל לאדם ותרבה הפליאה שמלאך לא יוכל לאדם

נשווה ל- (**הושע יב,ה**) שאליו מפנים המפרשים לתיאור כיצד זכה יעקב ששרו של עשו יודה לו על ברכות יצחק. **[ד] בְּפֶטֶן עֵקֶב אֶת-אָחִיו וַיְבֹאוּ אֹתוֹ וַיִּבְרְאוּ אֶת-אֶלְהֵיהֶם: [ה] וַיִּשֶׁר אֶל-מִלְאָךְ וַיִּגְדַּל בְּכַף וַיִּתְחַנֵּן-לוֹ בֵּית-אֵל וַיִּמְצְאוּ אֹשֶׁם וַדְּבַר עֲמֹנִי:** **[ד] בְּפֶטֶן עֵקֶב אֶת-אֶחָיו** - טפחא מונה אתנה - אותה תבנית טעמים כמו בראשית ברא אלקים, אנכי ה' אלקיך הטעם תחתון המאבק הזה מרומז במעשי בראשית, שבשביל ישראל נברא העולם, ויחד עמו זה לעומת זה, כדי שיהיה שכר לישראל בהתגברות על מצוות לא תעשה. ועוד שהמלאך הזה מאז ימי בראשית הצליח להכשיל ולכן לא אמר שירה, אבל נכשל בהכשלת יעקב ולכן היום יאמר שירה לה'.

(בב,בב) שְׁמֹךְ נִיאָמַר - זקף-קטן זקף-גדול, חוזר וקורה: (א) **רש"י (בב,בב) לֹא יַעֲקֹב** ... וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך עליהם טט משמע שיפגשו שוב **(ב) המשך (רש"י) ...** וזה שכתוב (**הושע יב,ה**) **וַיִּשֶׁר אֶל-מִלְאָךְ וַיִּגְדַּל בְּכַף וַיִּתְחַנֵּן-לוֹ** בכה המלאך ונתחנן לו וגו' טט - הפועל נתחנן כבר אומר ענין של חזרה, כדוגמת **וַיִּתְחַנֵּן מִשֶׁה** שחזר ובקש כמספר בגי' מלת ויתחנן. **(ג) גי' הטעמים זקף-קטן זקף-גדול (ראה להלן) עולה תקע"ו, גי' המלים (בב,בב) שְׁמֹךְ נִיאָמַר** עולה תקע"ו א"ם, לפי **[פרקי אבות דרבי נתן]**, **"אם"** פירושו תחינה כמו אצל אברהם אבינו ש"נם אם" יש בסדום חמישים צדיקים וחזר ובקש גו' טט - תקע"ו א"ם, פרסמו על תחינת המלאך, וכמסקנה שכך עתיד עשו להתחנן

בראשית וישלח לב,ל: וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הַיְדִידָה-נָא שְׁמֹךְ נִיאָמַר לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי וַיַּבְרֶךְ אֹתוֹ שֵׁם: רמב"ן (בר וישלח לב,ל) לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשִׁמִּי - אמר: אין לך בדיעת שמי תועלת, כי אין הכח והיכולת, בלתי לה' לבדו ע"פ (**שמ' שמ' כב,ט**), אם תקראני לא אענך ומצרתך לא אושיעך (טט לא נמצא בתנ"ך), אבל עתה אברך אותך, (**וי צו חלה**) **כִּי-בֵּן צִוִּיתִי**: ולא פירש הכתוב הברכה. והקרוב מה שאמרו רבותינו (ראה ב"ר ע"ב), שהודה לו על כל הברכות שם במקום שהוא על כרחו, כי לא רצה יעקב להתין לו עד בית אל. והיא לוח כנאמר (**בר ויצא כח,ט**) **וַיִּקְרָא אֶת-יְשָׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית-אֵל וַאֲלֵהֶם לֹא שִׁם-יַעֲרִיר לְרֵאשֻׁנָה:**

[שליה פרשת וישלח תורה אור,ה] נחזור לענין, סמאל עושה רושם למטה על ידי האומה שלו המושלת על ישראל מפני חטאינו, ועושה פגם למעלה, כי אחיזתו היא למעלה, נאחז בקדושה כמו שכתבתי בפרשת חיי שרה (אות י) בענין 'פלגשים' (בראשית כה, 1) שם טומאה (סנהדרין צא א), ו'פלגשים' חסר כתיב (בראשית רבה פס"א ס"ד), כי הוא פלג שם, למטה משתלשל ממנו הטומאה, אבל בשרשו הוא שם. וכן שם 'סמאל' מחציו ולמטה הוא 'סם מות', ומצד שרשו חותמו 'אל', זהו 'סמאל'. וכן מלאך מות, 'מות' הוא רע וטומאה, אבל 'מלאך' הוא קודש. ובוזה יתבאר בפרק גיד הנשה (חולין צא א) רבי שמואל בר נחמני אמר, כעובד כוכבים נדמה לו. רב שמואל בר אחא אמר, כתלמיד חכם נדמה לו. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ושניהם אמת, כי מצד הטומאה המתפשט בעשו נדמה כעובד כוכבים הוא עשו הרשע, כי כמו שיעקב חקוק בכסא כן עשו חקוק בסמאל.

הַיְדִידָה-נָא - מקף כרב-מצב (א) האם אתה שייך לקדושה (נ"א שער קדושה) (ב) או אתה שייך לטומאה המלאך הנאבק ביעקב, נקרא שר של עשו, ע"פ **[שליה וישלח,ה]** עשו חקוק בסמ-אל, וזה מלאך המות. ומלאך המות מסר רז חיים למשה. אפשר כי רז זה כבר נמסר ליעקב כהסבר להלן.

נִיאָמַר = י"א מו"ר, י"א תיקונים בקטורת לי"א ספירות דגנה, וכך מתקנים ממות לחיים הרמוז בר"ת (**בר וישלח לב,ל**) **נִיאָמַר לָמָּה זֶה** לו"י, שם העיר של חיי נצח (היא בית אל), כמו שמלאך המות גילה למשה שהקטורת מבטלת מגפה כנדרש ב-**[בבלי שבת פט,א]** ... אף מלאך המות מסר לו (למשה) דבר, שנאמר (**במ' קרח יז,ב**) ... **וַיִּמַח אֶת-הַקְּטֹרֶת וַיִּכַּפֵּר עֲלֵיהֶם: (יג) וַיַּעֲמֵד בֵּין-הַמָּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַיַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה:** אי לאו דאמר ליה - מי הוא ידע?

נִיאָמַר - זקף-גדול, בתפקיד שלושה גלויים: (א) כפר"ש"י אין לנו שם קבוע אלא משתנה לפי השליחות (ב) מצליח בשליחות משמע הכשלת האדם הנבחן בעבירה, או שמו קשור לטומאה וסם מות; (ג) נכשל בשליחות, משמע האדם הנבחן לא עבר עבירה, או שמו קשור לקדושה וסם חיים. ולשני האחרונים יש בטוי ב"כי בענן אראה על הכפרת" כהן גדול ראוי יוצא חי מקדש הקדשים אחרי הקטרת הקטורת של יום הכפורים בקדש הקדשים ומכפר על בני ישראל, כ"ג שאינו ראוי מת.

שְׁמֹךְ נִיאָמַר - זקף-קטן זקף-גדול, גי' מלות התוכן עולה $617 = 257 + 360$ ת"ר טו"ב, הפרש בין גי' מלות התוכן ובין גי' המלים זקף-קטן זקף-גדול $617 - 576 = 41$ א"ם המלאך גילה רזי שמירה: א"מ עולה יוה"ך (שם מסוגל לשמירה) והוא ס"ת כ"י מלאכין יצוה לך (לשמרך בכל דרכיך) (תהלים צ"א) ור"ת יחיד ורבים הִלְכָה כְּרִבִּים (אגרא דפרקא אות כ"א) **שְׁמֹךְ נִיאָמַר** - רז"י ת'(ורה), וירא"ת, אל"ו תפילין (וראו כל עמי הארץ ויראו מגשת אליך, אלו תפילין שבראש) **שְׁמֹךְ נִיאָמַר** - זקף-קטן זקף-גדול, גי' $617 = 257 + 360$ עולה תרי"ז עולה שי"ר על"ז, הפרש מתקע"ו $617 - 576 = 41$ א"ם, אל"י כאילו נאמר שי"ר על"ז (ל)אל"י. או על זה לאמר שי"ר (ל)אל"י.

סיכום תומך במדרש כי המלאך התחנן לשלחו כי מעולם לא אמר שירה לה' עד עתה, וכיון שלא הצליח להכשיל את יעקב הגיע זמנו להגיד שירה לה'

טט - תקע"ו א"ם, פרסמו על תחינת המלאך, וכמסקנה שכך עתיד עשו להתחנן (זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד דבר החוזר וקורה)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמיתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.8 בראשית - וישלח לבד (התשע"ח)

בראשית וישלח לבד, נ"י יקרא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את-העם אשר-אתו ואת-הצאן ואת-הבקר והנמלים לשני מחנות:

בראשית וישלח לבד, נ"י יאמר אס-יבוא עשו אל-המחנה האחת והקהו והיה המחנה הנשאר לפליטה:

(שכל טוב בבב"ב) (בר' וישלח לבד, ט)

(לב,ח) וי"קא יעקב, שמא יגרום החטא, ואף על פי שהבטיחו הקדוש ברוך הוא ירא מאוד יותר ממה שנתירא קודם ששלחתו אמו לחרן כשהיה עשו מתנחם להרגו, שהרי אותו שעה היה ירא על גופו לבד, ועכשיו על גופו ועל נשיו ועל בניו: ויצר לו. לשון צרה, ודומה לו, ויצר לאמנון (ש"ב יג,ב), [וכהצר] לו (דה"ב לג,ב), צר לי עליך אחי (ש"ב א,כ), וכל דומיהן, א"ר יהודה ב"ר אלאי ולא היא יראה, ולא היא צרה, אלא וי"קא שלא יהרג, ויצר לו שלא יהרג. אמר כל השנים הללו הוא יושב בארץ ישראל שמא הוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, כל השנים הללו הוא מכבד את אביו, ושמא יבא עלי בכיבוד אב ואם, ונוסף לזה שאמר (בר' תול' כז מא) יקרבו ימי אבלי אבי ואהרגה את-יעקב אחי: שמא מת אותו הזקן:

(לב,ח) ויחץ. לשון חלוקה, ודומה לדבר, (שמ' מש' כא,לה) וצחו את-פספּו, וכל דומיהן: את-העם אשר-אתו. אלו העבדים והשפחות:

ואת-הצאן ואת-הבקר והנמלים. כמשמעו: לשני מחנות. מחצה למחנה אחד לכתובת לאה ומחצה למחנה שנייה לכתובת רחל:

(לב,ט) אס-יבוא עשו אל-המחנה. שחיצתי לכתובת האחת רחל או לאה: והקהו. כלומר והכה את הזיקום (טט: הנכסים) אשר במחנה:

והיה המחנה הנשאר לפליטה. לכתובת שנייה:

(לב,ח) וי"קא יעקב מאד – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא פקוח נפש, שעל כל אחד חלה אותה הלכה. ע"פ

[שכל טוב] יעקב ירא על (ט: א) גופו (ט: ב) ועל נשיו (ט: ג) ועל בניו. וע"פ [כלי יקר] (לב,ג) על עצמו לא נתירא כי כבר הובטח

השמירה, וזלת שהיה ירא (לב,ג) פן-יבוא והפני (ט: א) אם (ט: ב) על-בנים, כי המה לא הובטחו בשמירה. וכך גם מובא בשם

הרא"ש ב-[ת"ש מו]

ועוד דרך להסביר תבנית הטעמים של (לב,ח) וי"קא יעקב מאד – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא פקוח נפש,

שכולם מצטרפים לאותו ענין כאן יראת יעקב מפני עשו. ע"פ [ת"ש מו] ... א"ר אליעזר כו' הצדיקים כו' מיעוט מעשיהן הרעים

בעיניהן חמור ביותר שכן הוא אומר (לב,ח) וי"קא יעקב מאד ויצר לו קא סבר שמא יש עליו חטא קל ביותר ויגרום לו מיתה,

שהקלות (ט: בעיני אחרים) בעיניהם כחמורות (ט: בעיני אחרים) וב-[לקט טוב] (לב,ח) וי"קא יעקב מאד ויצר לו אע"פ שהבטיח

נתיירא, שמא יגרום החטא, לימדה תורה דרך ארץ שיהא אדם יירא וחרד ולא ימנע מן הרחמים. ובפ"י התוס' בדעת זקנים והדר זקנים

(לב,ח) ויצר לו מיצר היה יעקב על שהיה ירא מעשו מאחר שהבטיחו הקב"ה (ט: מיצר על שהוא ירא למרות הבטחת הקב"ה). ובפ"י

חרא"ש דהיה ירא שמא משהבטיחו היה לבדו אבל עתה היו לו בנים וכעין זה בפ"י התוס' שם בפסוק (לב,ג) פני"קא אבלי אתו

תוצאת יראת יעקב מצטרפת לסיבות, שלדעתו מגבילות את הבטחת ה' לשמירתו ב- ויצר לו כלהלן.

ויצר לו – מונח מרבה, אתגה מגביל, ביחד כעין רבוי הגבולות, היינו רבוי סיבות להגבלת הבטחת השמירה עליו, (ט: א) חטא במה

שהחניף לעשו כפי' [כלי יקר] (לב,ג) ... שאמרו חז"ל [סוטה מא ב] אמר ר' אלעזר כל המחניף לחבירו לסוף נופל בידו וכו', וכמו

כן כאן יעקב הרגיש בעצמו שחטא בזה שהחניף לרשע; ע"פ [שכל טוב] (ט: ב) שמא הוא (עשו) בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל

(ויעקב היה בגלות) (ט: ג) שמא יבא עלי (עשו) בכיבוד אב (כל השנים שיעקב בגלות) (ט: ד) שמא מת אותו הזקן (יצחק) וללא זכותו

אין הגנה ליעקב ועשו יממש מחשבתו הרעה.

(לב,ח) ויחץ את-העם אשר-אתו – אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. כאן ללמד על הכלל

כולו יצא כנדרש ב-[בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עו, ג] (לב,ח) ויחץ את-העם אשר-אתו לימדך תורה דרך ארץ שלא

יהא אדם נותן כל ממונו בזוית אחד ממי אתה למד מיעקב, שנאמר (לב,ח) ויחץ את-העם וגו',

(המשך המדרש רבה הנ"ל) [וכן הוא אומר (מ"א יח,ד) ויחביאם חמשים איש בפמ"רה] (ט: בכל מערה חמישים איש), (בר' וישלח לב,ט) ויאמר

אס-יבוא עשו אל-המחנה האחת והקהו, אלו אחינו שבדרום, והיה המחנה הנשאר לפליטה, אלו אחינו שבגלות, א"ר

הושעיה אף על פי שנשארו לפליטה מתענים היו עלינו בשני ובחמישי.

[מדרש תנחומא (בבב"ב)] (בר' וישלח לב,ח) באותה שעה ויחץ את-העם אשר-אתו, מה עשה, זינן מבפנים והלבישן לבנים מבחוץ,

והתקין עצמו לשלשה דברים, לתפלה ולדורון ולמלחמה,

(בר' וישלח לב,ט) ויאמר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, יעקב חשב שמלבד נשיאתו שתי אהיות (למעשה ארבע כי גם השפחות היו אהיות

מאותו אבא לבן) היו שלוש סיבות שלא קשורות ביעקב העשויות לסייע לעשו נגדו, כנדרש ב-[שכל טוב] (ט: א) אמר כל השנים

הללו הוא יושב בארץ ישראל שמא הוא בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל, (ט: ב) כל השנים הללו הוא מכבד את אביו, ושמא יבא

עלי בכיבוד אב ואם, (ט: ג) ונוסף לזה שאמר (בר' תול' כז מא) יקרבו ימי אבלי אבי ואהרגה את-יעקב אחי: שמא מת אותו הזקן (תמה

זכות יצחק להגן על יעקב, עשו יבצע מחשבתו הרעה):

כנגד שלוש סיבות אלה (בר' וישלח לב,ט) ויאמר – זקף-גדול בתפקיד שלוש, יעקב התקין עצמו היינו חיבר עשר כוחות נפשו לשלושה

דברים מחשבה דיבור ומעשה, כלומר בחציית המחנה הוציא את המחשבה דיבור ומעשה לשלשה דברים, לתפלה ולדורון ולמלחמה,

(ט: בכל מחנה)

לדורון מנין, (בר' וישלח לב,ב) ומעבר המנחה על-פניו והוא לו בלי"ה-הוא במחנה, למלחמה מנין, (לב,ט) ויאמר אס-יבוא עשו וגו',

לתפלה מנין, (לב,ג) ויאמר יעקב אלהי אבתי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואניבה עמה:

ראה (לב,ג) עיון בתוכן ותבנית הטעמים המלמדים על דמיון לתפילת שמונה עשרה

מה כתיב אחריו (לב,א) קטנתי מפל החסדים ומפל-האמת וגו', (לב,ג) הציילני נא מנד אחי מנד עשו, א"ל הקדוש ברוך הוא

אתה קראת אותי, חייך שאני מצילך, שנאמר (תה' פט,כז) הוא יקראני אבי אמה אלי וצור ישועתי.

[מדרש תנחומא (בבב"ב) פר' וישלח [ז]] (בר' וישלח לב,ח) וינתר יעקב לבדו, מה כתיב למעלה מן הענין (לב,ח) וי"קא יעקב מאד וגו',

כיון שראה הקדוש ברוך הוא היאך היה יעקב מיצר, אמר ר' ברכיה שלח ארבע כתות של מלאכים לעשות מלחמה עם עשו כל הלילה,

על בסיס מדרש זה נסביר (לב,ח) ויחץ את-העם – מקף כרב-משמע העם (א) האנשים (ב) המלאכים אשר-אתו – מקף כרב-משמע

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מחרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגולד, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ ברור לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גולד – 3; רביע – 4; מנח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל פרט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.9 בראשית - וישלח לב, ד (התשע"ט)

בראשית וישלח לב, ה: ויצו אתם לאמר פה תאמרוין לאדני לעשו פה אמר עבדך יעקב עם לבן פרתו ואתר עד-עפתה:

[בראשית רבה (וילנא) וישלח עה,ה] (לב,ה) ויצו אתם לאמר פה תאמרוין לאדני לעשו, רבינו אמר לרבי אפס כתוב חד אנרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס, קם וכתב מן יהודה נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, נסבה וקרייה וקרעיה, אמר ליה כתוב מן עבדך יהודה למרן מלכא אנטונינוס, אמר ליה רבי מפני מה אתה מבזה על כבודך, אמר ליה (רבינו)מה אנא טב מן סבי לא כך אמר פה אמר

עבדך יעקב, עם לבן פרתו, לכן הוא רבהון דרמאי היביתה בחפתי **(מתנות כהונה: הרב על כל הרמאים נתתו בבית ידי (רש"י: בבית חיק) כלומר נצחתיו) לההוא גברא (לעשו) על אחת כמה וכמה, ולמה עם לבן פרתו ואתר עד-עפתה, שעדיין לא נולד שטנו של אותו האיש (עשו) אבל עכשיו נולד שטנו של אותו האיש (יוסף, ראה לב,ו)), דא"ר פנחס בשם רבי שמואל בר נחמן מסורת הוא שאין עשו נופל אלא ביד בניה של רחל, הה"ד (ירמיהו מט,ב) אסלא יסבובם צעירי הצאן, ולמה קורא אותן צעירי הצאן שהם צעיריהם של שבטים. **(לב,ה) פה אמר עבדך יעקב עם לבן פרתו** - זקא-קטן ... זקא-קטן בין שני קיסרים בתפקיד דבר חוזר או הקש יעקב מרמז שניצח את לבן וכך יצא את עשו, ומזה הקש שישראל בדרך של התבטלות מנצחים את אויביהם.**

[ב"ר עה,א] באותה שעה שקרא יעקב לעשו אדוני א"ל הקב"ה אתה השפלת עצמך וקראת לעשו אדוני ח' פעמים חיך שאני מעמיד שמונה מלכים מבניו קודם לבניו. [פירוש רבינוביץ תאומים על בעל הטורים] ולפ"ר רבינו גרם בזה גלות לבניו והאומות היו לאדוניהם והיינו מדה כנגד מדה וכ"ה ברמב"ן פסוק ד ועל דעתי גם זה ירמוז כי אנחנו התחלנו נפילתנו ביד אדום.

(לב,ה) ויצו אתם לאמר – מהפך פשטא זקא-קטן. זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשט מרמז שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מהפשט. לימוד (א) בפשט יעקב השפיל עצמו לפני עשו ונענש על כך, וגם גרם גלות לבניו. לימוד (ב) יוצא מהפשט, יעקב מזהיר את עשו ברמז לא לתקוף אותו, כי כבר גילה כוחו בהתגברו על לבן רבנם של הרמאים, כך יגבר על עשו וחבורת המוכסים שלו במפגש המייד ודורות.

(לב,ה) פה אמר עבדך יעקב – מהפך פשטא מונח זקא-קטן. זקא-קטן מרמז לשני לימודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מן הלימודים יוצא מהפשט.

(לב,ה) פה אמר עבדך יעקב – אפשר שכאן שני הלימודים יוצאים מהפשט. ואפשר ששניהם ממשיכים במלים עם לבן פרתו המדרשים ב"ר ותנחומא מדגישים שלמרות הישיבה עם לבן שטעם מקף מברר בין אפשרות של התדרדרות יעקב ובין התעלות יעקב וממשיך במלת פרתו – המתפרש לא רק כפשט אלא גם במידה של שני סדר אותיות (מוסיפין וגורעין) וגימטריה תרי"ג מצוות, היינו יעקב התעלה בבית לבן, מכאן שה' משגיח עליו וכך מירא את עשו מלתוקפו. **עם לבן** – מונח מרבה על לבן את עשו. אם עשו לא יפגע ביעקב הוא יוכל להתקן, כמו שלבן שלמרות רמאותו לא פגע ביעקב זכה לתיקון כלשהו ע"י יעקב.

מובא כאן מאמר חסידות המסביר את פנימיות דברי יעקב בשני לימודים על אופני פעולת הבירור והתיקון. **[דבר מלכות וישלח התשע"ה, ליקוטי שיחות כרך א ע' 68]** אף שיעקב נענש על כך שקרא לעשו אדני, אין זה חטא כפשוטו חס ושלוש אלא כוונתו היתה לברר את עשו. בבירור ותיקון הרע – שני אופנים (א) בירור בדרך "גלוי אור" (מלמעלה למטה) נהמברר משרה על המתברר גלוי אור נעלה, ואור זה דוחה את החושך והרע. בדרך זו הבירור אינו גורם למברר ירידה והשפלה. (ב) בירור בדרך "התלבשות" (מלמטה למעלה) – המברר יורד אל המתברר, "מתלבש בלבושי המתברר" ועל-ידי ההתעסקות עמו מהפך הרע לטוב. עבודת הבירורים בדרך זו גורמת ירידה למברר.... אבל הדבר מביא לכך שהמתברר חדל מלהיות מנגד (טט: היינו מהפך אותו מצב ההתנגדות לקדושה).. וזו הדרך שבה יעקב בירר את עשו ועשו הודה ואישר שהוא עבדו של יעקב, כפירש [רש"י] (לב,ט) "הודה לו על הברכות" כולל הברכה "הוי גביר לאחיק".

תיקון לבן מניצוצות הקדושה שהיו בו וברכושו מהפך אותו מצב ההתנגדות לקדושה, כך יפעל בתיקון עשו

בראשית וישלח לב, כה: וינתר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר:

[רש"י] (כד) אַתְּאֶשְׁרֵלוּ - הבהמות והמטלטלין, עשה עצמו כגשר, נוטל מכאן ומניח כאן: אַתְּאֶשְׁרֵלוּ – המקפים מלמדים על אפשרות בחירה, הסלוק מגביל לומר שלא לקח את כל אשר לו, ואילו הפכים הקטנים כמתפרש ב-(לב,כה) **(כה) וינתר יעקב לבדו** - שכת פכים קטנים² וחזר עליהם:

וינתר יעקב – (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד מידת סמוכין, שמששהו מהכתוב לפניו מעורב בכתוב הנוכחי, וזהו שמתוך שהעביר את מחנהו מצד אחד של הנחל לעברו השני נותרו פכים קטנים במקום חנייתם הקודמת, וחזר לקחת אותם.

ויאבק איש עמו - (אתנח) מרכא פשטא זקא-קטן, אפשרות ללימוד אלפני לפניו אל פסוק (לב,כד), מלמדנו שכיוון שיעקב שכת פכים קטנים² וחזר עליהם לקחתם ממקום שלקח את הדברים האחרים כמסופר ב-(לב,כד) **ויקחם ויעברם את-הנחל** הרי חזר למעבר לנחל כאשר כבר לא נותר שם איש ממחנהו, **[כלי יקר]** מפרש שיעקב פרץ גדרו קצת ביציאה זו, כי חנן אותו אלהים ונתן לו את כל ורוב עושר ונכסים וכבוד ויעקב יצא מגדר ההסתפקות קצת, אבל בספרי חסידות מוסבר שיעקב חזר ליתול פכים קטנים כדי שלא יהיה לו ס"מ אחיזה במשהו השייך לצדיק וע"י כך

ויאבק איש עמו - זקא-קטן, בתפקיד שני שלבי מאבק כפ"ל **[כלי יקר] (בר' וישלח לב,כה) ...** וכאשר ראה סמאל, כי לא יכול לו לסמא עין שכלו מכל וכל (טט: זה סיום שלב א במאבק), (טט: זה תחילת שלב ב במאבק) אז השתדל בתחבולה אחרת לסמא קצת עין שכלו לכל הפחות לשלא יוכל לראות בסתרי התורה ובדברים נעלמים המכונים בירך

בראשית וישלח לג, א: וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ונתן את-הילדים על-לאה ועל-רחל ועל שתי השפחות:

[דף על הדף מנחות פז,ב], וזהו שנאמר שם **(בר' וישלח לב,ה) וירא יעקב מאד וינצר לו,** פירש"י שמא יהרג ושמא יהרוג את האחרים, וכבר כתוב המרומז בזה שהוא יהרוג את ר' מאיר, וכמ"ד מאן אחרים רבי מאיר. כלמוד דנירון קיסר רומי שהוא עשו נתגייר ויצא

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורו"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק; מעטע, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשוי לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: **תלישא-קטנא** – **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

ממנו רבי מאיר.

ועוד איתא ב- [דרך מצותיך מצוות מילה סעיף ד, צמח צדק ... בבלי סוטה מ"ט א] אמרו משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים, כי צריך חכמה יתירה לכוון המשל שימצא כוונת המושכל וגו' ... שיש משל דק שאינו מעלים הנמשל כל כך ויש שמעלימו יותר ... כמה מיני לבושים זה מעלים יותר מזה וגו' אפשר כי לכך מרמז המס"כ, היינו לבושי המשל שר'מאיר היה אחרון מושלי המשלים.

ועוד (בר' ויצא לא,א), **לאמר לקח יעקב את** – ס"ת רחב"ת שהוא נוטריקון **רבי חנינה בן-תרדיון** (בשם אליהו שגב) יעקב מביא עמו מחרן **רחב"ת** – רבי חנינא בן תרדיון, אבא של ברוריה אשת ר'מאיר, (בר' וישלח לג,א) **עשן קָא נְעִמּוּ ר'מאיר קָא נְעִמּוּ** – זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים המוטעמות 125 = 122 + 3 עולה קס"ה עולה המס"כ עולה ג"ב צ"ל עולה ב"א בצ"ל, הפרש גי' המלים המוטעמות מגי' שמות הטעמים זק"ף-קט"ן זק"ף-גדו"ל העולה תקע"ו (576) 125 = 576 - 451 עולה תנ"א עולה ר'מאי"ר = 251 + 200 (בר' וישלח לב,ב) **ויקרא יעקב מאד ויבצר לו** שמה בפגעו בעשו יפגע גם ב- (בר' וישלח לג,א) **קָא נְעִמּוּ** תנ"א ר'מאיר ב"א בצ"ל (עשו)

[אור התורה, מג'י פינחס בן זכריה, תנ"ך ע' 15 (ע"פ אוצר החכמה)]

אדם הראשון קרא שמות לכל הבריות וגם לעצמו קרא שם אדם וזהו **וּלְאָדָם** וטעמו זקף-גדול, שגם לעצמו קרא שם וגם להקב"ה קרא שם ונרמז בזק"ף-גדול שעל גבי **וּלְאָדָם**. שפ"י שם הוי"ה כ"ו שהם ב' נקודות והוי"ו גי' הוי"ה (מדרש תלפיות) **[של"ה מסכת פסחים מצה עשירה - דרוש ראשון]**

הנה, אדם – שעליו נאמר (שם שם, כו) 'נעשה אדם בצלמנו', המוכן לדבק בידו', 'אדם' עולה מ"ה, כ'ידו'ד' במלואו. כי אדם וחוה אחדות אחד, ומילוי האיש הוא האשה. וכן מילוי של 'ידו'ד', עולה י"ט, כמנין 'חוה', וזכר ונקבה ביחד נקראו 'אדם', והוא – רשום כמנין שם כ"ו, והיא – בגימטריא י"ט, והכל ביחד – 'אדם'. כיצד, **וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹתָיו** כו' (בראשית ב, כ), ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פי"ז ס"ד) שאמר הקדוש ברוך הוא, מה שם אתה קורא לי כו'. וקשה, היאך רמזו זה, בזה הפסוק. ובקונטרס דהאר"י ז"ל איתא (ראה עשרה מאמרות, מאמר אם כל חי ח"ב סימן לג), דכתיב בזה הקרא שקרא שמות, ולאדם, ועל תיבת **וּלְאָדָם** יש זקף גדול, שהוא קו ושתי נקודות, שהם ו' ושני יודין', עולה כ"ו, כמנין ידו"ד. ורומז על דמות אדם שהוא על הכסא. **נְעִמּוּ** – זקף-גדול, ע"פ **[של"ה מסכת פסחים מצה עשירה - דרוש ראשון]** אפשר כי **נְעִמּוּ** – זקף-גדול מרמז לכך שיעקב ראה השכינה מעל עשו

ע"פ רבי משה קורדוברו שבע ההשתחויות (בר' וישלח לג,ג) של יעקב היו לקב"ה ולא לעשו. ראה המשך ב- (לג,ג)

בראשית וישלח לג,ג – ד: [ג] וְהוּא עֶבֶר לַפְּנִיָּהּ וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד-נִשְׁתּוֹ עַד-אֶחָיו:

[ד] וַיִּרְץ עֶשָׂו לִקְרָאתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל-צוּאָרוֹ וַיִּשְׁקְהוּ וַיִּבְכּוּ:

(ג) וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה – מהפך פשטא, מוציא מפשט הכתוב ללמד שהשתחוה לקב"ה ולא לעשו. עשו גי' 376 = 26 (גי' שם הוי"ה) ו- 7 * 50 היינו (7 * "טמא" גי' 50) **שְׁבַע פְּעָמִים** – פה מתאים מאד לדרוש זקף-קטן כהזדקף יעקב מפני שבכל השתחויה הסיר מעשו "טמא" (גי' 50) אחד ולאחר שבע השתחויות נותר רק שם הוי"ה ואז עשו היה אח ליעקב"ב גי' 182 = 26 * 7 (גי' שם הוי"ה) ועוד 26 שנותר מעשו עולה 8 * 26 עולה 208 היינו יצח"ק, מעל לטבע. (בשם **רבי לוי יצחק שניאורסאהן** זצ"ל) **ד' וַיִּרְץ עֶשָׂו לִקְרָאתוֹ** – קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, כ-**רש"י וַיַּחֲבֹקְהוּ**. נתגלגלו רחמי (טט - של עשו) כשראהו (טט - את יעקב) משתחוה כל ההשתחויות הללו (הכתובות בקרא שלפניו)

[בבלי קידושין כט, ב] כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב שדריה אבונה לקמיה דאביי, כי אתא חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתיה, א"ל: אנא עדיפא מינך, תוב את דאיזיל אנא. שמע אביי דקא הוה אתי, הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי, דכי הוה עיילי בתרין אפי' ביממא הוה מיתזקי, אמר להו: לא ליתבי ליה אינש אושפיזא, אפשר דמתרחיש ניסא. על, בת בההוא בי רבנן, אידמי ליה כתנינא דשבעה רישותיה, כל כריעה דכרע נתר חד רישיה. אמר להו למחר: אי לא איתרחיש ניסא, סכינתין **[רש"י מסכת קידושין כט, ב]** בי רבנן - בהמ"ד רחוק מן היישוב הוה. לא ליתבי ליה אינש אושפיזא - לרב אחא ועל כרחו ילין בבית המדרש ומתוך חסידותו יעשה לו נס ויהרוג את המזיק. בת - לן. אידמי ליה - מזיק. כתנינא דשבע רישיה - שהיו לו שבע גולגולות. כל כריעה דכרע - רב אחא מתפלל על אותו מזיק נתר חד רישא. סכינתין - סכנתם אותי.

[מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין כט, ב]

אפשר דאתרחש ניסא כו' ק"ק דהיאך דחה אביי אותו למקום סכנה על הספק דשמא יתרחש ניסא וגם אם יתרחש ניסא יהיו מנכין לו מזכותיו כדאמר בעלמא וי"ל דודאי סמך אביי על חסידותו ושמתוך תפלתו לא יהיה ניזוק ויהרוג את המזיק ואין זה מקרי נס אלא שאמר דשמוא קודם תפלה יתרחש ניסא וינכו לו מזכותיו ומשום ספק זה אין למנוע הודאי שיהרוג אותו ולזה יתיישב דא"ל למחר אי לא איתרחש ניסא כו' שהיה מתרעע עליהם שלא תלה הדבר בתפלתו אלא בניסא והבאתם אותי לידי מדה זו שמנכין לי מזכותי ודו"ק: כתנינא דו' רישותא כל כריעה דכרע נתר כו' ע"פ מ"ש פ"ק דב"ק שדרו של אדם לאחר ע' שנה נעשה נחש והוא דלא כרע במודים וכתבו התוס' שם משום דכריעה אמרינן כי זקיף זקיף כי חויה ולזה אמר הכא כיון דכרע זה החסיד כדניו נתר ונפל אותו כח של הנחש וז' הרישין דתנינא הם הז' כוחות הטומאה שהביא הנחש הקדמוני לעולם:

[חידושי אגדות למהר"ל קידושין כט, ב]

אדמי ליה כתנינא דשבעה רישא. והטעם הזה ידוע למבינים למה כתנינא של שבעה ראשים, כי הוא כח השד היותר עליון שיש לו שבעה ראשים. ודע כי השבעה תמצא תמיד על מספר הרבוי, כמו בדרך אחד תצא אליו ובשבעה דרכים ינוסו (דברי' כ"ח), וכן כל מקום, והשדים כוחם הרבוי כי הם הפך האחדות, שכן אמרו (ברכות ה' א') כל הקורא קריאת שמע על מנתו מזיקים בדלים ממנו, והם שולטים על הזוגות דוקא.

וכאשר היה כורע היה נופל חד (וחד) מן הראשים, הבן הדבר הזה כי הכריעות למקום אשר אין שד שולט, והוא ידוע כי אנו כורעין לאחד לכך האומר מודים [מודים] משתיקים אותו כאלו אמר שמע שמע, וכאשר היה כורע היה דבק באותה מדריגה והיה מבטל את כח השד בכריעות אשר לפני ה' הוא האלקים אין עוד, ושם אין זולת הקדוש ברוך הוא וכח השד בטל. וכבר רמזו חכמים ז"ל דבר זה (ב"ק ט"ז א') שדרו של אדם לאחר ז' שנים נעשה נחש וה' מ"דלא כרע במודים שנמצא לפי זה כי שדרו של אדם נעשה [נחש] אחר ז' שנים, ואם כרע במודים נצול מן הנחש, כי הכריעה במקום הודאה בוודאי ושם המזיקים בטלים ולא ידעתי אם הך אדמי לי, ר"ל בחלום שכך משמע שהיה נדמה לו או שכך ראה בכח המדמה שלו ביום והכל אחד הוא.

ב"ה טוב טעם ודעת למונח (טסור"ל) כי במצוותך האמנותי – הלהים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ג; המצות ההשעיות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – מהפך פשטא = מרוב; רבו; דרנא – מרצף; תבר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרצא טפחא – קב' שעשוי לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרצא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרצא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרעא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא – גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, דמו לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.10 בראשית וישלח לבד, (התש"פ)

בראשית וישלח לג,ד: נְדָרְךָ עֲשֹׂו לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיַּפֵּל עַל-צַוְאָרוֹ וַיִּשְׁקְהוּ (המשך מהתשע"ט) **וַיִּבְכּוּ:** (בר' וישלח לג,ד) **וַיִּשְׁקְהוּ** - אתנה, **וַיִּבְכּוּ:** - סלוק, ואין טפחא לפניו. משמע, אין כאן שנוי משמעות.

וַיִּשְׁקְהוּ - נקוד עליו. ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי יש שדרשו נקודה (ראה שפת"ח פ) זו לומר שלא נשקו בכל לבו (ב"ר). אר"ש בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו (ב"ר).

שפת"ח פ.ר"ל מלת **וַיִּשְׁקְהוּ** נקוד לבד השי"ן שבו אינה נקודה והווי כאילו כתיב ויקה"ו הקהה את שיניו שהיה בדעתו לנשכו.

- טט - ע"פ רשב"י, נכמרו רחמיו והיה רבוי בבכי, ולכן נשקו בכל לבו.
- אפשר גם לתרץ שהיה רבוי בבכי בגלל הכאב שנגרם לו מהקהית שיניו.

[תורה שלמה טז] ... זאב תקע שניו בקרני איל, ... זה בוכה וזה בוכה, הזאב בוכה שלא יכול לעשות לו כלום, והאיל בוכה שלא יחזור ויהרגהו, אף כן עשו ויעקב, עשו בוכה על שנעשה צואר יעקב כשיש ויעקב בוכה שמא יחזור עשו וינשכנו וגו' ...

במסכת כלה רבתי פ"ג ... (ראה פכ"ט מד.) ... באותה שעה נעשו שניו כדונג [ובלק"ט ושיניו של עשו כשעוה וכ"ה במדרש אגדה]

[תורה שלמה יז] ... ובשכל טוב זה בכה על צער צוארו שנתקשה ככרזל לפי שעה וזה בכה על צער שניו ששלח הקב"ה מכה בלחיו לפי שעה והווי שיניו מתמזמזין כשעוה וראה בגניו שכטר ח"א צד רלב.

וַיִּשְׁקְהוּ - אתנה **וַיִּבְכּוּ:** - סלוק, ללא טפחא לפניו, אפשר שכל אחד בכה ללא המעטה מפני הסיבות המובאות במדרשים.

[רלב"ג] **וַיִּבְכּוּ**, כמשפט האחים שעמדו זמן רב שלא ראה איש את אחיו. ללא המעטה מפני הזמן הרב.

אפשר כי ממת שניו שנתרככו, נתירא מיעקב וכבדו ללא המעטה, ויעקב הדגיש כי גם ילדיו כמוהו ועל עשו לכבדם ללא המעטה.

בראשית וישלח לג,ה: וַיִּשָּׂא אֶת-עֵינָיו וַיַּרְא אֶת-הַנְּשִׁים וְאֶת-הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי-אַלְהֵי לָךְ

וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר-הֵנָּן אֵלֹהִים אֶת-עֲבָדְךָ: ראה **זקף-גדול זקף-גדול** 7 פסוקים 7 מופעים ועוד 23 בנ"ך. עיון בן עמודים אחדים.

[רש"י] (ה) **מִי-אַלְהֵי לָךְ** - **מִי-אַלְהֵי הַיְהוּדִים** ? **[שפתיה כהן]** (בר' וישלח לג,ה) **וַיֹּאמֶר מִי-אַלְהֵי לָךְ** שמא קדישא, (מי אלה הם אותיות

אלהים, וכוונתו לומר שאלהים הוא בעזרו כמו ששאל והיה אלהים עמדי.) **[פני' הסולם לזוהר - במדבר פר' בלק]** ויאמר מי אלה לך.

דהיינו שם הקדוש, אלקים לך, המצטרף מן אותיות מי אלה, הם לך, לישאל. ר' ארביב בשם רבי נחמן מברסלב - **מִי-אַלְהֵי** - אותיות א-

להים, שלא על הסדר שעשו רצה למשכם לטומאת ע"ז, וענהו יעקב **וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר-הֵנָּן אֵלֹהִים אֶת-עֲבָדְךָ** ומלת א-להים על

הסדר, היינו בקדושה. טט - הסבר למאמר רבי נחמן הוא בכך שמלת **אַלְהֵי** בנקוד אחר נקראת **אַלְהֵי** כמו **(דב' הא' לב,יז)** **לְשִׁדִּים לֹא אֵלֹהִי**,

וכן פורש במגילת איכה ע"י הרב סנדר ארלנגר הי"ו.

וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים - זקף-גדול זקף-גדול, מצאנו תבנית דומה ב- **(בר' תו' כו,ד)** **וַיִּלָּא אֶלְוֵי הו' בְּלִילָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנִי אֵלֹהֵי**

אַבְרָהָם אַבְרָהָם ושם תבנית הטעמים רמזה לגלויים נעלים בתורת הסוד, ולכן אפשר כי גם כאן התבנית רומזת לדברים נעלים ולהשגחה

פרטית מיוחדת מפני כוונותיו. **(בר' וישלח לג,ה)** **מִי-אַלְהֵי** - מקף ככרור בין שתי אפשרויות. כנלמד ב- **[שכל טוב (בובור)]** כל הנשים שפחות

הן או נשיך, והילדים בנין הן או עבדים,

בראשית וישלח לג,ו: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחָתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי

כִּי-עַל-כֵּן רָצִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאָת פְּנֵי אֵלֹהִים וְתִרְצָנִי:

[בבלי סוטה מא,ב] דרש ר' יהודה בר מערבא, ואיתימא ר' שמעון בן פזי: מותר להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר: **(ישעיהו לב, ה)**

לֹא-יִשְׁרָא עוֹד לְנַבֵּל נְדִיב וְלְכִילִי לֹא יִאָּמֵר שׁוֹעַ (טט: זה בעולם הבא), מכלל **דבעולם הזה שרי**. ר' שמעון בן לקיש אמר, מהכא: **(בר' וישלח**

לג,ו) **רָצִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאָת פְּנֵי אֵלֹהִים וְתִרְצָנִי**. ופליגא דרבי לוי, דאמר רבי לוי: משל של יעקב ועשו, למה הדבר דומה? לאדם

שזימן את חבירו והכיר בו שמבקש להורגו, אמר לו: טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שטעמתי בבית המלך (טט: המזומן מפחיד את

המזמין), אמר: ידע ליה מלכא, מיסתפי ולא קטיל ליה (המזמין אומר לעצמו שהמזומן מקורב למלכות ואם יפגע במזומן המלכות תעניש את המזמין,

לכן פוחד ולא הורג את המזומן).

(רש"י: ופליגא - הא דריש לקיש דאמר להחניפו לעשו נתכוון לומר לו ראיתי פניך כראות פני וגו' פליגא אדרכי לוי דאמר לא להחניפו נתכוון

אלא לאיים עליו ולהודיעו שהוא רגיל לראות מלאכים.)

הסוגייה: האם מותר להחניף לרשעים בעולם הזה?

דרש ר' יהודה בר מערבא, ואיתימא ר' שמעון בן פזי: - מותר ע"י הסקה **(ישעיהו לב,ה)** **לֹא-יִשְׁרָא עוֹד לְנַבֵּל נְדִיב וְלְכִילִי לֹא יִאָּמֵר שׁוֹעַ** (טט: זה בעולם הבא),

מכלל **דבעולם הזה שרי**

ר' שמעון בן לקיש אמר, - מותר מהכא: **(בר' וישלח לג,ו)** **רָצִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאָת פְּנֵי אֵלֹהִים וְתִרְצָנִי**.

אמר רבי לוי - אסור

נתבונן במאמר הבא: ר' שמעון בן לקיש אמר, מהכא: **(בר' וישלח לג,ו)** **רָצִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאָת פְּנֵי אֵלֹהִים וְתִרְצָנִי**.

נתבונן בהרחבה של הסיפא של הפסוק **(בר' וישלח לג,ו)** **כִּי-עַל-כֵּן רָצִיתִי פָּנֶיךָ כִּרְאָת פְּנֵי אֵלֹהִים וְתִרְצָנִי**.

(בר' וישלח לג,ו) **עַל-כֵּן** - מקף, כרב-מצב של שימוש בחנופה: (א) מצב של אונס שיתיר חנופה (ב) מצב שאינו של אונס שיאסור

חנופה (ג) הרב וילבר בשם רבנו יונה במצב שאינו אונס ניתנת כבוד כגון בקימה אבל לא בדבור.

(בר' וישלח לג,ו) **עַל-כֵּן רָצִיתִי פָּנֶיךָ** - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל. כאן במצב אונס החנופה הכרחית

לרשע, מכאן ללמד שלא להחניף אחרת. **(בר' וישלח לג,ו)** **כִּי-עַל-כֵּן רָצִיתִי פָּנֶיךָ** - מונח גרשיים מונח רביע, מונח מרבה המשמע של

התבנית הבאה ליותר מדרשה אחת מאותו סוג.

בראשית וישלח לג,ז: וַיַּעֲבֹר-נָא אֲדֹנָי לְפָנַי עֲבָדִי

וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִשִּׁי לְרִנָּל הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר-לְפָנַי וְלְרִנָּל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר-אָבֵא אֶל-אֲדֹנָי שְׂעִירָה:

לְרִנָּל הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר-לְפָנַי וְלְרִנָּל הַיְלָדִים - קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, אחד מהם עשוי

להיות **לְרִנָּל הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר-לְפָנַי** - קדמא מהפך פשטא, כעין כתוב המלמד על הכתוב לפניו כעין טעמא דקרא לכתוב **וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה**

לְאִשִּׁי, שתבנית טעמיו היא גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. אפשר שבא ללמד מהמרחק שהילדים

והבהמות הצעירות יכולין להלך אל הילוך בעלים בהמתיו וכליו על ידי עירוב בשבת.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: **אתנה**, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מוציא פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביעי** – 4; **מנחה רביעי** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקיש השלישי; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשילם** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – סדר, מלמד ולמד, דמו לכלל פוסט, רבוי מיעוט; דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

כמובא ב-**שכל טוב (בבבא)** **ו(בר' וישלח לגיד)** זו נהילות המניקות והטלאים לשאת ולקבץ בזרוע: **וְלַהֲגִיל הַיַּלְדִּים**. כמו שרגלי אלה (ילדי יעקב) ואלה (ילדי הבהמות) יכולין להלוך, כך אני מתנהל, ודומה לדבר כדברי רבותינו במס' שבת, בהמה והכלים כרגלי הבעלים, כלומר למקום שרגלי הבעלים יכולין להלך על ידי עירוב לשם, בהמה וכלים שלו מותרין להוליכן לשם:

ו(בר' וישלח לגיד) **עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדָנִי שְׁעִירָה** **[תורה שלמה וישלח מח]** ע"פ **[מדרש הגדול]** היכן חזר לו? אלא מכאן אמרו מותר לשנות בדברי שלום, ר' נתן אומר מצוה לשנות כדברי שלום, שנאמר **(שמי"א טז, ו)** **וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶּה וְשָׁמַע שְׂמוּאֵל וַהֲרַגְנִי ס וַיֹּאמֶר ה' עֲגַלְתָּ בָקָר תַּחַם בְּיָדוֹ וְאִמְרָתָ לְזַפֵּן לָהּ בְּאֵתִי**; ובשם [כתב יד נר השכלים] **עַד אֲשֶׁר-אָבָא**, אבא חסר (חולם) ללמדך שאינו הולך אליו מותר לשנות בדברי שלום.

ו(בר' וישלח לגיד) **עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדָנִי שְׁעִירָה** **(לגיד)** **אֲשֶׁר-אָבָא** – מקף בורר בין הגעה בזמן קרוב ובין הגעה בזמן רחוק.
ו(בר' וישלח לגיד) **אֶל-אֲדָנִי** – מקף בורר בין פניה בהכנעה לפני אדם אדון שליט מפני דרכי שלום ובין פניה בענוה לה' אדון עולם
ו(בר' וישלח לגיד) **עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדָנִי** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, שעל חלק מהם לא חל ענין מסוים. כאן בנושא דברי שלום (סכנה לנפש) לא חלה חובת אמירת אמת ור' נתן אומר שמצוה לשנות.

ו(שכל טוב בבבא) **ו(בר' וישלח לגיד)** **עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדָנִי**. כלומר לשעיר, ושם אהיה עמך, א"ר אבהו חזרונו בכל התורה ולא מצאנו שהלך יעקב מימיו אצל עשו לשעיר, אפשר יעקב אמתי והיה מרמה בו, אלא אימת בא אצלו לעתיד הוא בא, שנא' **(עובדיה אבא, וצלו מושעים בְּהָר צִיּוֹן לְשִׁפְטֵי אֲתֵּהָר עֲשׂוֹ וְהִנֵּה לָהּ הַמְּלִכָה**; וזה מדרש, אלא כך דרש הפשט שמפני דרכי שלום הפליגו בדברים,

בראשית וישלח לג,טו: **וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֲצִינָה-נָא עִמָּךְ מִן-הָעַם אֲשֶׁר אִתִּי** **וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה אֲמַצְא-חַן בְּעֵינֵי אֲדָנִי:**

ו(בר' וישלח לג,טו) **וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ** – מונח זקף-קטן **אֲצִינָה-נָא עִמָּךְ** – מונח זקף-קטן פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, בתפקיד כעין דבר החוזר וקורה, אפשר שבידוע שעשו שונא לישראל וחוזר ומנסה להשתלט עליו בדרכי ערמה. **[תורה שלמה וישלח נג]** עם עשו באו ארבע מאות שרים וכל אחד משל על עם רב, ואותם 400 נשמטו מעם עשו (ראה לג,טז) וקבוצות האנשים של השרים (העם) נשאר לך **וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֲצִינָה-נָא עִמָּךְ מִן-הָעַם** אולי ילכוד את יעקב עם פשוטי העם.
ו(בר' וישלח לג,טו) **מִן-הָעַם** – מקף בורר בין השרים ובין פשוטי העם. כאן פשוטי העם. **מִן-הָעַם** – טפחא בתפקיד שנוי שלא ינהלו מאבק ביעקב אלא ישמעו לו **ו(בר' וישלח לג,טו)** **אֲשֶׁר אִתִּי** – מונח מרבה אתנה מגביל, עשו מציע ליעקב את פשוטי העם **[שכל טוב לג,טו]** שיעמדו מתוך ללוותך וגם עשו יגביל ויתאים עצמו לקצב מתנה יעקב.

ו(בר' וישלח לג,טו) **וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה** – פשטא מונח זקף-קטן, **רש"י** - **לְמָה זֶה** – תעשה לי טובה זו שאיני צריך לה **שפת"ח** - דקשה לרש"י דפסוק **וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה אֲמַצְא-חַן** משמע שלא רצה למצוא חן, והוא שלח לו מנחה גדולה כדי למצוא חן בעיניו, ועל זה פירש **לְמָה זֶה** תעשה וכי' (טט) – תציג עמי מן העם אשר אתך, ו- **אֲמַצְא-חַן** בעיניך מאמר בפני עצמו הוא. **ובעיקר שפת"ח** כתוב שזה על פי הטעמים
טט – ללא מלת ויאמר המלים **לְמָה זֶה** הן תאור והמלים **אֲמַצְא-חַן בְּעֵינֵי אֲדָנִי** הן פעולה. כאשר התיאור תבנית (אתנה) פשטא מונח זקף-קטן, אפשר כי תבנית הטעמים היא ללימוד אלפניו ולאחריו, ולפי רש"י השאלה היא דו-כיוונית, אלפניה ולאחריה.

בראשית וישלח לג,טז: **וַיִּשָׁב בְּיוֹם הַהוּא עֲשׂוֹ לְדָרְכּוֹ שְׁעִירָה:**

[רש"י] **(בר' וישלח לג,טז)** **וַיִּשָׁב בְּיוֹם הַהוּא עֲשׂוֹ לְדָרְכּוֹ** - עשו לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו אחד אחד.² **[בראשית רבה (וילנא) וישלח עת,טו]** נשמטו כל אחד ואחד הלך לדרכו. **[שפת"ח כ]** ואם תאמר והלא אף על גב דכתיב עשו לחוד בקרא אנשיו נמי במשמע, כדכתיב בסמוך **(בר' וישלח לג,יז)** **וַיַּעֲקֹב נֹסַע סַפְתָּח** הוא הדין נמי נשיו וכו' ועבדיו, אלא שנקט העיקר, הוא הדין הכי נמי, ויש לומר מפני שאמר עשו **(בר' וישלח לג,טו)** **אֲצִינָה-נָא עִמָּךְ** וגו', ונטעה לומר שנשארו גבי יעקב, משום הכי היה לו לכתוב בהדיא שהלכו עמו, (רא"ם). טט: לפי הסבר ע"פ טעם קדמא במלת **בְּיוֹם** נשמטו מעשו קודם שובו לדרכו שעירה.

ו(בר' וישלח לג,טז) **וַיִּשָׁב בְּיוֹם הַהוּא עֲשׂוֹ לְדָרְכּוֹ** – נסכיר תבניות הטעמים בסדר הבא

ו(בר' וישלח לג,טז) **וַיִּשָׁב בְּיוֹם הַהוּא עֲשׂוֹ לְדָרְכּוֹ** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והשונים ביניהם ביחס לנושא. השוני בין הפרטים מוסבר כלהלן:

ו(בר' וישלח לג,טז) **וַיִּשָׁב** – טרסא בתפקיד שעור ומחיצה ארבע מאות איש שהלכו עמו (עם עשו) (א) **[תורה שלמה וישלח נג]** ללמד שהיו שרים (ראשי גייסות) ככעין מחיצה לעצמם (ב) שעשו עצמם כמחיצה לעצמם כשנשמטו מעשו ולפי **[ב"ר]** עשו עצמם לארבע מאות מחיצות כי כל אחד הלך לדרכו.

[שכל טוב בבבא] **(בר' וישלח לג,טז)** **וַיִּשָׁב בְּיוֹם הַהוּא**. שהלך מהלך כמה ימים מבית אל לשעיר, וקפצה לו הדרך, כדי שלא ישוב לבו לחזור להרע ליעקב: לדרכו. מלת **הַהוּא** הם אותיות שם הפלאים אור הגנוז של התורה שבין היתר מרמז לשם קפיצת הדרך להרחיק עשו מיעקב ושלא ישוב להזיק לו. ולהסבר זה אפשר כי טרסא של מלת **וַיִּשָׁב** מרמזת לשיעור קפיצת הדרך שנעשה לעשו.

לפי **[תורה שלמה וישלח מד]** ע"פ ספר הישר 60 מהם היו בניו וכל בניו ביתו של עשו. 340 היו כל בניו שיער החוריי. והיו בשבעה ראשים לתקוף אבל כולם הוכו בידי מלאכים ועשו לא תקף לכן יובן כשנשמטו כדי לא להתעבר על ריב לא להם.

ו(בר' וישלח לג,טז) **וַיִּשָׁב בְּיוֹם** – קדמא ללמד שהאנשים שהלכו עם עשו נשמטו מעשו קודם שובו לדרכו שעירה.

ו(בר' וישלח לג,טז) **שְׁעִירָה** – סלוק כמגביל. **[תורה שלמה וישלח נג]** ובהק"ר פ"ט כה. וקהלת זוטא ט. יח. וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ולמה (טט: עשו הגביל עצמו לשוב) שעירה כו' ר"א מפני שטר חוב (טט: של ברית בין הבתרים שכדי לזכות בארץ-ישראל אמורים לגלות אל ולהתענות לכאן לא להם) ורש"א מפני הבושה שמכר בכורתו. כתב **[משנה שכיר פר' וישלח]** ושתי הדעות כתובים במדרש **[ב"ר פד,ב]**. אבל בתרגום יונתן מבוואר שעשה זאת מפני המורא שהיה לו מיעקב. לכן מגביל עצמו להיות בקרבת יעקב.

ובסוף הסדרא **(ליו, ז)** **[ז]** (1) **וַיִּקַּח עֲשׂוֹ אֶת-נְשָׁיו וְאֶת-בָּנָיו וְאֶת-בְּנֵי-נִפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-בְּהֵמָתוֹ וְאֶת-כָּל-אֲנָשָׁיו וְאֶת-רֶשֶׁת בְּאָרְזָן פְּנֵנּוּ וַיֵּלֶךְ אֶל-אֲרָץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אֲחִיו: (2) גִּיְהִי רְכוּשָׁם רַב מֵאֲשֶׁר יִתְּנוּ וְלֹא יִגְלֶה אֲרָץ מִגְּרִירָתָם לְצֵאת אִתָּם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: ורש"י פירש וַיֵּלֶךְ אֶל-אֲרָץ לגור באשר ימצא, היינו שהלך לחפש לו ארץ באשר ימצא, הרי דבעת שהיה המקום מצער לשניהם מוכרח היה לעשו לעזוב את הארץ בעבור יעקב ולא יעקב בעבור עשו. יעקב העביר מעשו 7 טומאות (רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצוק"ל) ועשו שב לְדָרְכּוֹ – טפחא בתפקיד שנוי, חזר מהשנוי שתוקן בו למצב שְׁעִירָה – סלוק כמגביל, **[תורה שלמה וישלח נג]** נשאר בעבודת שעירים ושדים.**

(דב' וא' ד,ד) **וְאִתָּם הַדְּבָקִים בָּהּ אֱלֹהֵיכֶם תִּימֵם פְּלִגְמֵם הַיּוֹם:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשקפות**: **תנ"ך**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל מונח – רבי; **המקד פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דנא** – מוציא; **תבר** – מחלק; **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב"ש ששניה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסקא** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.11 בראשית - וישלח לבד (התשפ"א)

בראשית וישלח לבד, ויהי-ל שור ונחמור צאן ועבד ושפחה ואשלקח להניד לאדני למצאתן בעיניך:

[ב"ר עה, (וגשל), משנת דרבי אליעזר] ויהי-ל שור – שעתה נולד לי יוסף שנקרא שור והוא שטנו (של עשו)

[בראשית רבה (וילנא) וישלח עה, (בג), ויהי-ל שור ונחמור וגו', ר' יהודה ור' נחמיה ורבנן, ר' יהודה אומר משור אחד יצאו

שוורים הרבה, ומחמור אחד יצאו חמורים הרבה, ר' נחמיה אמר לישנהון דברייתא היא חמורתא גמלתא (שכל טוב) קוראין הרבה בלשון מועט, כאדם המצניע נכסיו מפני הרשות], רבנן אמרי שור זה משוח מלחמה, שנאמר (דברים לג), כְּכֹר שׂוֹרָי הָרָר לֹו, חמור, זה מלך המשיח, שנאמר (זכריה ט, ט) מִלְפָּנֶיךָ ... עֵינֵי יָרֵכְבְּ עַל-חֲמֹר וְגו', צָאן, אלו ישראל, שנאמר (יחזקאל לד, לא) וְאַתָּן צֹאנִי צָאן מֵרִיעֵיךָ,

(לבג), וְעֶבֶד (תנחומא) זה משה, [מדרש אגדה] זה דוד (ישפחה) (תנחומא) זו רות [מדרש אגדה] זו אביגיל, (תה' קנבג) הִנֵּה קַעֲנִי עֲבָדִים

אֲלֵיךְ אֲדוֹנֵיכֶם פְּעִי שִׁפְחָה אֲלֵיךְ גְּבֻרָתָה, (תה' קכ"ג) חֲנִנוּ ה' חֲנִנוּ פִּי-רֵב שְׁבַענָו בָּזוּ::

[עץ יוסף] שור זה משוח מלחמה. שלעתיד לבוא שהוא מבני אפרים כדיליף ב-[במדבר רבה פ' ו"ד]. וכל זה היו מקובלים יעקב ועשו מיצחק ואברהם, שיעמוד מזרע אברהם משוח מלחמה ומשיח בן דוד ועם ישורון. ולכן כשגלה יעקב לעשו בדברים אלו הבין עשו כוונתו שזכה יעקב לאלה.

ובהמשך [לקח טוב] (לבג), ואשלקח להניד לאדני למצאתן בעיניך. שלח לו דע כי כל הברכות שברכני אבא, לא לקחתי כלום יותר ממך, ברכני מטל השמים ומשמני הארץ, כשם שירד על ארצי כן ירד על ארצך, ולא בא לידי אלא בהמות ועבדים ושפחות, מה שלא ברכני אבא, לכך נאמר (לבג), ואשלקח להניד לאדני. אבל עשו לא נרגע מפיוס בחנופה אליו [תו"ש יא: מדרש הבאור] "אמרו חכמים מחנפין לרשע מפני דרכי שלום" ולא נרתע מאיום מרומו (משוח מלחמה, וב-[שכל טוב] שור זה משיח בן יוסף, [תו"ש לד] יהושע בן בנו של יוסף עומד לכלות את עמלק בן בנו של עשו, חמור זה בניו של יששכר היודעים מה הקב"ה עושה בעולמו, חמור זה מלך משיח, צאן אלו זכותן של שבטים, והזכיר הצאן באחרונה שלא להזכיר לעשו שני גדיי עזים שעל ידם נתרקן עשו מן הברכות) [מדרש אגדה] (לבג), וישבו המלאכים אל-יעקב וגו', אתה נוהג עמו כאח, והוא נוהג עמך כעשו:

(לבג), ויהי-ל שור ונחמור – פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, פשטא מרמז ששני הלימודים הם בפשט הכתוב. **(לימוד א)** ר' יהודה אומר משור אחד יצאו שוורים הרבה, ומחמור אחד יצאו חמורים הרבה, אפשר כי טעם מונח במלת **שור** מרבה תכונה בלימוד זה לומר שבשש שנים מאז שיעקב עשה לביתו רבו השוורים והחמורים מעל השיעור הטבעי, **(לימוד ב)** ר' נחמיה אמר לישנהון דברייתא היא חמורתא גמלתא **[שכל טוב]** קוראין הרבה בלשון מועט, כאדם המצניע נכסיו מפני הרשות), **[תורה שלמה לז] מביא מ-[ילקוט כתי"א אלביאתני]** כי היתה מגפה במקנה כל הארצות (ויעקב) פחד שמא יקחו מקנהו לכך אמר **(לבג), ויהי-ל שור ונחמור** (בלשון יחיד, למעט נכסיו) **(לבג), למצאתן בעיניך.**

לרבנן (לבג), ויהי-ל שור ונחמור הוא משל לשני לימודים אחרים **(לימוד א)** שור זה משוח מלחמה, **(לימוד ב)** חמור, זה מלך המשיח, המשל ממשך אל **(לבג), צאן** והנמשל הוא עם ישראל, **צאן** – טפחא לא מרכא בתפקיד רבוי ושנוי, מיחיד לרבים מבהמות לבני אדם. מברכות יצחק שלא יצטרך מקבל הברכות לעמול לפרנסה להתעסקות מתמדת בפרנסה. המשל ממשך אל **(לבג), וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה** – מונח מרבה, אתנה מגביל, ב **וְעֶבֶד** מתרבים גבורים שליחי ה' להושיע את עם ישראל, **(לבג), וְשִׁפְחָה** – אתנה מגביל, מלת נקבה היא משל לכח חלש. אפשר רוצה לומר שמנהיגי ישראל הנאמנים לה' יחלישו את עשו. ע"פ **[תנחומא]** לפירוש שזו רות בת עליון מלך מואב, רות הגבילה עצמה מלהיות גברת ומלכה במואב. ואחרי בואה לחסות תחת כנפי השכינה היא נעשתה אם למלכות דוד שגיביל את אדום.

(לבג), ואשלקח להניד לאדני – פשטא מונח זקא-קטן, זקא-קטן מרמז לשני לימודים, פשטא מרמז ששני הלימודים הם בפשט הכתוב. **(לימוד א)** שלח לו דע כי כל הברכות שברכני אבא, לא לקחתי כלום יותר ממך, **(לימוד ב)** ולא בא לידי אלא בהמות ועבדים ושפחות, מה שלא ברכני אבא, **[רמב"ן]** שאני בצער ומלאכת צער בידי, אולי תעזרני ותרחם עלי.

(לבג), למצאתן בעיניך – מקף בורר מציאת חן מתוך פיוס וחנופה ובין מציאת חן מתקיפות שאין לצד השני אלא לקבלך. **(לבג), למצאתן** – טפחא, בתפקיד שנוי מפיוס לתקיפות. **פיוס [רש"י]** שאני שלם עמך, ומבקש אהבתך. **[ילקוט שמעוני תורה פרשת וישלח רמז קל, על (לבג), ...]** אמר ליה (יעקב לעשו) אם לשלום אתה מתוקן אני כנגדך **(עד כאן פיוס מכאן והלאה תקיפות)** ואם למלחמה אני כנגדך יש לי גבורים ובעלי מלחמה ואומר לפני הקדוש ברוך הוא דבר והוא עושה שנאמר **(תה' קמה, ט)** רְצוּרֵי-רִאיוֹן יַעֲשֶׂהוּ: **[שכל טוב (בבור)] (לבג), למצאתן בעיניך. שלח תשימיני עוד על הברכה:**

בהסבר הבא מתוך התבטלות לה' מגיע התוקף כלפי עשו. [דבר מלכות, וישלח התש"פ ע' סא, ליקוטי שיחות כרך טו, ע' 552, אדמו"ר ממ"ש] (לבג), צאן רומז להתבטלות, (לבג), שור רומז לתוקף, מתוך התבטלות לה', ה' נתן לו זכויות וכוחות נעלים ותוקף דקדושה.

(לבג), בעיניך – סלוק מגביל היינו יעקב מגביל עצמו לעיני עשו והיה לו להגביל עצמו לפני ה' והיות ולא אמר זאת כאן נדרש ב- **[ילקוט שמעוני תורה פרשת וישלח רמז קל]** באותה שעה שקרא יעקב אבינו לעשו **(לבג, ה), לאדני** א"ל הקדוש ברוך הוא אתה השפלת את עצמך לפני אחיך וקראת אותו אדון שמונה פעמים אני מעמיד ממנו שמונה מלכים קודם לבניך דכתיב **(בר' וישלח לו, לא) ואֶלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָוִם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:**

(לבג), בעיניך – סלוק מגביל היינו יעקב מגביל עצמו לעיני עשו שנייה ליעקב מנשילת ברכת יצחק, שלמרות הברכה נכסיו מועטים (אבל כשידע שעשו הולך לקראתו נאלץ לתת לו דורון מרובה. וב-[תנחומא] צדיקים ממעטין עצמן, [תו"ש לו] וכן הוא ב-[כתב יד נר השכלים] אל יתגאה אדם לפני מלך. ובספר [אורחות חיים המיוחס לר"א בן הורקנוס אות ל] בני בכל תפלתך שים עצמך עני ואביון לפני בוראך, כי כמה הם מקטרגים עליך... ודוד המלך ע"ה אמר **(תה' פא, ט)** הַשְׁהִי' אֲנֹכִי עֲנִי פִּי-עַנִּי וְאֶבְיוֹן אֲנִי:

(לבג), ואשלקח להניד לאדני למצאתן בעיניך. [תו"ש יא: מדרש הבאור] "אמרו חכמים מחנפין לרשע מפני דרכי שלום" **[פרקי דרבי אליעזר פל"ו או פל"ז]** מחנפין לרשעים בעולם הזה מפני דרכי שלום, בשביל שלא יהרוג; **[תוספות בבלי סוטה מ,ב]** כל המחניף לחבירו - יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי ההיא דפרק ארבעה נדרים (דף כב). עולא אזל לארעא דישראל לוו בהדיה תרי בני חוזאי קם חד שחטיה לחבריה. אמר ליה לעולא יאות עבדי (שאל הרוצח האם עשיתי טוב?) אמר ליה אין (כן) ופרע לו בית השחיטה (הרוצח התך עוד) כי אתא (עולא) לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא ח"ו אחזקית ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו- סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו- זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מעט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

נפשך הצלתה. [משנה הלכות קליין, מנשה] / 3615 מפתח ענינים – מדור התשובות חלק י סימן [רפד]] מחניפין לרשעים מפני דרכי שלום במקום שיש לחוש לחשש סכנה, אי [רבינו הרא"ש באורחות חיים] פליג על זה, "מחניפות ... להתרחק ... שזהו שקר. ומדבר שקר תרחק" (טט: אבל לא מתיחס לשעת סכנה) וגם בס"ח (ספר חסידים? ספר חרדים?) נראה דחולק על זה. **[משנה גיטין פ"ה,מ"ח]** ואלו דברים אמרו מפני דרכי שלום ... **[משנה ט]** ... אין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום ומחזיקין ידי גוים בשביעית אבל לא ידי ישראל ושואלין בשלומן מפני דרכי שלום (אין התיחסות לשעת סכנה):

בראשית וישלח ל,ז: וַיִּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר

בָּאנוּ אֶל-אֶחָיֶךָ אֶל-עֵשָׂו וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:

[בראשית רבה (וילנא) וישלח עה,ו] (ז,ב), וַיִּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל-אֶחָיֶךָ אֶל-עֵשָׂו, שאת נוהג בו כאח והוא נוהג בך כעשו, **וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:** ריש לקיש אמר עמו כ-עמו (מת"כ: כדומה לו, בגבורה) מה הוא שהוא גבור ויכול לעמוד כנגד ארבע מאות איש כך כל אחד ואחד מהן עשוי על ארבע מאות איש, רבי לוי אמר הלך ונטל אגרומי **[מהרד"ו]** מקבלי מכס, טט: שהיו קשים) **ממצרים [מהרד"ו]:** דורש גז"ש וגם ללוט, מה שם ממצרים אף כאן וגם הולך ממצרים, אמר (עשו) אין יכולנא ליה (אם הם יכולים לו) הא טב אם לאו אנא אימא ליה אייתא מכסא **[עץ יוסף]** (ידרוש) תביא מכס) ומגו כן (ומתוך כך) אנא קאים עליו (לפתע) וקטילנא ליה.

א"ר שמאל בר נח נמני ארבע מאות מלכים קושרי כתרין יש אומרין ארבע מאות מיני איפרכין ... ורבי ינאי אמר ארבע מאות ראשי גייסות וגו' ועל זה **(ז,ב), וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד** וגו'

[תוי"ש הערה מא] ובזח"א קסז: כיון דאמר **(ז,ב), בָּאנוּ אֶל-אֶחָיֶךָ** (האם) לא ידענו דאיהו עשו (שעשו אחי יעקב) וכי אחין אחרנין הוו ליעקב? אלא **(ז,ב), בָּאנוּ אֶל-אֶחָיֶךָ** ואי תימא דהדר בתשובה ואזיל באורח מתקנא, לאו הכי אלא עשו הרשע כדמעיקרא. **(ז,ב), וְגַם הַלֵּךְ.** וב-**[מדרש הגדול]** אמרו לו את נוהג בו אהוה והוא עשו שתדע רשעתו. ועי' **[רש"י]** כאן וב-**[ספר הישר]** באריכות וב-**[כת"י מדרש הבאור]** אֶל-אֶחָיֶךָ אֶל-עֵשָׂו וכי תעלה על דעתך שיש ליעקב אח אחר חוץ מעשו, אלא אמרו לו אתה סבור שעשו מתאחה בך כמו שאתה מתאחה בו אלא הוא עשו מה שאתה יודע בו בתחלתו כך הוא בסופו. **[ת"ש הערה מב]** ב-**[כת"י אור האפלה]** באו המלאכים (ומצאו) עשו מזדרז לקראת יעקב שנאמר **(ז,ב), וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:** (טט: **[ספר הישר]** לבן שלח את בנו בעור אל עשו להלין על התנהגות יעקב שכביכול פגע בלבן ברמיה שהזכירה לעשו נטילת הברכות בערמה. בעקבות כך יצא לפגוע ביעקב). וב-**[שכ"ט]** מה ת"ל **(ז,ב), וְגַם מַלְמַד** שהיה הולך לדרכו וכיון שבישרוהו הלך כנגדו. ראה לעיל אות יב. וברב"ח ובמדרשי התורה לאשתרוק ז"ל.

(ז,ב), בָּאנוּ אֶל-אֶחָיֶךָ – מקף בורר בין אוהו באחוה ובין אוהו בהתנכלות לאחיו

(ז,ב), אֶל-עֵשָׂו – מקף בורר בהתנהגות עשו בכלל האם הוא ישר או האם הוא רמאי כמו ב-**[רש"י]** **(בר' תול' כו,ד)** היה עשו צד ... ומענה יצחק) ומרמהו בדבריו. ב-**[רש"י]** **(בר' תול' כו,ד)** היה עשו צד ... ומענה **(ז,ב), בָּאנוּ אֶל-אֶחָיֶךָ אֶל-עֵשָׂו וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ** – ... זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין אתנה וסלוק). בתפקיד כעין היקש, דבר החוזר וקורה כפירשו **[רש"י]** **[ספר הישר]** ו-**[כת"י מדרש הבאור]** הוא עשו מה שאתה יודע בו בתחלתו כך הוא בסופו.

(ז,ב), בָּאנוּ אֶל-אֶחָיֶךָ אֶל-עֵשָׂו – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן רומז לשני לימודים. מהפך פשטא רומז שלפחות אחד מהלימודים יוצא מהפשט (לימוד א) **[מדרש הגדול]** אמרו לו את נוהג בו אהוה והוא עשו שתדע רשעתו. **[רשב"ם]** **(ז,ב), בָּאנוּ אֶל-אֶחָיֶךָ אֶל-עֵשָׂו** – ומצאת חן בעיניו כאשר אמרת, וגם הנה הוא מתוך ששמח בכיאתך ובאהבתו אותך, **הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ** לכבודך. זהו עיקר פשוטו.

[רשב"ם] **(ז,ב), וַיִּירָא יַעֲקֹב** – בלבו, שאעפ"י שהראה (עשו) לשלוחים כי לכבודו (של יעקב) מתכוין, הוא (יעקב) לא האמין שמחשבת עשו לטובה אלא לרעה: **[לימוד ב]** לפי **[ספר הישר]** מוצגים לעשו שני סיפורים הפוכים על מי רימה את מי. בעור בן לבן ספר לעשו על איך יעקב אסף רכוש רב ברמיה מלבן, מלאכי יעקב סיפרו לעשו איך לבן רימה את יעקב, ושכל הקנינים של יעקב באו מעבודה קשה ולא ממרכת יצחק. ושלכן מבקש רחמים מעשו.

(ז,ב), וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ – ... פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן רומז לשני לימודים. פשטא רומז לשני הלימודים הם כפשט (לימוד א) **-[כת"י אור האפלה]** באו המלאכים (ומצאו) עשו מזדרז לקראת יעקב שנאמר **(ז,ב), וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:** (טט: **[ספר הישר]** לבן שלח את בנו בעור אל עשו להלין על התנהגות יעקב שכביכול פגע בלבן ברמיה שהזכירה לעשו נטילת הברכות בערמה. בעקבות כך יצא לפגוע ביעקב). **[לימוד ב]** וב-**[שכ"ט]** מה ת"ל **(ז,ב), וְגַם הַלֵּךְ לִקְרֹאתָךְ וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:** (טט: **[ספר הישר]** לבן שלח את בנו בעור אל עשו להלין על התנהגות יעקב שכביכול פגע בלבן ברמיה שהזכירה לעשו נטילת הברכות בערמה. בעקבות כך יצא לפגוע ביעקב). מהתוקף המרומז בדברי יעקב שב-**(ז,ו)**.

[פלאי התביר, הרב עמרם קורח ה"ו] (ז,ב), לִקְרֹאתָךְ – זקף-קטן, **[תיקוני הזהר חלק ד? דף?]** רומז למידת חסד וגבורה ביחד. הסבר הרב ע' קורח: בא כביכול באחוה וחסד, ולמעשה יש פה גבורה שרוצה להרגך. **(ז,ב), לִקְרֹאתָךְ** – זקף-קטן, בתפקיד שני דברים ע"פ **[תיקוני הזהר חלק ד? דף?]** רומז למידת חסד וגבורה ביחד.

(ז,ב), וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ – מרכא טפחא בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אלו אלפי החיילים שבפיקוד כל אחד מארבע-מאות הראשים שבכתוב.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור) ל' כי במצויות האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות; אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבי; מהפך פשט - מוציא מפשט; מרכא = מרד, דוקא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה - שנוי משמעות, רבי ממשפט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דנקא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא - קבוצה שממעים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מנח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא - דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלישא - דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פור - דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.12 בראשית - וישלח לבד (התשפ"ב)

בראשית וישלח לבד, יב: הציילני נא מנד אחי מנד עשו קרינא אנכי אתו פון יבוא והפני אם על-בנים:

תוכן פסוק (יב, ב) וקצת מתבניות הטעמים שלו מלמדים על תבנית כללית של תפילת שמונה עשרה. ונדרש בו שאחד משלושה הדברים שיעקב הכין את עצמו למפגש עם עשו היה לתפלה מנין, (יב, ב) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצתי ולמולדתי ואיטיבה עמך; וכפי' (ספורנו) (בר' וישלח לבד) אל ה' אבי אברהם. הקדים בסדר שבחי המקום וחסדיו ובהזכור זכות אבות כסדר אנשי כנסת הגדולה בתחלת י"ח ברכות: (טור או"ח הל' תפלה סי' קיג) אפשר שיש לומר כי (בר' וישלח לבד) ויאמר יעקב - זרקא סגול, בתפקיד כעין מוסף מעניין יעקב על יעקב, היינו שכמו שיעקב פתח תפילתו בשבח לבורא הדומה לברכת אבות בתפילת שמונה עשרה, כך יעשו בני יעקב לכל הדורות. אחרי השבח יבואו הבקשות. מה כתיב אחרי (יב, ב) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו', (יב, ב) הציילני נא מנד אחי מנד עשו, א"ל הקדוש ברוך הוא אתה קראת אותי, חייך שאני מצילך, שנאמר (תה' פט, כז) הוא יקראני אבי אמה אלי וצור ישועתי. (יב, ב) קרינא אנכי אתו פון יבוא והפני - זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים בתפקיד כעין הקש, דבר חוזר וקורה, בנין אב. בתפקיד כעין בנין אב לתפלה הסיפא של (יב, ב) המכילה תבנית ... זקף-קטן ... זקף-קטן תומכת ברעיון שפסוקים (בר' וישלח לבד, יג - יג) מדגימים מבנה תפילת שמונה עשרה. (לב, י, יא) פותח בשבח לה', (לב, יב) מפרט בקשת העזרה בצורה ברורה וראויה, (לב, יא, יג) הודאה על העבר בקשה על העתיד ואתה אמתה אמתה היטיב איטיב עמך.

זוהר מהדורת הסולם - בראשית פרשת וישלח מאמר צלותהון דצדיקייא את ע הה"ד (יב, ב) הציילני נא מנד אחי מנד עשו קרינא אנכי אתו פון יבוא והפני אם על-בנים: מקאן, מאן דצלי צלותיה, דכעין לפרשא מלוי פדקא יאות. הציילני נא, ואי תימא, דקא שזכר לי מלך. מנד אחי. ואי תימא, קרובין אותרנין סתם, אחין אקרין. מנד עשו. מ"ט בגין לפרשא מלה פדקא יאות. ואי תימא, אגא אפמי אצטריד, פון יבוא והפני אם על-בנים. בגין לאשתמודעא מלה לעילא, ולפרשא לה פדקא יאות, וקלא יסתים מלה. **פירוש הסולם לזוהר - בראשית פרשת וישלח מאמר צלותהון דצדיקייא את ע** הה"ד הציילני נא מנד אחי מנד עשו קרינא אנכי אתו פון יבוא והפני אם על-בנים: דהיינו שלאחר שסידר השבח התפלל תפלתו. מאכן נשמע, שמי שמתפלל תפלתו צריך לפרש דבריו כראוי. שאמר, הציילני נא, שלכאורה היה זה די כי אינו צריך יותר מהצלה, עם כל זה אמר להקב"ה: ואם תאמר, שכבר הצלת אותי מלבן, לכן פירש מנד אחי. ואם תאמר, שגם קרובים אחרים סתם, נקראים אחים, ע"ד שאמר לבן ליעקב (בר' ויצא כט, טו) הכי-אחי אמה ועבדתי תגם. לכן פירש מנד עשו. מה הטעם, משום שצריכים לפרש הדבר כראוי. וע"כ האריך עוד, ואמר, אם תאמר, למה אני צריך להצלה, (יב, ב) קרינא אנכי אתו פון יבוא והפני אם על-בנים: וכל זה, כדי להסביר הדבר למעלה, ולפרש אותו כראוי, ולא לסתום הדבר.

(יב, ב) הציילני [תורה שלמה עג] (אות) י' דעקים ככף (ע"פ תמונה בע' תקלו: מקצה רגל היו"ד משוך קו לשמאל כג גמ היו"ד אבל קצר מהגג, דומה לאות כף) כ"ג (פעם) באורייתא, (במלת) הציילני קדמאה (היו"ד הראשונה אחרי הלמ"ד) [ספר התגין]. [תורה שלמה הערה עג] ... ויש לפרש דמרמז בהיו"ד שהתפלל שהקב"ה יצילני בזכות עשר ברכות (ג' אות יו"ד) שברכו יצחק כמבואר בפדר"א ... דעתה קיים נדרו והפריש מעשר (ג' אות יו"ד) וע"ז מרמז ביו"ד הציילני בזכות שקיים נדרו. (יב, ב) הציילני - מרכא בתפקיד רבי זכויות להצלה מצד עשר ברכות יצחק, הפרשת מעשר שנדר (בר' ויצא כח, כב) עשו אצטרינו לך:

בראשית ויחי נכד: ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי מת ואלהים פקדו: ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי מת ואלהים פקדו: ויאמר יוסף אל-אחיו אנכי מת ואלהים פקדו: **ליצחק ולעקב: [תורה שלמה פד] כל האותיות הכפולות סימני גאולה הם כ"ך נרמז לאברהם אבינו (בר' לך יב, א) ל"ך ל"ך, מ"מ נרמז ליצחק (בר' לך יז, ב), וארבה אותך במאד מאד (טט זה מאמר ה' לאברהם), נ"ן נרמז ליעקב (בר' וישלח לבד, יב) הציילני נא, פ"ף נרמז ליוסף פקד יפקד, צ"ן נרמז למשיח (ירמיה כג, ה) צמה צדיק [לקח טוב]**

[תורה שלמה הערה עג] מנצפ"ך האותיות כפילות צופים אמרום כו' נו"ן ליעקב (יב, ב) הציילני נא ניצל בשני עולמות. ובכתי" ספר המעשים נרפס בנדה שלום עז. נ"ן ליעקב נרמז ברמז (יב, ב) הציילני נא בעולם הזה ובעולם הבא.

(יב, ב) הציילני נא מנד אחי מנד עשו קרינא אנכי אתו פון יבוא והפני אם על-בנים: רבי אליעזר אומר חמש אותיות שנקבלו בתורה פאותיות פלם כסוד הגאולה. כ"ד, בו נגאל אברהם אבינו מאור פשדים, שצאמר [בראשית יב, א] לך לך מארצך. מ"ם, בו נגאל יצחק אבינו מיד פלשתים, שצאמר [שם כ, טז] לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. נ"ן, בו נגאל יעקב אבינו מיד עשו, שצאמר (יב, ב) הציילני נא מנד אחי מנד עשו. פ"ף, בו נגאלו אבותינו ממצרים, שצאמר [שמות ג, טז] פקד פקדתי אתכם. צ"ץ, בו עתיד הקדוש ברוך הוא לנגאל את ישראל כסוף מלכות רביעית, ולומר להם צמח צמחתי לכם, שצאמר [זכריה ו, יב] הנה איש צמח שמו ומתחמיו יצמח ויבנה את היכל ה'. ולא נמסרו האותיות אלא לאברהם אבינו, ואברהם אבינו מסרו ליצחק, ויצחק מסרו ליעקב, ויעקב מסרו ליוסף, ויוסף מסרו לאחיו, ואשר בן יעקב מסר סוד הגאולה לפרח בת אשר.

[בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עו, ו] (יב, ב) הציילני נא מנד אחי מנד עשו הצל את בני לעתיד לבא מיד בני בניו שבאו עליהן מכוח של עשו, הה"ד (דניאל ז, ח) משתפל הוית בקרנא ואלו קרו אחריו ועירה סלקת ביניהון ביניהון זה בן נצר (מלבי"ם: נצרות בראשות אפיפיו), ותלת מן-קרנא אתעקרו אתעקרה מן-קדמיה קדמה זו שנתנו להם מלכותם מקדין וקרוס וקרדידוסי, ואלו ענין פניני אנשא בקרנא-דא וקם ממלך רבן: זו מלכות הרשעה שהיא מכתבת טירונא מכל אומות העולם, א"ר יוחנן (הסבר נוסף ל- (דניאל ז, ח)) כתיב (דניאל ז, ז) וקרנא עשר לה) על קרנא עשר מינה מלכותא י' מלכין יקומון מן ארעא, כולהון ביצאי יריכו (בני בניו) של עשו הכתוב מדבר אלא (דניאל ז, ח) משתפל הוית בקרנא ואלו קרו אחריו ועירה סלקת ביניהון ביניהון, זו מלכות הרשעה, ותלת מן-קרנא-דא קדמיה אתעקרו אתעקרה מן-קדמיה קדמה אלו שלשה מלכיות הראשונות, ואלו ענין פניני אנשא בקרנא-דא: זו מלכות הרשעה שהיא מנסת עין רעה בממונו של אדם, פלן עתיר נעבדיניה ארכונונוס, פלן עתיר נעבדיה בליטווס (פלוגי עשיר נמננו לתפקיד בממשל וישלם מכספו על פעולות לטובת המלכות), (יב, ב) פון יבוא והפני אם על-בנים: ואתה אמרת (דב' ויצא כח, כב) לא-תקח תגם על-הבנים: ד"א (יב, ב) פון יבוא והפני אם על-בנים: ואתה אמרת (וי' אמר כח, כב) ושור אושה אתו ואת-בניו לא תשקטו ביום אהד:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטר"ל) – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מרכא = מרקי, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופרט, רבוי (מעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. **פזר** – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

דניאל ז: באתר דנה הנה היות פתוני ליליא וארו חנה רביעה רביעה דחילה ואימתי ומקפא ימירא ושניו דירפגל לה רברבו אכלה ומדקה ושאר ארצות ברגליה רגליה פוסה והיא משנה מן-פל-חיותא ד' קדמיה קדמיה וקרנא עשר לה;
דניאל ח: משתפל היות קרנא ואלו קרן אקרי זערה סלקת ביניהו ביניהו ותלת מן-קרנא קדמיה אתעררו אפתקרה מן-קדמיה קדמיה ואלו עניו קעני אשא בקרנא-דא אפס ממלל רברבו;

(לביג) הציילני נא מנד אהי – מרכא תביר מרכא טפחא, תבנית טעמים בעלת שני ענינים בשתי תת-תבניות.
(ענין א) (לביג) הציילני נא מנד אהי – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא והעשויה להתרחב, והם שונים ביניהם ביחס לנושא. משעה שמלכות רומי (מבני עשו) שלטה בישראל, חלק מעם ישראל גלו לרומי ולארצות בשליטת רומי. אח"כ רומי האלילית הפכה לרומי נוצרית והנצרות התפשטה בארצות שבשליטת רומי, ובהתפרקות רומי לממלכות שונות (לפי דניאל 10) עם ישראל שבאותם ארצות נשאר תחת שלטונות נוצריים שיחסם לישראל היה שונה מממלכה לממלכה וכן גזרותיהם שגזרו על ישראל.

(ענין ב) (לביג) נא מנד אהי – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ושעל חלקם לא חל **(ענין ב)** ביחס לנושא. אפשר שהנאמר ב-**[לקח טוב]** **(לביג)** יחסרו מישראל בגלות מכמות שהיא. מלמד שבעת ובעונה אחת, יהיו מישראל בגלות אחת שלא יפגעו, ואילו אחרים בגלות אחרת יפגעו.

[לקח טוב] (לביג) פן-יבוא והפני אס על-בנים: ואתה חסת על העופות, ואמרת **(דב' תצא כב)**, **לא-תקח האס על-הבנים**, וכמו כן על הבהמות, שאמרת **(וי' אמר כב,כח)** **ישור או-ישה אתו ואת-בניו לא תשחטו בנים אהד**: ואיך לא תחוס עלי שהבטחתי ואמרת לי **(לביג) היטיב איטיב עמך**. **היטיב בזכותך, איטיב בזכות אבותיך**:

[אוצר מדרשים (איזנישטיין) דניאל] ... אני דניאל הייתי מתפלל כה לפני ה' ארבעה עשר יום, לא אכלתי לחם ולא שתיתי מים. ארבעה ימים לילה ויום ישבתי על הארץ בבכי ומספד מלבד הימים אשר עמדתי על רגלי, עד אשר שמע ה' את תפילתי וישלח מלאך ויאמר לי, דניאל! למה תבכה ולמה תתאנח? ואען כי ירא אנכי את המלך דרוש, ויאמר אל תירא כי לא אתנח בידו. אחרי ימים אחדים צוה דרוש להביאני לפניו, וישלח לי אגרת שלום כדברים האלה: קום דניאל ובא אלי ואל תירא, כי כאשר הטיב עמך כורש כן אטיב עמך גם אנכי ועוד יותר.

[בתי מדרשות חלק א, חלום מרדכי] הב לי רחמין קדם אחשורוש מלכא ארום דחילא אמתך יתיה היכמה (כי ירא אנכי אותו כמו) דדחיל גדיא מקדם אריה

(לביג) פן-יבוא אנכי אתו – מקף מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד שתי סיבות ליראה, מהפך פשטא בהפך מהבטחת ה' ליעקב בצאתו לחרן (א) כי החניף לרשע (ב) ממצוות שיש בידי עשו כבוד אב, ישיבת ארץ-ישראל
(לביג) ויבא יעקב מאד – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא פקוח נפש, שעל כל אחד חלה אותה הלכה. ע"פ **[שכל טוב]** יעקב ירא על (ט: א) גופו (ט: ב) ועל נשיו (ט: ג) ועל בניו. וע"פ **[כלי יקר]** **(לביג)** על עצמו לא נתירא כי כבר הובטח השמירה, זולת שהיה ירא **(לביג) פן-יבוא והפני אס** (ט: א) **אס** (ט: ב) **על-בנים**, כי המה לא הובטחו בשמירה. וכך גם מובא בשם הרא"ש ב-**[תל"ש [מו]]**
תוצאת יראת יעקב מצטרפת לסיבות, שלדעתו מגבילות את הבטחת ה' לשמירתו ב-**[ויצד לו]** – מונח מרבה, אתנח מגביל, ביחד כעין רבוי הגבלות, היינו רבוי סיבות להגבלת הבטחת השמירה עליו, (ט: א) חטא במה שהחניף לעשו כפי **[כלי יקר]** **(לביג)** ... שאמרו חז"ל **[סוטה מא ב]** אמר ר' אלעזר כל המחניף לחבירו לסוף נופל בידו וכו', וכמו כן כאן יעקב הרגיש בעצמו שחטא בזה שהחניף לרשע; ע"פ **[שכל טוב (בובר)]** (ט: ב) שמא הוא (עשו) בא עלי מכח ישיבת ארץ ישראל (ויעקב היה בגלות) (ט: ג) שמא יבא עלי (עשו) בכיבוד אב (כל השנים שיעקב בגלות) (ט: ד) שמא מת אותו הזקן (יצחק) וללא זכותו אין הגנה ליעקב ועשו יממש מחשבתו הרעה.

בראשית וישלח לביג: ואתה אמרת היטיב איטיב עמך ושמתי את-זרעך כחול הים אשר לא-יספר מרב:
[שכל טוב (בובר)] (בר' וישלח לביג) ואתה אמרת. לי בבית אל: **היטיב איטיב עמך**. כפל הדבור, **היטיב בזכות עצמך, איטיב בזכות אבותיך [תרגום אונקלוס]** מאמרי יהיה עמך): **ושמתי את-זרעך כחול הים אשר לא-יספר מרב**. והלא לא אמר ליה הקדוש ברוך הוא בבית אל אלא **(בר' לך יג,טז) ושמתי את-זרעך כעפר הארץ**, אלא תלה ברכתו על ברכת אביו וזקנו, שאמר לו הקדוש ברוך הוא בהר המוריה, **(בר' ויבא כביז) פן-יבוא אברכה ותרפה ארצה את-זרעך כחול הים אשר על-שפת הים**, אמר יודע אני שזרעו של אברהם על שחוטאים לפניך אתה מביא פורעניות, אבל אתה ברכתם כחול, מה חול זה אדם עושה גומא מבערב ודורס לתוכו, ולמחר משכים והוא נתמלא ושוה, אף זרעו של אברהם אם תבא עליהם פורעניות על חטאם, אתה ממלא חסרונם ברחמים, למען לא יחסרו מכמות שהיו **[לקח טוב]** מתחסר הגומא, כך יחסרו בגלות מכמות שהיא), ועכשו אם עשו בא והורגני ואת בני, נמצאת הבטחה בטילה, ונמצא שם שמים מתחלל:

[תורה שלמה עט] בכת"י רמזי ר"י **היטיב איטיב** בשני עולמות.

(בר' וישלח לביג) ואתה אמרת – מונח זקף-קטן בתפקיד שני למודים (א) מאמר הקב"ה לאברהם אבינו בהר המוריה (ב) מאמר ליעקב עצמו בבית אל

הכתוב **(לביג) היטיב איטיב עמך** מוסבר בסדר הפוך מסדר כתיבתו
(לביג) עמך – אתנח כמגביל, כ שזרעו של אברהם על שחוטאים לפניך אתה מביא פורעניות.

(לביג) היטיב איטיב – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב כאן הטבה במלוי חסרון צאצאים ברחמים לכמות שהיו בעולם הזה, הטבה לעולם הבא.

בשנוי נקוד **(לביג) עמך** – (שמ' מש' כגי) **ואכלו אבני עמך** – (שמ' בשלח טו,טז) **עד-יעבר עמך** – מופעים לטובה של **(לביג) היטיב איטיב** עם עם ישראל.

במדה (כט מלב מדות) מלשון גימטריא, **(לביג) עמך** – י' פעמים י"ג (כגון י"ג מדות של רחמים בכל אחת מי' ספירות, מי' כוחות הנפש)

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ט) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרנא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעמטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביעי – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמי לכלל ופרט, רבוי מעיט) דרוש בפסוק בענין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל: תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה.

1.13 בראשית – וישלח לב,ד (התשפ"ג)

בראשית וישלח לה,יב: ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתנה

(בר' וישלח לה,יב) ואת הארץ – רביע בתפקיד ארבעה למודים, מוצעים הסברים אחדים לארבעה למודים.
 (בר' וישלח לה,יב) ואת הארץ – רביע ארבעה פעמים אמר ה' לאברהם שיתן הארץ לו ובשניים מהם נאמר גם כי יתן לזרעו, פעם אחת אמר ה' ליצחק, פעם אחת אמר ה' ליעקב בפסוק הזה. חמשה פעמים בסה"כ אמר ה' לשלושה האבות לך ולזרעך, שני פעמים בסה"כ אמר ה' שיתן לזרע האבות ולא הזכיר האבות.

- לאברהם: (א) (בר' לך יג,טו) כי את-כל-הארץ אשר-אתנה ראה לך אתנה וליצחק עד-עולם:
 (ב) (בר' לך יג,יז) קום התהלך בארץ לארצה ולרננה כי לך אתנה:
 (ג) (בר' לך יג,יח) ויאמר אליו אני ה' אשר הוצאתיך מארץ כנען ואת-הארץ הזאת לרשתה:
 (ד) (בר' לך יז,יח) נתתי לך וליצחק את-הארץ הזאת ואת-הארץ הזאת לרשתה:
 ליצחק: (בר' תול' כג,ג) גור בארץ הזאת ואתנה עמך ואברכהך כי-לך ולזרעך את-כל-הארצות האלה ואת-השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך:

(בר' וישלח לה,יב) ואת הארץ – מוצע לומר, שמלת "את" מרבה על מתן הארץ מה' לאברהם את זכיית אברהם בארץ בעקבות נצחונו על ארבעה המלכים. ומרבה על מתן הארץ מה' ליעקב את זכיית יעקב בארץ בעקבות כבוש שכס ושכנותיה (בר' וישלח לה,יב) וישעו ויהי חמת אליהם עליהם אשר סביבותיהם ולא רדפו אתרי בני יעקב: [הדר זקנים] [מושב זקנים] [ר' יוסף בכור שור] [בר' ויחי מח,כב] בשרבי ובקשתי. לאחר שהרגו שמעון ולוי אנשי שכס שנקבצו כל סביבותיו להרגם. בא יעקב וחגר חרבו וקשתו ועמו כל השבטים ונפתלי גאה את יהודה על כתפיו והרגו כל אויביהם. שאל יעקב לבניו לאחד מלחמתם מי עשה יותר במלחמה אני או אתם אמרו לו אבינו אנת זקן ומה יכולת לעשות. א"ל עתה תראו למי הכת. הולכים יעקב אצל שער אחד ונעל אותה דחפו כולם לנגדו ולא יכלו לפותחה. מיד הודו לו שעל ידו נעשתה המלחמה והיינו הא דכתיב בשרבי ובקשתי:

[בראשית רבה (וילנא) וישלח פר' פ ס' י] שמואל שאל ללוי בר ססי א"ל מהו דין דכתיב ויבואו על העיר בטח, א"ל בטוחים היו על כחו של זקן ולא היה אבינו יעקב רוצה שיעשו בניו אותו המעשה וכיון שעשו בניו אותו מעשה אמר מה אני מניח את בני ליפול ביד אוה"ע מה עשה נטל חרבו וקשתו ועמד לו על פתחה של שכס ואמר אם יבואו האוה"ע (אומות העולם) להזדווג להם לבני אני נלחם כנגדן, הוא דהוא א"ל ליוסף (בר' ויחי מח,כב) ואני נתתי לך שכם אחד עלי-אתיך, והיכן מצינו שנטל אבינו יעקב חרבו וקשתו בשכס, שנאמר (בר' ויחי מח,כב) אשר לקחתי מיד האמרי בשרבי ובקשתי: ואת חמור (ב"ר ויחי יז,ו) הוי בכלל אמורי) ואת שכס בנו. [רמב"ן] (בר' וישלח לה,יג) ואם נאמין בספר "מלחמות בני יעקב" (הוא ספר הישר) בא להם פחד אביהם כי נאספו שכני שכס ועשו עמהם שלש מלחמות גדולות, ולולי אביהם שחגר גם הוא כלי מלחמתו ונלחם בם היו בסכנה, כאשר יספר בספר ההוא. ורבותינו (ב"ר פ' ו') הזכירו מזה בפסוק (בר' ויחי מח,כב) אשר לקחתי מיד האמרי בשרבי ובקשתי:

דבר אחר (בר' וילנא) ויחי יז,ו] בשרבי ובקשתי במצות ומעשים טובים, [מדרש זוטא שיה"ש (בובר) גח] בשרבי זו מעשים טובים, ובקשתי זו תפלה. [מדרש הגדול בר' ויחי מח,כב] בשרבי זו תפלה ובקשתי זו בקשה. [רד"ק] בשרבי ובקשתי בעזרת האל שהוא בשרבי ובקשתי. ואפשר לומר שיעקב אבינו התפלל, ביקש, ועשה מעשים טובים וגם חגר חרבו וקשתו.

(בר' וישלח לה,יב) ואת הארץ – רביע בתפקיד ארבעה קנינים (למוד א) – קנין מערת המכפלה ע"י אברהם (למוד ב) קנין ע"י יצחק בחזקה של חפירת באר רחובות שלא רבו עליה (למוד ג) קנין ע"י יצחק בחזקה של חפירת באר בבאר שבע שלא רבו עליה. (למוד ד) קנין ע"י יעקב של השדה בשכס במאה קשיטה. נבואה זאת קודמת לקנין בחזקה או בכסף לנושא (בר' וישלח לה,יט) ותמת רחל ותקבר בגור אפרתה הוא בית לקס: (לה,יט) ויצא יעקב מצבה עלי-קברתה תיא מצבת קברת-רחל עד-היום:

הכתוב (בר' וישלח לה,יב) אשר נתתי לאברהם וליצחק מרמז לשתי תבניות טעמים ומזה לשני ענינים.

(ענין א) (בר' וישלח לה,יב) אשר נתתי לאברהם וליצחק. – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים, העשויה להתרחב, הקשורים ל- (ענין א) מתן הארץ לאברהם וליצחק, והשוניים ביניהם ביחס ל- (ענין א) (הסבר) ההרחבה הינה מאברהם ויצחק אל יעקב ובניו. ארבעה פעמים אמר ה' לאברהם שיתן הארץ לו ובשניים מהם נאמר גם כי יתן לזרעו, פעם אחת אמר ה' ליצחק, פעם אחת אמר ה' ליעקב בפסוק הזה. חמשה פעמים בסה"כ אמר ה' לשלושה האבות לך ולזרעך, שני פעמים בסה"כ אמר ה' שיתן לזרע האבות ולא הזכיר האבות. ועוד שאברהם ויעקב זכו בעזרת ה' במלחמות שניהלו על הארץ. יצחק עסק בתורה, בחפירת בארות וחקלאות להרחבת אחיזה בארץ. אברהם ויעקב עסקו בתורה ורעיית צאן.

(ענין ב) (בר' וישלח לה,יב) נתתי לאברהם וליצחק – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים ל- (ענין ב) וחלקם ממועטים מ- (ענין ב). לאברהם וליצחק נתנה הארץ עם שבוות ה', ליעקב ובניו נתנה הארץ ללא שבועה אלא בכפל נבואה כפירש [רמב"ן]. [רמב"ן] (בר' וישלח לה,יב) ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתנה – כאשר נתתיה להם כן אתנה לך, ירמוז זה לשבועה, כי להם נתנה בשבועה שלא יגרום החטא, אבל לו נתנה מתחלה בלא שבועה, וזהו שאומר בכל מקום (שמ' תשא לג א ועוד) אשר נשבעתי לאברהם וליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתנה: או שיהיה הכפל הנבואה לו לשבועה, כאשר פירשתי כבר: כפל הנבואה מבואר ב- [תוספות יום טוב משנה נדרים פ"ג מ"א]

ומותר באומות העולם - כתב הר"ב דכתי' (בר' וירא כא,יב) ויאמר אליהם אל-אברהם ... כי בייצחק יקרא לך זרע: ולא כל יצחק. גמרא. ומסיים ה- [רמב"ם בפ"ט מהלכות נדרים] והרי יצחק אמר ליעקב (בר' תול' כח,ד) ונתת לך את-בנות אברהם לך וליצחק אתה לרשתה את-ארץ מגרד אשר-נתנו אליהם לאברהם: ע"כ. והיה יכול להביא דברי הש"י שאמר (ליעקב נבואה א) (בר' ויצא כח,יג) והנה ה' נצב עליך ויאמר אני ה' אליה אברהם אביך ואלתי יצחק הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתנה וליצחק: ועוד א"ל (ליעקב נבואה ב) (בר' וישלח לה,יב) ואת-הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתנה וליצחק לך אתנה וליצחק את-הארץ וכו', אלא דקרא ד- (בר' תול' כח,ד) ונתת לך קודם לאלו המקראות והם דברי הנביא ואף על פי שלא אמרן בנבואה:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מארד, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביעי – 4; מנח רביעי – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – סדר, מלמד ולמד, רמז לכלל ופוט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנא = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה. פור – דרוש מהפסוק רעיונו לנושא אחר בהלכה:**

בראשית וישלח לה, יג: וַיַּעַל מַעֲלִיּוֹ אֱלֹהִים בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ:

מוצע הסבר מסמיכות (לה, יב) ו-(לה, יג)

(בר' וישלח לה, יג) וַיַּעַל מַעֲלִיּוֹ – (סלוק) מרכא טפחא בתפקיד למוד כבעין מידת סמוכים כעין (מידה כ"ב מל"ב מידות) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (מידה כ"ג מל"ב מידות) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, (למוד א) רמז ללמוד מפסוק שלפניו אליו כפירש [רמב"ן] שה' נשבע במפורש לאברהם וליצחק על מתן הארץ ולא ליעקב.

כאן רמז ללמוד מפסוק שלפניו אליו ומפסוק זה לכתוב לפניו. נאמר ב-(לה, יג) **וַיַּעַל מַעֲלִיּוֹ** מרמז שכמו שנאמר על יעקב כך גם חל על יצחק המוזכר בפסוק (לה, יג) **לְאַבְרָהָם וְלִיצְחָק**, כי לאברהם נאמר במפורש **(בר' יז, כב) וַיַּעַל אֱלֹהִים מַעַל אַבְרָהָם**; ומשמעות (יז, כב)

ו-(לה, יג) **וַיַּעַל מַעֲלִיּוֹ** מבוואר במדרשים שונים כגון המובא להלן

הבדל בין נבואת האבות ונבואת הנביאים האחרים

[מדרש הגדול] (בר' יז, כב) וַיַּעַל מַעֲלִיּוֹ אֱתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מַעַל אַבְרָהָם: (ר' אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר) הפרש בין נבואת האבות לנבואת שאר הנביאים. האבות כשהיה הקדוש ברוך הוא נגלה עליהן לדבר עמהן לא היה נגלה עליהם לא בחיות ולא במרכבה ולא בשאר מיני הכבוד, אלא על גבן היתה השכינה שורה. אמר ר' שמעון (ג"א ריש (=ר' שמעון) לקיש) האבות הן הן המרכבה, שנאמר **(בר' יז, כב) וַיַּעַל אֱלֹהִים מַעַל אַבְרָהָם**; ואומר **(בר' ויצא כח, יג) וַהֲגַה ה' נַצֵּב עֲלָיו**. (ובמדרש) **[שכל טוב (בובר)] (בר' ויצא ליג) (מוסיף) אבל הרשעים בחזיונם שהן ניצבין על גבי אלהיהן, שנאמר (בר' מקץ מא, א) וַפְרַעַה הַלֵּם וַהֲגַה עֲמֵד צֶלֶתְהָאָר: וכו' שנתיתדה השכינה על יעקב ברחו המלאכים מעליו, שנאמר (בר' ויצא כח, יג) וַהֲגַה ה' נַצֵּב עֲלָיו:**

(המשך המדרש הגדול) מפני מה (האבות הם המרכבה), מפני שהיו מקודשין לשריית השכינה. אבל שאר הנביאים היה נגלה עליהן בכבוד (בחיות ומרכבה) כל אחד ואחד כפי כוחו. **[תורה שלמה פר' לך קנב]** במדרש ההפך כאן שאבות הן הן המרכבה שצורת המרכבה חקוקה בליבן פירוש שהיתה השכינה שורה על גבן אינם צריכין לא חיות לא שרפים לא אפנים וכו'.

[פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)] (בר' וישלח לה, יג-יד) אשריהן לצדיקים ששכינה למעלה מראשיהן. מיכן ארז"ל אסור לאדם להלוך ד' אמות בקומה זקופה, לפי ששכינה למעלה מראשו: לכך נאמר (לה, יג) בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ. ההוא המקום הראשון אשר דבר אתו, מלמד ששני פעמים נגלה אליו בבית אל, אחרי שובו מפדן ארם חוץ מפעם הראשונה, **(בר' וישלח לה, ז) כִּי יָשָׁם נִגְלוּ אֱלֹהִים בְּבִרְתּוֹ מִפְּנֵי אֲחִיו:** לכך נאמר **(לה, יג) בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ**, הוא המקום הראשון אשר דבר אתו.

[רש"י] (לה, יג) בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ - איני יודע מה מלמדניו (תר"ש:) ואני אומר: קובע מקום לתפילתו בא ללמדנו; לכך שנה (ב-לה, יג) ושילש (ב-לה, יד).

(לה, יג) בְּמִקְוֵם – טפחא בתפקיד שנוי, נבואת האבות שהם המרכבה, היא מהשכינה השורה על גבן וזה שונה מנבואת שאר הנביאים שהיה נגלה עליהן בכבוד (בחיות ומרכבה) כל אחד ואחד כפי כוחו ונבואתם באמצעי של הכבוד **(לה, יג) בְּמִקְוֵם** – טפחא בתפקיד שנוי בגלוי הנבואי, לפי פ' **[רבי יוסף בכור שור] (לה, יג) בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ** - כלומר: במקום אשר דבר אתו בהלכו לחרון בתלום, ונראה אליו עכשיו במראה;

(לה, יג) אֲשֶׁר-דִּבֶּר – מקף כבורר בין דבר ה' הישר מהשכינה השורה על גבן של האבות ובין דבר ה' הלא ישיר מהשכינה דרך מרכבה ומלאכים אל הנביאים. **(לה, יג) אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ** – מרכא מרבה סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות מרמז על הגלוי הנבואי המוגבל לנביאים חוץ מהאבות הגבלות כל אחד ואחד כפי כוחו. והגבלה לכל אחד מישראל **[שכל טוב (בובר)] (בר' וישלח לה, יג) מכאן אמרו רבותינו אסור לאדם להלך בקומה זקופה ששכינה למעלה מראשו, ואסור להלך ארבע אמות בראש פרוע, שנ' (ישע' ו, ג) מִלֵּא כְּלֵי-הָאָרֶץ בְּבִדּוֹ: וע"פ [תר"ש:] ואני אומר: קובע (היינו מגביל) מקום לתפילתו בא ללמדנו;**

בראשית וישלח לה, יד: וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ מַצֵּבַת אֲבָן וַיִּסֹּד עָלֶיהָ יִסֹּד וַיִּצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן:

מקומה של המצבה שהקים יעקב.

[פנים יפות] (בר' וישלח לה, יג) וַיַּעַל מַעֲלִיּוֹ אֱלֹהִים בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ: (יד) **וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה** וגו'. יש לומר **בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ** היינו מפני שאמר יעקב [לקמן כח, יז] וזה שער השמים והוא מקום היכל וקדשי קדשים שהוא מכוון נגד שער שמים, וכדאיתא במדרש **[בר' נה, ז] שמקום מזבח של עקידת יצחק היה במקום מזבח הקטורת הפנימי, והוא במקום שהציב המצבה כי המזבח שבנה בכואו בתחלה לבית אל היה במקום מזבח החיצון להקריב עליו קרבנות וזה אינו מכוון נגד שער השמים, וזהו שרמזו הכתוב שעליית השכינה היה מכוון נגד (טו) ... הַמִּקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ** שהיה שער השמים ושם הציב המצבה, כמו שאמר בתחלה [לקמן כח, כב] והאבן הזאת יהיה בית אלהים והוא מקום ההיכל וקדשי קדשים:

(בר' ויצא כח, יח) וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בְּפִקֵּר וַיִּקַּח אֶת-הָאֲבָן אֲשֶׁר-שָׁם מְרֻאָשָׁיו וַיִּשֶׁם אֹתָהּ מַצֵּבָה וַיִּצַק שֶׁמֶן עַל-רֹאשָׁה:

(בר' ויצא כח, כב) וַהֲאָבָן הַזֶּאת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי מַצֵּבָה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֵּן-לִי עֵשֶׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ לָךְ:

(כח, כב) וַהֲאָבָן הַזֶּאת – מונח רביעי, במשמע של ארבע ללמד כב-**[תרגום יונתן (כח, יא)]** (מובא בלשון הקדש) נס שני **אַרְבַּע** האבנים ששם למראשותיו מצא אותם בכוקר לאבן אחת.

[שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן נז] ... בקיום נדרו (בר' וישלח לה, יד) וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה בְּמִקְוֵם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ מַצֵּבַת אֲבָן שפירושו לא שהיתה מאבנים הרבה, אלא דוקא **מַצֵּבַת אֲבָן** אחת. וכדאיתא בר"פ ויצא כמעשה נדרו, **(בר' ויצא כח, כב) וַהֲאָבָן הַזֶּאת אֲשֶׁר-שָׁמְתִי מַצֵּבָה**, והיתה רק אבן אחת, כדכתיב **(בר' ויצא כח, יח) וַיִּשְׁפֹּם יַעֲקֹב בְּפִקֵּר וַיִּקַּח אֶת-הָאֲבָן אֲשֶׁר-שָׁם מְרֻאָשָׁיו וַיִּשֶׁם אֹתָהּ מַצֵּבָה**. ופירש הכתוב כי **(בר' וישלח לה, יד) מַצֵּבָה** זו שהקים כאשר קיים את נדרו היתה **אותה המצבה שהיתה אבן**, שלקח את האבן אשר שם מראשותיו. שגם עתה בשוכו שקיים נדרו - שעבד את השי"ת עוד הפעם על האבן ששם אותה אז מצבה, וקיים עתה נדרו.

הסבר לא תדיר לטעם תביר

(בר' וישלח לה, יד) מַצֵּבָה – רביעי, רמז למזבח הפנימי בשהיה רבוע אמה ארכו אמה רחבו אמתיים קומתו, **בְּמִקְוֵם** – תביר, בתפקיד לא ממש במקום של המזבח אשר בנה בכואו בתחילה לבית אל, שהוא מקום המזבח החיצון לקרבנות. ועוד **בְּמִקְוֵם** – תביר, למעט או לא ממש הציב מצבה כי היתה אותה מצבה שהקים בשעה שיצא לחרון. אלא **(בר' וישלח לה, יד) אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱתוֹ** – מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים, העשויה להתרחב, כאן מקום המצבה הוא במקום עקדת יצחק ולעיתיד לבוא מקום מזבח הפנימי.